Universitäts- und Landesbibliothek Bonn

... tractatum de instructione seu directione simplicium confessorum

Antoninus <Florentinus>

[Löwen], 1487

[Prima pars]

urn:nbn:de:hbz:5:1-38672

Visual Library

¶ Prologus super tractatum de instructione seu di / rectione simplicium confessorum. Editum a domino Anthonino archiepiscopo Florētino.

QVefecerūt scrutantes scrutinio ait Psalmis/ ta. Scrutantes aliorum peccata sunt cōfes/ sores. Scrutinium aūt est inquisitio facta in confessione. In quo quia multi confesso res deficiunt nō bene et sufficienter se habentes in au dientia ofessionis. osequenter deficiunt etiam in se a gracia dei multum offendentes. Ne ergo deficiāt (qō eēt ad sui ꝛ aliorum perniciem) diligenter considerēt et obseruēt quod ait Augustin⁹ in decre. de pe. di. vi. c. i. uidelicet. Caueat spiritualis iudex ut sicut nō com misit crimen nequicie. ita non careat munere scientie. Judiciaria enim potestas hoc exposcit ut quod ha/ beat iudicare. discernat. Diligens igit̄ īquisitor ꝛ sub tilis inuestigator sapienter ꝛ quasi astute interroget a penitēte. que forte pre uerecūdia uellet occultare. Nec ille. Vbi tria insinuat prefatus doctor. que requirun tur in ydoneo ofessore. Primum ē ut habeat auctori tatem siue potestatem absoluendi competentem. Se/ cundum ut habeat scientiam ad huiusmodi sufficien/ tem. Tercium ut faciat interrogationem de peccatis di ligentem.

¶ De potestate ofessoris in audiendo confessiones ꝛ absoluendo. Capitulum primum.

QVantum igitur ad primum ut habeas auctori/ tatem audiendi cōfessiones. si es in ordine men/

dicantium requiritur. Primo q̄ habeas licentiam a p̄
latis tuis. non solum quo ad fratres. sed quo ad secu
lares. ¶ Secundo ut habeas licentiam a proprio sa/
cerdote eius qui est audiendus. uel specialem uel ge/
neralem. scz per presentationē factam coram dioceса/
no. uel aliquod equiualens. secundū formā de sepul.
cudum. Et ex hac licentia nō uales absoluere haben/
tes domicilia in aliis dioce. nec etiaz homines illiꝰ di
oceꝭ in qua presentatus es extra ipsaz dioceſim secun
duz Fran. ⁊ Alb. ⁊ Lud. Nec ualeas absoluere ab aliq̄
excōmunicatione maiore. non habendo aliam aucto
ritatem specialem super hoc. ¶ Si hoc facis absoluen
do aliquem ab aliqua sententia scienter uel ex ignorā
tia iuris. sententiam excōmunicationis incurris a qua
citra sedem apostolicam non uales absolui. Et hoc
verum est de sententia iuris. Secus si absolueres a sen
tencia hominis. quia q̄uis male faceres. ⁊ ille nō esset
absolutus. nō tamen sententiam excōmunicationis in
curreres. secundum De. extra de priui. re. in Clement.
Item ex tali licentia sic habita non uales absoluere a
peccatis. quorum absolutio dioceſano reseruat. ¶ Et
quia qui sunt tales casus. circa hoc sunt uarie opinio
nes. ⁊ aliqui plures et aliqui pauciores ponunt. Et
in hoc multum statur consuetudini dioceſium uel dio
ceſanorum. Ideo non firmiter inbereas ei. quod dici
tur de ista materia in summa pisana. quantum ad il/
los casus expressos. Sed ut clarius et cautius proce/
das. a dioceſano q̄ras quos casꝰ uelit sibi reseruare.
q̄bus expressis de ipis te nō intromittas. scz ab ōnibꝰ
aliis auctoritatē siue licētiā petas. Si ergo habes pre

manibus casum alicuius peccati solum a quo nō po/
tes absoluere si alias penitens est bene dispositꝰ. ab/
soluas tu ab his a quibus ualeas. ꝙ de residuo mit/
tas eum absoluendum ad illum qui habet super hoc
auctoritatem. uel tu uadas pro eo ad capiendum auc
toritatem. Sed si reperis eum innodatuꝫ aliqua sentē
cia excōmunicationis maioris a qua nō potes absol
uere. qꝛ scꝫ super hoc nō habes auctoritatē specialem
nō absoluas eum a peccatis. nisi prius obtinueris ab/
solutionem excōmunicationis ab eo qui potest. Cuꝫ
secundum Thomā in. iiii. di. xviii. absolutio ab excō/
municatione debet precedere absolutionē a peccatis.
quia excōmunicatꝰ nō potest absolui a peccatis cum
non sit particeps sacramentorum. Et idcirco cautū est
ante interrogationem de peccatis interrogare de his
propter que possis suspicari confitentem incidisse in
aliquā sententiam. ne uidelicet audiens peccatuꝫ ꝙ nō
ualens impartiri absolutionem propter impedimen
tum excommunicationis. remaneat scandalisatus.
Ab excōmunicatione ātꝫ minori que scꝫ incurritꝫ parti
cipando. precipue cum excommunicatis in casu non
concesso. nec tamen in crimine propter quod ille ē ex/
cōmunicatus. qꝛ tunc ꝙ ipse pariformiter esset ligatus
extra. e. Cōcubine. uales absoluere et debes ante abso
lutionē de peccatis. ¶ Personas autem habentes domi
cilia extra diocesim ubi habes auctoritatem a dioce/
sano ut possis absoluere. opꝫ. ut uel tu uel ipse qui est
audiēdꝰ super hoc habeat licentiam specialem uel ge
neralem. ¶ Sacerdos uero secularis si habet beneficiuꝫ
p̄ ecclesiā que hꝫ curam animarū. eoipso quo ipsam

recipit·habet licentiam audiendi confessiones parro
chianoꝝ illius ecclesie solum sine alia licentia speciali
nō tamen ex ipsa licentia tali potest absoluere a casi/
bus episcopo reseruatis·nec etiam potest audire par/
rochianos aliaꝝ ecclesiarum nisi habeat licentiaꝫ ab
episcopo super hoc·uel alio qui dare possit· aut ipse
penitens habeat licentiā ut possit confiteri·ꝛ hoc siue
ab episcopo·siue a suo parrochiali sacerdote·ut dicit
Hosti·in summa·¶ In articulo tamē mortis potest qui
libet absolui a quolibet sacerdote·etiam nō habente
super hoc auctoritatem·ubi qui posset nō adeēt·et a
quacunq; excōmunicationis sententia etiā apostolice
sedi reseruata·quo ad absolutionē et ab ōni casu pec
catorum·ꝛ de quacunq; dioceſi existeret·Si tamē pe/
riculum euadit·quantū ad sententias excōmunicatio/
nis oportet ꝙ se etiaꝫ representet ei qui regulariter ua
let absoluere·alias reincidit in easdē sententias·ꝛ hoc
debes ei declarare·Et q̄uis a sententia excōmunicati
onis propter iniectionē manuum uiolentam cuiꝰ ab/
solutio eēt apostolice sedi reseruata posset quis ab /
solui auctoritate episcopi sui in quibusdaꝫ casibꝰ ex
tra articulum mortis·ut no·¶nno·ti·de excōmunicati
onibus·Excōmunicatione prima·¶ Istud tamen non
est extendendum in absolutione ab excommunicati/
onibus aliis apostolice sedi reseruatis·ꝛ sententiis ab
homine·Sed solum permittitur in articulo mortis
absolutio hec·secundum ¶nnocentiū·Sed multi doc/
tores in hoc dicunt contra ¶nnocen·Unde de ista ma
teria habes diffuse ī ista pte prīa·c·xxii· qō incipit
Eos qui ibi ōnino uideas·Et qꝛ qui ligatus est·non

valet alium absoluere. iō si eēs aliqua sententia irreti
tus excōmunicationis maioris uel suspensionis hu /
iusmōi auctoritate concessa uti nō uales Ḅō si contī
geret. uel per ignorantiam. uel per inaduertentiam uel
certam scientiam. te aliquē absoluere a quo non uale/
bas siue a sententia. siue a peccato. ultra peccatū com/
missum teneris si uales cōmode manifestare illi erro/
rem commissum. cum apud ecclesiam militantem nō sit
absolutus. Hoc tamē uerum est si excōmunicatꝰ eras
notorie. Hā secunduꝫ Ꝑe. de paꝛ. Absolutio ab occul
te excōmunicato tenet. ut habes infra in secunda par
te de absolutione. propter absolutionē tamen a pecca
tis solū in casu nō concesso ꝙ si grauiter peccas. senten/
tiam tamē excōmunicationis uel aliā nō incurris. Di/
cunt etiā Inno. Hosti. ꝙ Guilbel. ꝙ qui cōfessus est ei
qui de iure non habet bñficium. puta symoniaco uel
intruso ꝙ hmōi. quādo hoc scit. tenet itez confiteri ei
qui possit eum absoluere. extra de pe. ꝙ re. Si episco/
pus. li. vi. Ꝫ regulariter secunduꝫ Hosti. debet quis
proprio sacerdoti confiteri. uel alteri de eius licentia
Extra de pe. ꝙ re. ꝙ de pe. di. vi. Placuit.

Quis sit proprius sacerdos. Caꝑ. ii.

Et ātꝫ proprius sacerdos papa quo ad omnes
Legatus quo ad eos qui habent domiciliuꝫ in
terris sue legationis. Episcopus quo ad eos qui ī sua
dioceſi habent domiciliū et nō sunt exēpti. Sacerdos
parrochialis quo ad suos parrochianos. Et prelatꝰ
in ecclesiis uel monasteriis seu ouētibꝰ exēptis quo ad
subditos suos. Itē ꝑlati. ſ. patriarche. archiepi. epi

et alii exempti prelati possunt sibi eligere confessorez
⁊ etiam cardinales absentes causa legationis·extra de
pe·⁊ re·De pro dilatione·li·vi·Qui tamen confesso /
res electi non possunt absoluere ipsum a maiori excō
municatione ⁊ in casibus grauioribus· extra de pe·et
re·Si episcopus·li·vi·¶Quia igitur confessores in /
stituti in ordine predicatorum et minorum postq̄ fu
erint presentati per superiores suos dioceſanis·⁊ ab
eis acceptati·si sine causa iusta absoluendi licentiam
dare recusarent dioceſani·Ex·cle·dudum· de sepultu·
possunt audire confessiones·non tamē ex hoc absol
uere a casibus reseruatis ipsis dioceſanis·nec tenent̄
penitentes qui volunt eis confiteri de illa dioce·pe/
tere licentiam a parrochiali uel alio·Quinimo eis in/
uitis et contradicentibus·Et glosa Ber·que dicebat
contrarium fuit tanq̄ falsa condemnata per Cle·iiii·
in quodam priuilegio ordinis predicatorum et mi/
norum·Et hoc ipsum tenet Johan·an·extra de pe·et
re·Si episcopus·li·vi·nec tenet̄ etiam sic confessus ꝓ
prio sacerdoti confiteri·vt in extrauaganti Jo·xxii·
que incipit Vas electionis·¶Possunt etiam dioceſani
sine predicta solemnitate scilicet presentationis dare
licentiam predictis religiosis audiendi confessiones
et committere iurisdictionem eis ut placet·⁊ hec licen
tia data siue per presentationem siue per alium mo/
dum durat post mortem prelatorum quousq̄ fuerit
ecclesiis ꝓuisuz ⁊ hoc ex priuile·Cle·¶Itē ꝑm Thomā
in·iiii·di xvii·Si subdit9 scit ꝓpriū sacerdotē eē he
reticū·aut sollicitantē ad malū·aut fragilē ad peccatū
qō qs ei ofitet̄ ⁊ ꝓnū·l si ꝓbabiliter estimat̄ fuelator

confessionum·uel si peccatum de quo quis habet con
fiteri sit omissuz otra eum· Jn his ꝫ similibus quibus
timet penitens ꝓbabiliter ex ofessione sibi uel sacer/
doti periculum imminere·debet recurrere ad superio/
rem·uel petere licentiã alteri confitendi·quam si habe/
re nõ potest uel nõ possit·idẽ iudiciũ eẽt·sicut ꝫ de eo
qui nõ habet copiã ofessorum· Jdem tenẽt pe·Hl·et
Jnno·ꝫ addunt consequenter ꝙ si necessitas immine/
ret·ꝫ alium nõ possit habere·confiteat peccatuz in ge
nere·sine eo de quo possit prouenire malum· Jtem se
cundum Hostiensem·uagabundi et qui querunt domi
cilium quo se cõferant possunt ubiq confiteri· his ta
men qui valent absoluere ꝫ audire confessionem· Et se
cundum eundem·quando quis intraturus ẽ uiaz bel
lum uel mare·ꝫ deest proprius sacerdos potest alteri
ofiteri sine licentia· Jtem secundum Guil'·peregri/
ni·romipete·negociatores·ꝫ uiatores· si ceperint perã
et baculum a propriis sacerdotibus·uel aliter de li/
centia eorum iter arripuerint·presumendum est eis da
tam fore licentiam ofitendi· Sed si sine licentia iter as
sumerent·non possunt confiteri alteri·s·ut absoluant
nisi in necessitate Idem Jnno. et Hostienß· Cui autem
debeãt ordinarie confiteri cardinales·curiales· reges
ꝫ principes ꝫ prelati nõ exempti· ꝫ canonici ꝫ pleba/
ni uel clerici·ꝫ qui habent domicilium in diuersis dio
cesibus·uide in summa hostienß de pe·ꝫ re· Et in sum/
ma Pisana Cõfessor·in·v·xiii·ꝫ in sequentibus·

De casibus reseruatis diocesanis·

Ca·tercium

Isti ãt sunt casus episcopis diocesanis reseruati

Et primo in summa pisana. c. Confessor. dicitur q̄ Benedictus. xi. declarauit quatuor casus esse de iure. et quinq̄ de consuetudine. Primus peccatuz clerici ꝓpter quod incurrit irregularitatem. Secūdus de incendiariis. Tercius de peccato ubi est indicenda solemnis penitencia. Quartus de excommunicatione maiori. Quintus de homicidio uoluntario. Sextus de uiolatione ecclesiastice libertatis. Septimus de uiolatione immunitatis. Octauus de falsariis. Nonus de sortilegiis. Quia illa extrauagans Benedicti uacat per cle. dudum de sepul. Ideo non possunt induci pro iure communi. sed pie possunt credi. q̄ scilicet vir sapiens ipse Benedictus bene declarauit. Dicit tamē postea q̄ possunt episcopi in suis episcopatibus. prout eis videbitur expedire reseruare. ꝛ multomagis concilium synodale et prouinciale. ¶ Joban. an. extra de pe. ꝛ re. c. Si epūs. libro. vi. ī glosa tres dicit eē casus reseruatos. Blasphemiam dei et sanctorum. ꝛ matrimonium clamdestine contractum. interdictum ab̄s ab ecclesia. Dicit etiam q̄ solet episcopus reseruare casus omnium publicorum criminū enormiuz. Oppressores filiorum ex proposito uel ex casu. Casus falsi testimonii. periurii. incestus. corruptionis monialiuz. coitus cum brutis. cuiuslibet sortilegii. homicidii et his similium. ¶ Hostiensis in summa que dicitur copiosa ponit omnes predictos casus. et addit.
Item de uicio contra naturam et maxime cum brutis
Item si ipse episcopus audiuit confessionē de aliquo pctō. ꝛ ocludit q̄ etiā de aliis enormib9 q̄ ꝺsuetudo generalis ꝛ specialis epis reseruat. idem iudiciuz est. in

quibus etiam episcopi aliquotiens mittunt peccato/
rē ad sedem apostolicā propter enormitatē criminuz
ꝫ aliquotiens ad terrorē. Guill'. Spe. ī suo reportato
rio ultra predictos casꝰ addit de uerberantibꝰ patrē
et matrez. de defloratibꝰ uirgines ui oppressas uel se
ductas. de baptisantibꝰ proprios filios sine necessita
te. de tenentibꝰ ad baptismū siue ad confirmationē pro
prios filios sine necessitate. de cōtrahente matrimoniū
post uotū castitatis. de symoniacis in quocunqꝫ gene
re. de fornicatione cum iudea uel saracena. de concipi
ente filiū per adulteriū quē uir credit filium suū. de ꝓ
curante aborsum in se uel alia. de contrahente matri/
moniū post sponsalia iure firmata. de cōiunte cū bap
tisata ab eo uel cuiꝰ confessionē audiuit. de usurariis
de celebrante in altari nō consecrato. uel sine ornamē
to. uel sine indumentis. de celebrante nō ieiuno. ℣n fi/
ne āt sic dicit. ℣onere tot casꝰ nihil aliud ē q̄ꝫ sacerdo
tū potestatē restrīgere. Dñ breuiter dico. Sacerdotes
omnia posse in occultis quo ad forū penitentialez q̄
specialiter nō sunt in iure episcopis reseruata. ꝫ q̄ non
sunt ipis sacerdotibꝰ directe uel per aliquaz consequē
tiā interdicta. ar. extra de iudi. at si clerici. ꝫ de sen. ex
nuper. hoc tamen fateor ꝙ ubicunqꝫ graue delictū fu
erit uel enorme superioris est iudiciū requirenduz. uel
etiam propter casus nouitatem uel ambiguitatem.
℣dem etiam fateor de omnibus casibus in quibus sic
fieri est in qualibet ecclesia consuetum. ℣o. de. lig. ī de
claratione quam fecit super decretali. Omnis utriusq
ꝫc. dicit ꝙ fratres predicatores et minores postq̄ fu
erint dyocesanis presentati. possunt ab ōnibꝰ peccati

absoluere·exceptis tamen episcopis reseruatis in iure cōmuni·¶Probat autem hoc sic Bonifacius octauus in cōstitutione super cathedrā·de sepul·¶Inter cetera de confessoribus. quantum ad fratres predicatores et minores sic dicit· Statuimus et ordinamus auctoritate predicta ut magister predicatorum et minister minorum generalis uel alius·de hoc ibidem per constitutionem predictam deputati ad presentiam prelatorum per se uel per alios·se conferant ¶ humiliter petant·ut fratres qui electi fuerint ad audiendas confessiones subditorum suorū·audire ualeant de licētia gracia et beneplacito eorundē prelatorum ¶ sequitur ibidem·¶·Si uero prelati hanc licentiā exhibere recusauerint·Nos illam exnunc concedimus fratribus sic electis de apostolice potestatis plenitudine· Ex quo satis datur intelligi q̄ conditor canonis magis intendit q̄ magistri et ceteri predicti prelatis ecclesie debitam reuerentiam in hoc casu exhibeant·q̄ ab eis dictā licentiā obtineant·quia ea ab ipsis nō obtenta firmius per istum canonem obtinet· ¶Concessa igitur huiusmodi licencia et obtenta·ostendit papa quāta sit auctoritas que in foro penitentiali conceditur·cum dicit per huiusmodi concessionem nō intendimus fratribus ipsis potestatem ob hoc impendere ampliorem· q̄ in eo curatis seu sacerdotibus parrochialibus est a iure concessa· ¶Sed secundum Guilhel·in reportorio·in rubrica·Super'quibus sit penitens ad episcopum remittendus·Sacerdotibus parrochialibus iure concessum·q̄ in occultis quantum ad forum penitentialem possunt imponere penitentiam de ōni crimine excepti

casibus epis reseruatis in iure·ar·extra de iudici·Ar si clerici· de sen·ex·Nup·Et hec auctoritas ꝺeditur per ꝺstitutionē dictā fratribus predictis·De casib9 autez p ꝺsuetudinē uel per episcopos reseruatis quos Hostiensꝭ ꝫ plures doctores ponunt communiter· Idem Guil'·dicit· Tot casꝰ ponere nihil aliꝺ ē ꝙꝫ potestatē sacerdotū restringere· que tamen est sibi plenarie attributa· Vnde dico breuiter sacerdotez omnia posse in occultis quantum ad forum penitentialē que nō sunt specialiter in iure reseruata epis· uel que nō sunt ipsis sacerdotibus directe uel per aliquā ꝺsequentiā interdicta·Habēt em̄ sacerdotes prochiales potestatē ꝫ iurisdictionē ordinariā sup populū sibi ꝺmissuz extra de pe·ꝫ re·Omnis utriusꝙ· Et licet epi possint sibi reseruare certos casus·ii·di·iii·Nouo testamento qui tamen ꝺpetunt inferioribꝰ de iure ut dictū est·tamē hanc potestatē nō habent generaliter seu simpliciter·epi sup eos ꝑm Guil'· duran̄·nisi in duob9 casib9 primo directe·ut cum aliqui fuerint legitime deꝑhensi ꝙ merito sint tali potestate priuādi·Alio mō·per aliquā cōuentiā·ut cum talis casus euenerit in quo ad utilitatē cōmunem expediat ꝙ talem casum sibi retineat·ꝫ aliter nō·Probatur hoc xxv·q·i·c· de eccles asticis sacramentis·uel prim·ubi dicit Gregor· Sicut nostra defendimus·ita et singulis quibusꝙ ecclesiasticis sua iura seruam9·Nec cuilibet gracia fauente ultra ꝙꝫ mereatur impartior·Nec ulli quod sui iuris ē ambitu stimulante denegabo·xi· q·i·prouenit· Et sic ex predictis patet quid tenendum sit de casibus quasi

infinitis reseruatis per quedam concilia prouincialia et synodalia post promulgationē istius constitutio/nis·que fere euacuant totā potestatē ipsorum fratruz et parrochialium·cum sit tamen utriscz plenarie at/tributa a iure·nec expediunt utilitati subditorum·immo ponunt eis laqueum in uia salutis· Sed quid·si aliqui uellent defendere·cz huiusmodi casus essent rationabiliter reseruati quantum ad ipsos sacerdotes parrochiales cum de foro prelatorum sint et eorum ordinationibus sint subiecti·nūquid fratres predicti sint obligati ad huiusmodi casus reseruatos? Dicendū cz non· Nam exempti sunt·nec sunt ordinationibus prelatorum subditi·ut extra de excess·prela·nimis praua Et ista constitutio remouet et cassat omnes consuetu/dines ꝛ statuta facta et ordinata contra premissaz cōstitutionem·uel alicui premissorum·infra·e·nos etem· ¶ Cum igitur concedatur hic quantum ad forum penitentialem fratribus ipsis illa auctoritas quam habent sacerdotes parrochiales a iure que est ab omni crimine·exceptis tamen casibus episcopis reseruatis i iure ut dictum est· manifestum est cz fratres predicti non tenentur ad huiusmodi casus per statuta prouincialia ꝛ synodalia reseruatos·cum non sint eorum ordinationibus subditi ut dictum est· immo negando ne ipsi fratres absoluant in casibus reseruatis episcopis in iure·de omnibus alius concessisse videtur·quia unum negando alterum concedere uidetur·xxv· dist· qualis· Nec possunt prelati hanc concessionem reuocare·nec etiam defalsare·non directe negando eam dū

ab eis petitur·quia negando ipsam firmius per istuz canonem obtinetur·ut patet·ȝ·e· ¶ Si uero· Hec prohibē do indirecte per aliquā sententiā uł preceptū·ne par rochiani eoz confiteanť eis·ut extra de priuile·quan to· Hec per retentionem multorum casuuz sicut dictū est·quia hoc fieret in fraudem istius legis·quod fieri nō debet·ut extra de cōcess·preben·Constituȝ· ¶ Vile ar ergo hic Joban·mo·qui dicit ꝙ si episcopus po/ test artare potestatem ordinariam curatorum· potest multomagis artare extraordinariam ipsorum fratruz Quod enim per superiorem conceditur per inferiorez artari seu reuocari non potest·ut patet·xxi·di· Inferi or· Et in Clemen de elec·romani· ¶ Ad restrictionē au tem Clemē·de priui·reł·ubi dicit ꝙ religiosi i casibus sedi apostolice aut locoruz ordinariis reseruatis quē cꝫ absoluere nō presumāt· Respondendum est ꝙ in/ telligitur hoc de reseruatis in iure sicut intēdit ista cō stitutio· Non autem de reseruatis per ꝺsuetudines uel statuta aliorum prelatorum·quia ista remouet papa in constitutione prefata· Et per consequens ut uide/ tur quicquid dicať per antiquos uel modernos doc/ tores de talibus casibus per episcopos reseruatis· totum reuocatur per constitutionem istam·speciali/ ter quantum ad dictos fratres· ¶ Si enim constitutio posterior licet non faciat mentionem de priori ipsaz reuocare noscatur·de constitu·licet·libro vi·multoma gis reuocare debet dicta doctorum si in contrariuz ꝓ mulgetur hoc Joban·de lig ¶ Nota tamen ꝙ presup posita ista declaratione Joban·tancꝫ uera·nō tamen

possent per hoc fratres predicti absoluere a casib9 re
seruatis per synodales constitutiones ubi eēt ānexa
sententia excōmunicationis·quia de iure omuni ab/
solutio ab excōmunicatione pertinet ad episcopum.
¶Item remanet adhuc res satis dubia·qui uidelicet
sint casus qui in iure reseruant epis directe uel per a/
liquā cōuenientiam·a quibus alii uel ipsi fratres non
possint absoluere scōm eundem Johan·7 quod unus
dicit reseruatum alter dicit non reseruatum·7 ideo cu
ratoria ē si fieri potest·ut seruet quod dictum est in
principio capituli· Item ex tali licētia dispensatio uł
cōmutatio uotorum uel iuramentorum secundū om/
nes pertinet ad diocesanos·quedam tamē ex his pa
pe reseruant· ¶Dispensatio autem incertorum· quo/
modo uel quando ad episcopū pertineat uide infra
in secunda parte·in·c·de resti· ¶Nota quod dicit Jo
han·an·extra de offici·uica·super·c·licet in glosa q si
episcopus dedit uicarium generalem·7 in mādato ex
pressit aliquod de istis q requirit specialiter·secuta
generali clausula·7 omnia alia que per nos possum9
etiam si mandatum exigant speciale·secundū Hostiēs
satis uidet q specialia possit ad instar procuratoris
ut infra de procu·qui ad agendum·Secus si aliquod
de specialibus non fuisset expressum·hec ibi· Quod
uidet intelligendum quantum est de uirtute uerboru
7 in foro contentioso·Nam si constaret de intentione
concedentis auctoritatem etiam si aliquod speciale
nō exprimeret in generali concessione· uidet specialia
concessisse·xxii·q·v· humane· Et idem potest intelligi
de licentia siue auctoritate data ab episcopo uel pre/

lato confessoribus.

¶ De peritia confessoris quã debz habere. Ca. iiii.

QVantum ad.ii. debet confessor habere scientiam que sufficiat ad hoc opus debite exequẽdum. ut sciat discernere iter leprã et leprã. qõ multipliciter põt intelligi. Et prio scias discernere inter peccatũ seu actũ cui ãnexa est aliqua sentẽtia excõmunicatiõis uel interdicti quo ad omnes. uel etiã suspensionis uel irregularitatis quo ad personas ecclesiasticas. Et peccatũ cui non est annexuz aliquod tale. Et primo i casu. si est excõmunicatio a iure siue cõmuni siue particulari synodaliũ remittas euz ad suũ diocesanum. nisi eẽt casus se. ap. reseruatus. Si ãt excommunicatio sit lata ab homine. tunc nõ ualet diocesanz eũ absoluere. nisi eã tuliſſz. ſz remittas eũ ad illũ q tulit sententiã. De bis tamẽ unde plenius infra i tractatu de excõmunicationibz. Secũdo scias discernere inter lepram peccati mortalis. ꝛ lepram peccati uenialis. saltem quo ad omnia. Nam uenialia quedam non sunt de necessitate confessionis. Et ideo non est necessariũm ita insistere inquisitioni de numero et circunstantiis eorum sicut de aliis. Et dico de illis uenialibus de quibus clarum est ipsa esse uenialia. Nam ubi dubiũ esset an scilicet esset mortale aut ueniale. siue ex ipso actu in se. siue quia confitẽs nescit ita declarare. ꝙ possit inde concluſio elici. tunc diligentius est interrogandum. ¶ De lepra uero peccati mortalis scias tercio discernere inter leprã et leprã id est inter unã speciem et aliam. Non enim sufficit confiteri peccatũ mortale

in genere·sed etiaz oportet ꝙ confiteat in ultima spe
cie secundum omnes doctores. Sed quia circūstantie
peccati aliquando uariant speciem·ideo oportet etiā
te scire et interrogare de circunstantiis peccatorum·et
maxime que trahunt peccatum in aliam speciem·qa
ille sunt de necessitate confitende·Circunstantie autez
continent in hoc uersu·Quis·quid·ubi·per quos·qui
bus·cur·quomodo·quando. ¶Johā·in summa con
fessorum sic exponit istuz uersum·Quis utrum sit mas
culus uel femina·iuuenis aut senex· nobilis aut igno/
bilis·liber uel seruus·¶In dignitate uel officio constitu
tus uel non·sane mentis uel insanus. sciens uel igno/
rans·clericus uel laicus. uel claustralis· consanguine9
uel extraneus et similia·¶Quid utrum commisit hāc
speciē uel illam·scilicet fornicationem uel adulterium
utrum etiam sit illud enorme uel mediocre· uel paruū
utrum manifestum uel occultum·utrum fetens ex con
suetudine uel recens·¶Ubi·utrum scilicet in loco sa/
cro uel non sacro·in domo dominorum uel alibi.
¶Per quos·scilicet mediatores uel nuncios·quia ō/
nes tales sunt participes criminis·et ipse est obligat9
pro peccatis eorum·¶Cuibus id est cum quibus·ꝑ
quibus et cōtra quos peccauit·¶Cur id est quali in
tentione hoc fecit·ꝙ quali temptatione inductus·ꝙ u/
trum preuenit ipse temptationem uel fuerit preuent9
ab ea·utrum sponte uel coactus· uel quali coactione
utrum animo ludendi uel nocendi·¶Quomodo de
modo agendi uel patiendi dicat ipse peccator·
¶Quando·dieb9 festiuis ieiuniorum uel alias·utruz
ante penitentiam acceptam uel post·frangendo eam

quia maior ingratitudo est. ¶ Sed ꝙ circunstancias notabiliter aggrauantes peccatum etiam si nō mutēt speciem tutius est dicere. precipue autez interrogandū est de circunstancia. Cur. id est quo motu uel fine fecit. quia illud aliquando uariat speciē. cum mortalia trahant speciem a fine. Vnde qui mechat cum mulere ut auferat ei sua magis censendus est fur ꝙ mechus cuius etiam mechia ibi sit. Oz etiam quando non mutatur species. multuz habet aggrauare uel alleuiare talis circunstancia pre ceteris scilicet Cur. Vaz secundū Thomam in. iiii. dist. xvi. cuius circunstancie que non mutant speciem peccati non sunt de necessitate confitē de. tutius tamen est eas confiteri. ut dictuz est. Vt uerbigracia. Si furtum faciendo multum uel parum abstulit. Si rixando leuiter uel aciter uel atrociter percusserit. et huiusmodi. Sed dicit ℔e in. iiii. dist. xvii. Non tamen necesse est ad quodlibet peccatum etiam mortale de omnibus dictis circunstantiis interrogare. sed plus et minus secundum peccata et ipsas circūstantias. Alleuantes etiam circunstancias aliquādo ut dicit ℔et. in. iiii. bonum est dicere. precipue quādo posset oriri scandalum in mente auditoris ex tacitur nitate eius. Dicit autem Thomas in quadam epistola ꝙ circunstancie que trahunt peccatum ad aliud genus. de necessitate sunt confitende. ꝙ dicuntur ille que habent specialem repugnanciam ad aliquod preceptorum diuine legis. Sicut furtuz simpliciter repugnat huic precepto. Non furtum facies. Si uero fiat furtū in loco sacro ex circunstancia illius loci habet repugnanciam ad illud preceptum quod est de ueneratione

sacrorum. ⁊ sic addit nouā species peccati. ⁊ sic de aliis. Et in fine dicit. ꝙ illud quod dicit. circunstantias non trahentes peccatum in aliud genus peccati nō eē de necessitate confitendas. non est referendum ad numerum quem aliquis confiteri tenetur si potest. quia non est vnum sed multa. ¶ Scias etiam quarto discernere inter lepram et lepram id est inter vnum peccatum et aliud quo ad numerum ne facias de centum uel mille peccatis vnam lepram. uidelicet non interrogando de numero seu quot uicibus cōmisit aliquod mortale. de quo confitetur. ¶ Et si dicit propter multitudinem iterationis se non recordari. non est subito dimittendum. sed insistendum quanto tempore stetit in illo uicio. ⁊ q̄ frequenter iterabat infra illud tempus utputa quotiens in mense uel in ebdomada. ut sic possit haberi numerus illius peccati. ⁊ si nō punctu aliter saltem secundum aliquam comparationem. Et tamen declarandum est sibi ne dicat plus q̄ habeat in cōscientia sua sub occasione. ut inde sit magis securus. dicēdo plus q̄ minus. ut multi faciunt et non bene. ¶ Scias ultimo discernere inter lepram ⁊ lepraz id est inter lepram peccati. cui est annexa aliqua obligatio satisfactionis uel restitutionis. et leprā ubi nō est aliquod tale. Nam in primo casu ultra peccatum de quo debz dolere oportet insistere et interrogare si est paratꝰ satisfacere. Nam ubi non habet preparatum animuz ad satisfaciendū si posset. nō esset contritꝰ ⁊ per cōsequens nō debz absolui ¶ De ista uero materia s. satisfaciēdi ⁊ restituēdi q̄ ualde difficilis est ⁊ intricata. habet in fine secūde partis. ubi aliqd dici poterit. ¶ Item si confessor

circa huiusmodi ꝛ alia difficilia non est ita peritus ꝙ per se sciat nodos dissoluere· saltez sciat dubitare de huiusmodi·ꝛ sic consilium querere a peritioribus·nul la facta expressione persone·cuius confessionem ha / bet pre manibus·nec quocunqꝫ signo uel uerbo ipsum prodat·nisi penitens super hoc expressam sibi daret licentiam·nam quomodocunqꝫ directe uel indirecte· scienter uel inaduertenter manifestaret tale peccatum· nō habita licentia grauiter delinqueret· non tamē pe na que taxat extra de pe·ꝛ re·Omnis puniretur·nisi in iudicio de hoc conuinceret·sed arbitraria esset hu / iusmodi penitentia iniungenda· ¶Et notandum ꝙ circa scientiam confessori necessariaz· sic dicunt docto res·Tho·in·iii·di·xvii·in expositione littere· hec sci entia etsi non sit maior· tamen tanta debet esse ut sci / at discernere inter peccatum et non peccatum· et inter peccatum mortale et ueniale·Et si in aliquo cēt dubi tatio·posset recurrere ad discretiores· Alberꝰ in·iiii· di·vii·dicit ꝙ sacerdos tenet scire discernere nisi in cō muni que sint capitalia ꝛ que sint mortalia omnia·et que uenialia ex genere·Sed hec nesciens sicut idem di cit·puto peccat mortaliter in audiendo·ꝛ eum instru ens plus peccat ꝙ ipse·ꝛ eum permittens institutum ministrare si sua interest talem prohibere· ¶Item di cit ꝙ in perplexis questionibꝰ sacerdos parrochialis ecclesie debet ita discretus esse ut talia difficilia sciat· nec procedendum erit in eis sine superioris consilio uꝫ auctoritate· ¶Henricus de ordine predicatorum in quodam quodlibeto querens·utrum confessor teneat scire de omnibus que dicuntur sibi in confessione sue

mortalia siue uenialia. Sic dicit distinguendo. pecca/
ta sunt in duplici genere. Quedam sunt peccata quia
prohibita que si nō essent prohibita nō essent pecca
ta. ut sunt omnia que sunt mere de iure positiuo. ut au
dire missam in die dominico. confiteri semel in anno.
ꝛ cōmunionem recipere et huiusmodi. Et talia tenetur
quilibet confessor scire nisi habeat causam rationabi
lem que eum excuset. ut si forte tempore prohibitio/
nis erat in carcere uel in terra longinqua. Alia sunt
peccata. non quia prohibita. sed quia sunt de natura
sua mala. etiam si nō prohiberent. Et horum pecca/
torum quedam sunt capitalia. ꝛ tenet ea quilibet con/
fessor scire ad minus in generali scilicet que sunt septē
peccata capitalia scilicet superbia auaricia ꝛc. Hec em̄
sunt quasi elementa et principia que de necessitate sci
re oportet. Quedam autem sunt species capitaliuꝫ. ut
illa que recipiunt horum predicationem. ut formica/
tio. ebrietas et hmōi. Fornicatio enim quedam luxu/
ria est. Ebrietas uero quedam gula. Et horum pecca
torum que sunt species. quedam sunt que important
malum de substantia sui actus eo ꝙ statim nominata
habent annexum malum. ut fornicatio. Et de talibus
confessor scire tenetur. utrum sint mortalia uel non.
Quedam autem de substantia sui actus non habēt de
formitatem. sed ex libidine facientis. sicut cognoscere
uxorem propriam quod nō est in se peccatum. posset
tamen eam cognoscere maritus cum tanta libidine ꝙ
eēt mortale. ut si eam cognosceret etiā si nō eēt sua Et
de talibus nō opꝫ ꝙ confessor sciat utrum sint morta/
lia uel nō. qꝛ nec confitens frequenter scit. Alia sunt

peccata que sunt filie peccatorum capitalium. ut illa peccata quorum fines terminantur et reducuntur ad fines capitalium sicut dolus et acquisitio pecunie aut alteri9 rei iniuste. Et de talibus peccatis frequenter o/ piniones contrarie sunt inter doctores. Et de talibus nō tenet' simplex curatus nō ordinarius. scire utrum sint mortalia an non. Curatus autem ordinarius sicut est episcopus uel archiepiscopus. ꝫ ceteri alii superio/ res prelati ordinarii tenentur scire. quia ipsi sunt pur gatores et tenentur alios purgare. perficere ꝫ illumina re. ꝫ ideo tenentur nouū et uetus testamentu3 scire. hec ille. ¶ Durandus ordinis minorum in sua summa cō fessorum. li. i. par. i. di. i. dicit. Si deficit sacerdoti sci entia scilicet. quia nescit discernere inter mortale ꝫ ue/ niale. uel quia confitens intricatos casus habet. ꝫ con fessor simplex sit. est iteranda confessio. nisi forte cōfi tens iuris sit peritus ꝫ confessorem super hoc instruat ¶ Item dicit ꝙ quotiens confessor se ingerit ad con/ fessiones audiendas. totiens se offert ad respondēn/ dum de quolibet. ꝫ interdum de casibus inopinatis ꝫ alias inauditis. ꝫ de questionibus ualde perplexis. Et ideo debet cōfessor discernere inter peccata ꝫ diffe rentias peccatorum. Unde scire debet utrū ea que pe nitens sibi exprimit sint peccata uel non. Ut de bel/ lis principum ꝫ de tallus ꝫ exactionibus eorum ꝫ cō tractib9 mercatorum utrum sint liciti uel illiciti. Et p hoc sciat utr3 ꝓhibere debeat ꝟfitentē3. uł suspēde/ re a ꝯmunione aut licētiare. utr3 teneat' ad restitutōē3 an nō. Dā cū preceptū sit semel i āno ꝟfiteri ꝫ cōicare

si confessor prohibeat illum a cõmunione qui nõ ha/
bet mortale·quia forte iudicat illicitum quod est lici/
tum·uel si licentiat nõ licentiandu3·quia forte iudicat
licitũ quod est illicitum·tam confessor q̃ penitens ã/
bo in foueam cadunt·nisi forte probabilis ignorãtia
eum excuset·puta si habet aliquem doctorem in iure
autenticum ꝛ famosum·cui9 opinioni inniticur Vnde
si confessor nõ est expertus in casibus · ita ut nec per
se sciat iudicare·nec dubitare nouit· cum periculo ani/
me sue audit confessiones· Sz et illi qui sciunt imperi
tiam ei9 pereunt·nisi iterato confiteant homini scien/
ti·de peni·di·i·quem penitet.

¶ De interrogationib9 fiendis a confessore. Ca· v·

QVantum ad tercium debes secundum Augus/
tinũ interrogare diligenter de peccatis Scribit
Raymundus in summa sua·an interrogatio /
nes sint fiende a confessore· Et respondendum est q̃
sic·dũmodo discrete fiant·de peni·di·vi· Sui vult ex
tra de peni·et re·Omnis ꝛc̃· Et ut diligentius possis
circa huiusmodi procedere debes primo considerare
tria que ponit Thomas in·iiii· ¶ Primum est ut in/
terrogent ipsi penitentes nõ õnes de omnib9 peccatis
hoc enim inutile esset·et aliquãdo damnosum· Sed p
cipue debes interrogare de illis peccatis que consueue
runt reperiri in hominibus illius conditionis· status·
etatis·patrie·ꝛ huiusmodi· Sue ut melius ualeas fa/
cere ideo a principio interrogare debes de cõditione
ꝛ de p̃fia ꝛ de exercitio·ꝛ hmõi·an ẽt sit coniugat9 l' nõ

De aliis ãt peccatis plus uel minꝰ potest interrogari secundum qualitatẽ uite quã audis ex ipso penitente. ¶ Secundum est ut interrogent ipsi penitentes a remotis de ipsis peccatis ꝙ nõ subito specificet modꝰ peccati ne si nesciebat addiscat ꝙ inducatur in temptationem. Sed in genere interrogetur de specie ut uerbigracia. Si interrogatꝰ fatet se cõmisisse unũ peccatum luxurie interroget ulteriꝰ cum quibus ꝙ sic procedendo ulteriꝰ. ¶ Tercium est ꝙ precipue circa uicia carnalia nõ descendat nimis ad particulares circunstantias que nõ sunt de necessitate ꝺfessionis qꝛ hoc est sibi occasionẽ temptationis dare ꝙ ipsuꝫ penitentem qui aliquãdo interrogatur ad inuentionẽ peccatorum docere ac etiam talia cum postea referant socis et in plateis ꝙ uicis inde sequatur derisio sacramenti ꝙ ꝺfessoris et scandalum et mala suspicio. Vt uerbigracia. Si fateat uir cognouisse uxorẽ suã uel aliã mulierem uel mulierẽ cognitã eẽ a uiro extra uas debituꝫ cum ex hoc habeat species peccati sufficienter quia uicium sodomiticũ est etiã in quacunq; parte corporis exerceat nec ex hoc mutat talis species. ℣ Ideo uidet sufficere nec ulteriꝰ ad particularia est descendenduꝫ uidelicet interrogando in qua parte corporis uel quo modo. Similiter si dicat per seipsum se commisisse uicium luxurie quantum ad actum exteriorem non uidet ulteriꝰ eẽ interrogandũ de modo cuꝫ nõ uarietur species per hec et huiusmodi. De aliis uero peccatis scꝫ nõ carnalibꝰ nõ est ita periculosum uel scandalosum ad particulares circunstantias descendere.

¶ De casibus in quibus opz iterare ofessionem.
Cap̃·vi·

Secundo consideret ofessor q ofitens sibi de his que alias rite cõfessꝰ ẽ ꝛ absolutꝰ·ꝛ fecit penitentiam iniunctam·nõ tenet iterum cõfiteri·Et iõ sup hoc nõ est grauandꝰ ultra q̃ sua spõte uelit· ¶ In quatuor ãt casibꝰ tenet qui alias cõfessꝰ ẽ iterare ofessionẽ ꝑm Tho·in iiii·ꝛ omnes alios· Duo primi sunt ex parte ipsiꝰ penitentis· Et est primus quando nõ est omnia peccata mortalia uel que dubitat eẽ mortalia dubitatione probabili ofessꝰ uni sacerdoti·sz aliquod dimisit·uel ex uerecundia uel alia iniusta causa· Secꝰ ãt si aliquod dimisisset ex obliuione·qz tunc sufficit illud tantuz ofiteri quod dimisit·etiam si alteri confiteat q̃ priori nec oportz ex hoc confessionẽ iterare· ¶ Secundus·quãdo penitentiam iniunctam contempsit facere ꝛ oblitus est eiꝰ·nã si adhuc recordaret et uellet perficere·nõ teneret itera re confessionẽ nisi forte cõfessor statuisset sibi tẽpus determinatũ infra qõ deberet ipsaz penitentiam face re·intendẽs ipsuz obligare ad tempus determinatum quod tamen si non constat secundo confessori· credo q̃ pie possit interpretari secundus confessor. quod intenderit primus dare sibi licentiam perficiendi ieiunia uel orationes·uel alia in alius diebus· que scilicet in his non fecit in quibus iniunxit·quia sic consueuerũt facere periti confessores· ¶ Alii duo casus sunt ex parte confessoris· ¶ Primus est si non habuit auctoritatem absoluendi·nec in hoc oportet te esse curiosuz sed sufficit q̃ non constet tibi contrarium sz q̃ prior

confessor non habuit auctoritatem. ¶ Secundus est quando ipse confessor non habuit scientiam sufficientem. Et iste est satis difficilis ꝙ intricatꝰ scilicet ad cognoscendum et iudicandum de quantitate ignorantie. que reddat sacerdotem inhabilem ad absoluendum. Et si tibi non est nota persona confessoris. noli ex vno defectu confessoris quem deprehenderis ex priori confessione peracta condemnare uel irritare ipsaz. qz quandoqꝫ etiam peritissimi confessores ex oblivione uel alia causa aliquid dimittunt. ꝙ ipsi penitentes aliquando etiam nō plene recordantur de gestis circa eos sed in processu confessionis reperto defectu interrogationis et examinationis eorum que sunt magni ponderis et de necessitate salutis poteris hoc iudicare scilicet de ignorantia confessoris impeditiua eiꝰ absolutionis. ꝙ sic consulere penitenti. imo sibi declarare necessariam fore iterationem talis cōfessionis. Verbigracia Si talis confessor non fecisset sibi conscientiam de simplici fornicatione. uel de confessione ꝙ cōmunione annuali et aliis huiusmodi. ad que tenentꝰ generaliter fideles. ¶ Est etiam quintus casus in quo oportet reiterare confessionem secundū plures doctores ut Bonauenturam in quarto. di. xvii. ꝙ Durandū ordinis minorum in sua summa. ꝙ Raym. ꝙ Hostien. Rober. Oleth. ꝙ Vincen. histori. Sed non secundum Thomā et Richar. de ordine minorum in quarto. di. xvii. ꝙ pe. ꝙ quoddā aliud scriptum super quarto. dicadem. ꝙ Gra de pe. di. i. Jo. et Bern. ꝙ alios quosdā uidelicet qꝫ quando quis confiteretur integre sua peccata sed ab omnibus uel saltem ab aliquo mortaliū

disponit non abstinere·⁊ sic incõtritus remanet·⁊ hoc ipse penitens declarat· Cum igit' talis confessio tunc non ualeat sibi ad salutem·tutius est illum facere illã reiterare·tamen si nollet eam reiterare nõ esset uere cogendus cum solemnes doctores sint illius opinionis nisi forte firmiter adhereres opinioni contrarie q̃ etiã tutior est· ¶Videt' etiam eẽ sextus casus· quando scz quis est absolutus a peccatis·bene confessus et contritus·existens ligatus excõmunicatione maiori quaz ignorabat ipse confessor uel nõ perpendit·⁊ per consequens non eẽt absolutus ab ea· Nam secundum Pe· de palu·in·iii· talis tenet' iterare· Ponit tamen opinionem quorundam iuristarum esse q̃ ualeat talis absolutio· Et si sic est non tenetur quando alias facta ẽ confessio cum debitis circunstantiis Prima tamẽ opinio tutior est·et ideo ipsam teneas· Sed in aliis quatuor casibus supradictis oportet omnino q̃ iteretur quasi secundum omnes· ¶Et nota q̃ in hoc casu scilicet quando dicit se penitens uel nõ posse uel nolle de omnibus mortalibus cõmissis dolere et in futurũ abstinere· non est tamen abiciendus sed recipienda est eius confessio·ut dicit decre·de pe·⁊ re··c· quod quidem· Cui quidem tamez nullo modo est absoluendꝰ secundum Tho·in quodlibeto·sed est ei iniungenduz aliquid boni operis·ut sic ex huiusmodi bonis operibus et aliis bonis illustret' ad penitentiam·declarando tamen sibi plene q̃ non est absolutus coram deo· nec alias illa penitentia est sibi ad meritum fructuosa Sed faciat illud quod sibi dicit' ⁊ alia bona quantũ plꝰ potest·ut dicit' de pe·di·v·falsas· ¶Tercio nota

ꝙ cū cogitatio cum deliberatione rōnis in actum pec
cati mortalis. ſ. deſiderandi illum actum agere. etiam
abſq; opere ſit peccatū mortale. ideo ad ſingulas ſpe
cies peccatorum poſt peccata operis interroga. ⁊ de
peccatis cogitationis tantuz illius ſpeciei ⁊ de pecca
tis oris. Et cum opus alicuius peccati et deliberatio
mentis ad illud agendum abſq; opere ſint eiuſdē ſpe
cieī ſpecialiſſime. ſed differunt ſecundum maius ⁊ mi/
nus. uel ſecundum perfectum et imperfectum. quia ſci
licet maius peccatum in opere eſt ꝙ in ſola cogitatio
ne. De his ergo et circunſtantiis huiuſmodi cogitatio
num quere. Vt uerbigracia. Si dicit ſe aſſenſiſſe delibe
rate cogitationibus luxurioſis. quia hoc poteſt eſſe
multipliciter et in diuerſis ſpeciebus. ideo querat ab
eo de qualitate cogitationum ipſarum. id eſt ſi delibe
raſſet tale peccatum cōmittere cuz ſoluta. quia tūc for
nicatio eſt ſi ipſe etiam ſolutus ſit. Si cum conugata.
quia tunc adulterium eſt. aut cum conſanguinea. quia
tunc inceſtus eſt. ⁊ ſic de aliis ſpecieb9 luxurie. uel alio
rum uiciorum. ¶ Pro aliquali declaratione predicto
rum nota quid dicit Thomas in ii. u. q. cxu. ꝙ ſcilicz
peccatum diuidit̄ per hec tria. ſcilicz cordis. oris. ⁊ o/
peris. nō ſicut per diuerſas ſpecies opletas. ſicut diffe
rūt ſpecie bos. leo. ⁊ capra. Bz ſicut per diuerſos gra
dus peccati. ſicut domus in fundamentū. parietes. et
tectum diuidit̄. ſicut in ſpecies cōpletas. Conſumma/
tio igit̄ peccati eſt in opere. Vnde peccatum operis
habet completā ſpeciem ſed prior inchoatio eius eſt
quaſi fundatio in corde. ¶ Secundus gradus ē in ore

ꝺm ꝙ homo prorũpit de facili ad manifestandũ cor/
dis oceptũ. Tercio gradus eio ẽ in ꝺsummatione ope
ris. patet tamen ꝙ hec tria pertinent ad unam perfec/
tam speciẽ. cũ ab eodem motiuo procedant. Iracũdo
enim ex hoc ꝙ appetit uindictam. Primo turbat in
corde. Secundo in uerba ꝺtumelioſa prorumpit Ter
cio procedit ad facta iniurioſa ut percuſſionem et hu
iuſmodi. ⁊ ſic de luxurioſo et quolibet alio. hec Tho.
Hec tamen ſic intelligendum eſt peccata cordis eſſe
ſpecies incõpletas quaſi non ſint mortalia. imo quan
do in eis eſt deliberatus conſenſus ad actus qui de ſe
ſunt mortales. tales cogitationes ſunt mortalia. q̃uis
nõ ita grauia ut peccata operis ſicut dictũ eſt. Et quã
do ſunt ſimul cogitatio cum locutione ⁊ opere. eſt unũ
peccatũ. ut de luxuria et aliis peccatis. Quando uero
quodam tempore deliberat fornicari ⁊ alio tempore
diuerſo et diſtanti fornicat᷑ opere. tunc ſunt duo mor
talia. ¶ De ꝺlectatione uero moroſa dicetur infero.
¶ Quarto nota ꝙ cum penitens fatet᷑ aliquod pecca
tum a ſe uel ad tui interrogationẽ quod manifeſte vi
des mortale. hoc ei declara in ſingulis eius ſpeciebus
hoc enim uidetur ſatis neceſſarium. tuꝫ ut habeat cau
ſam magis dolendi. tum ut ipſum cognoſcens habe/
at materiam ab illo in futurum cauendi. Et hoc dico
niſi ipſe penitens ueriſimiliter crederet᷑ talia ſcire ſcili
cet cõmiſſa eẽ mortalia uel uenialia quia tunc nõ expe
diret. ¶ Item ſi fecit aliquem actum qui de ſe uenia/
lis erat uel nullum peccatum. ipſum tamẽ credebat fir
miter eſſe mortalem uel dubitabat. De hoc primo non
magis declines ad unam partem q̃ ad alteram. ꝙ ſcꝫ

eēt mortale uel nō esset. Hoc enim esset proprie dubi/
tare tam in primo q̄z in secundo casu. declarandūz ta
men est ei q̄ peccauit mortaliter. Sicut uerbigracia. si
tempore ieiuniorum uel festiuitatum cognouit uxorē
putans hoc eē contra preceptū ecclesie. Unde i hmōi
rectificanda est conscientia eius cum sit erronea. ¶ Bz
si fatet aliquod peccatū quod clare nō uideas eē mor
tale. uel de quo sint opiniones inter doctores varie.
utrūz mortale uel ueniale sit. noli tu precipitare sentē
tiam et mortale exprimere. uel propter hoc absoluti/
onem denegare si ab eo abstinere nō uellet. Bz bene ei
efficaciter suadeas. ut tutiorem eligat uiam. ab eo scz
abstinendo. ¶ Quinto considera diligenter conditionē
statū. etatē et peritiam ac grossiciem personarum. Et
secundum qualitatem eorum sic diuersimode te habe/
as ad ipsas in modo loquendi. Nam nobilibus aut
peritis aut ciuibus cōmuniter urbane loqui oportet.
etiam quando uicium reprehensione eget. ne durius
increpati indignentur uel scandalisent. Rusticis uero
uel personis ydeotis. ꝛ nullis conditionis acrius com
muniter expedit loqui. ad ostensionem malicie eorūz
ne pro nihilo peccata eorum reputent. ¶ Item nimis
contristatos ex lapsu uel quasi desperatos ex multi/
tudine uel magnitudine cōmissorum. oportet dulciter
exhortari. ostendendo immensitatem diuine clemētie
proponēdo eis exemplā diuine misericordie. ut latro
nis Pauli ꝛ hmōi. Presumptuosos uero uel indura/
tos et peccata quasi pro nihilo habētes decet terrere
declarando eis seueritatez futuri iudicii. acerbissimas

penas inferni et hmõi proponẽda exempla ad pro/
positum similiter ut de punitione primoꝝ parentũ et
hmõi ¶ Sexto scias ꝙ si persona nõ est multum peri
ta·cautã reddas eã ut faciat diligenter cõfessionẽ·vi/
delicet de peccatis omnibus dolendo quantum põt·
proponendo firmiter abstinere ab omni mortali in fu
turum·hoc enim est necessarium ad contritionẽ sine q̃
nõ remittit̃ peccatũ. ⁊ ꝙ nullũ cõmissuꝝ taceat sciẽter
in confessione·uel ex uerecundia uel alia de causa·nec
etiam ꝙ reputet ueniale quod est mortale·qꝛ qñq̃ hõ
in hmõi fallit̃·⁊ est mortale quod putauit ueniale·nec
ꝓpterea excusat euꝝ ignorãtia· Et precipue de hoc eũ
ãmoneas interrogãdo de uiciis carnalibꝫ·quia freq̃n
ter in talibus persona multa retinet turpia necessaria
cõfiteri propter uerecũdiã·⁊ magis adhuc mulieres in
hmõi taciturnitate offendunt· Vnde et diuersis cau/
telis extrahendum est uiciũ de ore taliũ· Declarandũ
est tñ eis ꝙ si aliquod peccatũ quod sciũt eẽ in se non
ꝯfiteant̃ etiã nõ interrogatis super hoc a confessore·
ꝙ nõ prodest eis confessio· Vnde si confessor prius
interrogauerat in generali de tali materia ⁊ tunc cõfi/
tens noluit exprimere cũ tamen bene recordaretur uicii
sui· Sed cũ postea interrogat̃ in particulari exprimit
quia minꝫ uidet̃ sibi erubescibile q̃ꝫ si per se expressis/
set ostendendum est ei quõ ficte confitetur· Et qꝛ non
valet sibi talis confessio· secundũ ℊ uilhel· nisi mutet
propositum· scz ꝙ si haberet adhuc de illo confiteri·
per se exprimeret ĩ pticulari q̃ꝫtuꝝ ad illud qõ ẽ necessa
rium ⁊ doleat de illa fictione cõmissa·

De ctritione quã debet habere penitẽs. Ca. vii.

Et quia dictũ est quõ debeat penitens auisari de cõtritione. iõ de contritione aliquid dicendum est. Nota q differentia est inter attritionẽ et ctritionẽ. ut dicit Tho. in. iii. di. xvii. Naz attritio importat quãdam displicentiã de peccatis. sed imperfectam. unde attritum id est aliquo mõ tritum. sed contritio importat perfectã displicentiã de peccatis. unde contritum id ẽ simul tritum ꝛ in puluerem redactũ. Est autem diffinitio secundũ Pe. in. iii. di. xvii. dolor uoluntarie assumptus pro peccatis cum proposito ꝛfitendi ꝛ satisfaciendi. Et secundũ eundẽ e. di. oportet q contritio habeat de õni peccato mortali. Ratio est quia in omni peccato mortali est actualis auersio uoluntatis a deo. Et quia cõtraria cõtrariis curant. ideo oportet q in omni remissione peccatorum sit actualis auersio a peccatis. et uersio ad deum. ꝛ hoc dicit contritio. De peccatis autẽ oblitis sufficit ctritio generalis cũ conatu ad recordandũ ꝛ dolendum. ꝛ dolere de obliuione peccatorum que ex negligentia ctingit. Si autem queratur si specialis contritio de quolibet peccato requirat. uel sufficiat una generalis pro omnibus? Sic respondet Tho. in iii. di. xvii. q quantum ad principium contritionis scilicet cum quis de peccatis suis cogitans dolet. ꝛ si non dolore contritionis. saltem dolore attritionis. oportet q sit specialis dolor de peccatis que quis habz in memoria. sz quantum ad terminum qui est dolor iam gracia informatus. sufficit q sit una cõmunis cõtritio

de omnibus·tunc enim ille motus agit in uirtute omniũ dispositionum precedentium·hec Tho· ¶Et qa nemo scit utrum habeat graciã que requirit' ad contritionẽ·iõ nemo potest esse certus de sua cõtritione·nec per consequens de sua remissione· Et dicit Richardꝰ ordinis minorum in·iiii·di·xvii·q si confitens in peccato mortali est attritus de peccato suo·ut probabiliter possit presumere se eẽ dispositum nõ peccat absolutionem recipiendo. imo frequenter uirtute clauium per susceptionẽ absolutionis format' sua attritio ꝛ fit contritio. ¶Item nota q est duplex contritionis dolor·secundũ Tho·et Petrũ in quarto·dist·xvii· sz intellectualis qui est quedaz perfecta detestatio peccati secundũ rõnem et dolor sensibilis· qui est dolor excitatus in parte sensitiua cum alteratione et afflictione corporis·¶Primꝰ dolor de necessitate requirit' ad remissionem peccati·ꝛ ille etiam solus est sufficiẽs·qa sicut peccatum mortale sufficienter cõmittit' per soluz actum uoluntatis ꝛ cõplacentiam deliberatam rõnis ita et sufficienter deleri potest per detestationem uolũtatis et displicentiam rõnis·ꝛ hoc etiam est in potestate nostra·presuppositꝫ sz gracia· ¶Secundus dolor·s·sensibilis etiam ualet ad remissionẽ peccati· sed nõ est necessarius sed de perfectione contritionis nec est in potestate nostra etiam presuppositꝫ gracia.
¶Item dolor intellectualis non potest esse nimiꝰ sicut nec charitas unde procedit potest eẽ nimia·sz sensibilis potest esse nimius· sicut in ieiuniis et aliis afflictiuis corporis·Ideo oportet q sumatur pro mẽsura debita conseruatio subiecti· ¶Item nota scõm

Ex

Thomã in.iiii.di.xvii.q̃ uera cõtritio in habitu sem
per debet manere i homo semper debet habere istam
dispositionem.q̃ quando recordat̃ de peccatis com/
missis habeat displicentiam saltem secundũ rõnem.
¶ Item secundũ Petrum in.iiii.distic.xvii.maior de
bet esse dolor intellectualis de maiori peccato habi/
tualiter nõ actualiter.si cõsiderant̃ in cõmum.inquã/
tum sunt offensa dei.sed etiã in speciali debet eẽ ma/
ior dolor de maiori peccato.quia maiorem rõnez do
loris.habet maius peccatum. Dolor etiam sensibilis
cõueniens est ut sit maior de maiori.q̃uis nõ necessa
rius. ¶ Item ꝑm Tho.in quodlibeto.7 Inno. quia
contritus magis debet diligere deum q̃ seipsum. cul
pa autem est contra deum 7 pena ptra seipsuz. Ideo
debet contrit9 poti9 eligere omnẽ penã q̃ deum uelle
offendere. Descendere aũt ad hanc penam uel illã nõ
tenet̃.imo fatue faceret descendendo ad ista particu/
laria.uel aliũ super hoc sollicitando. ¶ Item peniten
tem ãmoneas.ut nõ ex quadã consuetudine. quia sic
aliqui faciunt.uel etiã ex timore id ẽ pricipaliter ꝓp
ter uitandas penas eternas.uel propter euasionem in
firmitatis si eẽt infirmus uel alicuius alteri9 tribulatio
nis temporalis faciat confessionem.quia sic modicuz
sibi prodesset. Sed principaliter eã faciat ad placan/
dum deũ 7 sibi reconciliandum.ad satisfaciendũ diui
ne offense.7 ecclesie obedienduz.que hoc remedũ or
dinauit ad consequendam remissionem. ¶ Item in ꝓ
cessu confessionis si aliqua diceret ad sui excusationẽ
vel alleuiationẽ peccati pertinẽtia.utputa q̃ diabol9

fecit eum facere malum· uel planete uel uicini uel con/
sanguinei uel hmõi eum reprehendas· ostendendo ei
falsitatẽ suã·quia sz nullus trahit ad peccatum nisi
propria malicia sua uel uoluntate·et ideo nõ se excu/
set sed accuset·iii·q·i·Inde est· ¶Item si recitat pecca
ta aliorũ sine necessitate·cũ sz sine hoc sufficiẽter pos
sit exprimere suũ·euz reprehendas ꝛ ãmoneas·ut nihil
dicat de factis aliorum· Vnde posset peccatum alterĩ
us detegi·nisi hoc faceret ex aliqua causa nõ soluz ne/
cessaria sed etiam alias ualde rationabili· ¶Item si
dicat longas fabulas· ammoneas ut dimittat super/
flua·ꝛ solum quantum ẽ necessariũ ad declarationem
peccati dicat·nec ĩmisceat narrationem suaꝝ tribulati
onum cum peccatis·ut faciunt mulieres· ¶Item am/
moneas ut non utat uerbis palleatis seu sophisticis
ad dandum intelligere unum pro alio nec etiã utatur
uerbis nimis turpibus·ubi possit per uerba honesti/
ora peccatum declarare· ¶De bis tamen in hoc ulti/
mo·s·dictis plꝰ uel minus penitentes ãmoneas·pro/
ut uidebis eos indigere in ꝓsecutione sue cõfessioĩs·

¶De ꝺitionibꝰ ofessionis. Ca·viii·

Dicit aũt Thomas in·iiii· di·xvii·ꝙ ofessio
debet habere·xvi·ꝺitiones Que quidẽ oti/
nent bis uersibꝰ· Sit simplex·humilis ofessio
pura·fidelis· Vera·freqnens·nuda· discreta·libens·
uerecunda·Integra·secreta·lacbrimabilis·accelerata·
Fortis·et accusans·et sit parere parata· ¶Primo
sit simplex· ut non recitet in confessione nisi quod

pertinet ad declarationem sui peccati. ⁊ quantitatem eius. ⁊ non alie historie misceant. ¶ Humilis. ut scili/cet se miser cognoscat confitens. ¶ Pura id est recta intentione. non ut reputet bonus uel ut laudet ab hominibus. ¶ Fidelis id est uera ⁊ sine ulla falsitate. ut sc̄z non dicat que nō fecit. uel etiam ut habeat fidē de remissione peccatorum si uere penitet. ¶ Frequens sc̄z ut sepe confiteat. ⁊ istud tamen est de bene esse confessionis. ¶ Nuda sc̄z ut non inuoluat obscuritate uerborum. sed dicat uerba ut intelligatur peccatum cum circunstantiis saltem necessariis. ¶ Discreta. ut scilicet maiora cum maiori pondere dicat. uel nō plura ſ mul sed distincte loquēdo. ⁊ dicendo numerū si potest scire uel etiā ut discreto uel sufficienti confessori confiteatur. ¶ Libens. id est uoluntaria non coacta timore uerborum ut pueri. uel timore penarum temporalium uel eternalium principaliter. ¶ Verecunda. ut sc̄z penitens erubescat ⁊ non se iactet uel mente glorietur ꝓpter seculi uanitatem aliquam. ⁊ precipue cōfundat in rōne respectu diuine maiestatis offense. ¶ Integra ut sc̄z penitens nihil retineat de his que cōmisit precipue mortalibus. ¶ Secreta ut sc̄z nō publice ſ occulte sacerdoti dicat peccataqui possit absoluere. ¶ Lachrimabilis. ut. ſ. doleat de cōmissis ⁊ ipsa detestet saltez rōne. ¶ Accelerata. ut q̄citius pōt cōmisso peccato ꝓficeat. hoc tm̄ est de bene esse. ¶ Fortis. ut scilicet nihil dimittat pre uerecundia. ¶ Accusans scilicet se non alios. nec se excuset et alios accuset seu inculpet. ¶ Et sit parere parata id est adimplere penitentiam sibi iniunctam. et facere que necessario habet facere. ut

restituere si habet aliena et hmõi. ¶ Vlterius istõ obſerues ut ſcz poſtq̃ ex interrogationibus factis perpenderis eum debere audiri dicas ei ut primo ipe dicat peccata ſua que cõmiſit poſt ultimã confeſſionem rite factam que habet in memoria. et ſic dimittas euz dicere quicquid uoluerit de peccatis ſuis. ꝛ quo ordine uoluerit. retinẽdo bene in mente ea que dicit. ut ubi ſufficienter expreſſerit peccatũ ſuũ nõ eum moleſtes ul graues de illo interrogando. Vbi autem nõ ſufficienter expreſſerit interroga de reſiduo uſq; ad ſufficientiam. Et poſtea etiã interroga de alijs de quibꝫ ipſe nihil dixerit. ut poteris ſuſpicari in eo eſſe. Hoc ſemp ſeruato ut de eodem peccato de quo interrogaſti itẽrũ nõ interroges. ne ſic eum attedies. niſi ex aliqua cauſa rationabili hoc faceres. puta eſtimando ꝙ dicat ſecunda uice quod prima non dixit. uel ex uerecundia uel ex ignorãtia uel huiuſmodi. ¶ Et ſi mulier eſt facies eam ex tranſuerſo ſtare. ne eam in faciem uideas. quia facies earum uentus urens ẽ. ait ſcriptura. Si uir eſt poteſt genuflexus ꝛ diſcapuciatus ſtare. ꝛ hoc bene quidem ſi poteſt. ſinautem faciat ut poteſt. nec tamen eum multum frequenter uel fixe in faciẽ aſpicies. ꝑcipue iuuenem nobilẽ uel peritũ. ne nimis eũ erubeſcere facias. ꝛ ſic eũ graues de eo quod nõ oportet.

¶ Obſeruandum etiam confeſſoribus eſt ut dicit magiſter Humber. in li. de officio ordinis predicatorum ꝙ ſemp libẽtiꝫ ꝛ priꝫ audiãt ꝯfeſſiones eoꝝ q magis idigẽ putant ul raro uenire ſolẽt. ut ſunt extranei ul q ſunt in maiori ſtatu. l de quoꝝ ꝯfeſſionibus maior

vt litas secutura sperat. ¶Item audiendo mulieres caueat ne si in publico eas audiat ꝛ nisi ab aliquo vt aliquib9 videat nec multū ibi moret nisi inquātū necessitas ofessionis requirit. ꝛ eis qui nimis frequenter volunt confiteri assignet certum temp9 extra quod ip sas nō audiat. nec in alis colloquiis se eis exponat. ꝛ semper duris potius utat circa illas q̄ mollibus.

¶Vlteri9 etiā scias ab epo si habet aliquas cōstitu/ tiones synodales uel prouinciales ubi sint sentētie ex cōmunicationis ꝛ hmōi. ꝛ de illis nō te intromittas ꝛ impedias vltra q̄ uelit. ¶Et nota q̄ si aliquē absol/ ueris seu absoluis inodatū aliq̄ sentēcia excōmunicati onis. quē eē ligatū nō aduertis uel nescis. ꝛ iō absol/ uis a peccatis nō ātꝛ a sentētia. q̄uis pecces absoluen/ do cū quē nō debes. qꝛ absolutio ab excōmunicatio ne debet precedere absolutionē a peccatis cū sententi am excōmunicationis nō incurris ꝑm Henr. ꝛ Fran. de sa. ꝛ Guilb. Debes ātꝛ postea quādo perpēdis de er/ rore illū auisare ut ꝓcuret absolutionē ab excōmuni catione. Et quia ut dixit Raym. in summa sua. inter/ rogationes de peccatis capitalib9 fiende sunt sc̄z Su perbia que est mater omnū ꝑm Gregorium in mora/ libus a qua procedunt capitalia septem. scilicet ina/ nis gloria. Inuidia. Ira. Accidia. Auaricia. Gula et Luxuria. Et ista habent diuersas species. de quibus etiā necessarie sunt interrogationes fiende cū circūstan tiis necessariis. habet etiam quodlibet horuꝫ multas filias de quibus dicit Ray. et Hostien. in summa sua esse interrogandū secundū tamen qualitatē personaꝝ

Ideo de his ponẽtur interrogationes. ¶ Postremo de quibusdam uiciis lingue et extraordinariis·ut sortilegiis ꝙ infidelitatibus et hmõi· Et quia ut dictum est absolutio ab excõmunicatione debꝫ precedere absolutionẽ a peccatis·idcirco primo de excõmunicationis est interrogandum.

¶ Sequũtur excõmunicationes late a iure ꝺmuni posite per ordinem sicut inueniunt in decretalibus.

Cap. ix.

QVi se ingerit pro papa nõ electus a duabus partibus cardinalium excõmunicatꝰ est cum omnibus suis cõsentientibꝰ·extra de electio/ne·licet. ¶ Qui aũt mittit litteras cardinalibus inclusis ad electionem pape· uel nuncium ut loquat alicui in secreto·extra de elec·ubi periculuꝫ·ꝯ·nulli etiã li·vi· ¶ Quicunq; officialis nõ fecerit obseruari dictuꝫ decre·de elec·c·papa ¶ Qui dicit romanam ecclesiaꝫ nõ eẽ caput·neq; ei tanq; capiti esse obediendumꝫ·di· xix· nulli· ¶ Singuli qui regalia uel custodiã seu guardiã aduocationis seu defensionis titulum in ecclesiis monasteriis uel aliis piis locis de nouo usurpare conantur·ꝙ propter hoc bona ipsaruꝫ ecclesiaꝝ uacantium accipiunt·extra de elec·generali·li·vi· ¶ Item clerici ecclesiaꝝ·monachi monasteriorũ·ꝙ ceteri persone locorum eorũdem qui hec fieri ꝓcurant·hoc ubi supra· ¶ Qui ꝓsequt personas eligẽtes·expoliando eas bonis·aut aliter ꝓsequndo eas·ꝑ ecclesias aut monasteria aut cetera loca grauãdo·ꝓpter hoc ꝙ nõ elegerũt illã psonã quã rogauerũt eligi ex·de elec·sciãt·li·vi· ¶ Itez

excõmunicati sunt et a papa tantũ absoluendi õnes qui dant auxilium consilium uel fauorem· publice uel occulte·directe uel indirecte·alicui domino uel perso ne cuilibet ad habendum dominiuz romane urbis uel romani imperii ultra annuale spacium·uel qui eligeret uel qui electioni consentiret absq; speciali licentia eius dem sedis·extra de electi·fundamentis·li·vi· ¶Item quicunq; uocant' a monialibus in electione discordã/ tibus·si aliquid facerent uel dicerẽt unde possit ĩ elec tione oriri discordia uel accepta nutriri. extra de elec· indemnitatib9·ç·postremo·li·vi·hoc etiam uidet' uel le de illis qui uiuũt religiose de bonis ꝑpriis ut sunt bizothe·ꝛ hoc ubi supra· ¶Item quicunq; procurat ut conseruatores qui personis uel locis aliquibus ut a manifestis iniurijs uel uiolentijs tueãt' eosdem·ple/ rumq; a sede apostolica concedunt'·se intromittat de alijs q̃ de manifestis iniurijs aut uiolentijs· extra de offici·ꝛ pote·iu·dele·c·ultimo·ç·pars·li·vi· ¶Item quãdo una ciuitas uel dioceſis diuersas nationes ha bet diuersarum linguarum·diuersos ritꝰ ꝛ mores· tũc ep̃s potest illis nationib9 ep̃m preficere qui sit eis cõ formis et ei per omnia subiectus· si quis ãt ad hoc se ingerit·excõmunicatus ẽ·de offi·or·quoniã ¶Item qui absolutionem ꝛ reuocationem sententie excõmunicati onis aut suspensionis uel interdicti per uim uel metũ extorquẽt·q̃ tñ reuocatio ꝛ absolutio irrite sunt ipso iure·ex·de bis q̃ ui metusue cã fiũt·c·vnico·ç·ne·li·vi· ¶Item iudex qui casuz fingit necessariũ fraudulẽter·ut ad mꝰres psonalit' uadat ꝑ testimonio aliquo exigẽdo

ab eis·eum alias deberet mittere tabellionem uel aliã
personam ydoneam ad testimonium requirendu3 ab
eis·extra de iudici·mulieres·li·vi· ¶Item excõmuni/
catus est qui impedit sequestrationem fructuu3·uel se
questrationes occupauerit alicuius beneficii de quo ẽ
questio ad quem spectet·a qua non potest absolui ni
si impedimento prius ãmoto ꝙ occupatis per eũ fruc
tibus restitutis illi cui de iure debent·extra de seq̃str·
pos·ꝙ fruct·ad conpescendas·c̃·Si quis autem i Cle·
¶Item qui hacten9 periuium uel metum personas ec
clesiasticas cogerint ad supponendum uel submitten /
dum ecclesias uel bona ecclesiastica immobilia laycas
nisi post monitionem submissione remissa· quã per ui
uel metum exegerunt·personas ecclesiasticas uel bona
ecclesiastica eis submissa totaliter in sua libertate di /
mittant·extra de re·ec·nõ aꝫ hoc ꝺsultissimo· ¶Item
qui decetero personas ecclesiasticas ad talia faciẽda
cõpellerent·ꝙ hoc ibi supra· ¶Item qui ex contracti
bus huiusmodi iamdudum initis uel posterius ineun
ꝺis illicite ultra id quod natura contractus eis pmit
tit usurpauerint·Si monti ab huiusmodi usurpatio/
ne non destiterint·ꝙ hoc similiter ubi supra· ¶Item
magistri Bononienses ꝙ scolares conducentes hospi
cium in preiudicium inhabitantiũ ante tempus loca/
tionis elapsum excõmunicati sunt nisi inquilini super
hoc prebeant consensum·extra de loca·ꝙ cõ·ex rescrip
to· ¶Item excõmunicati sunt qui scienter in cimiteri/
is corpora defunctoꝝ interdicti tempore in casibus
nõ concessis a iure sepelire presumunt·extra de sepul·
eos qui in Cle· ¶Item qui excommunicatos publice

aut nominatim interdictos. ⁊ etiã qui usurarios ma/
nifestos sepeliunt a qua excõmunicatione nõ absoluũ
tur nisi prius ad arbitrium diocesani episcopi satisfa
ciant quibus premissa fuerit iniuria irrogata. ⁊ hoc v
bi supra. ¶ Quicunq; presumit diripere res mortui
episcopi que debent successori conseruari. ⁊ qui mori
entium presbiterorum uel clericorum bona rapuerint
sunt excommunicati. xii. q. ii. Episcoporum. ⁊ c. illud
Religiosi ecclesias nõ habentes sub pretextu clerica/
tus uel religionis uel ratione rerum ecclesiasticaruꝫ de
cimas iniuste impedientes. excõmunicationis senten/
tiam incurrunt a qua nõ absoluũtur ante satisfactio
nem condignam. extra de deci. Religiosi in Cle¶ Mo
nachi aut regulares canonici ãministrationem aliquã
nõ habentes qui se ad curias principũ absq; speciali
prelatorum suorum licentia conferre presumunt. qui si
ue suis prelatis siue monasteriis damnum aliqđ infe/
runt sunt excõmunicati. extra de sta. mo. ca. ne in agro
§ quia nõnulli. in cle. ¶ Item monachi qui intra sep
ta monasterii sine licentia abbatum suorum arma te/
nent. ¶ Item excommunicati sunt q uisitatores mo/
nialium impediunt ne suũ officium exequantur in il/
lis que inungunt in illo. c. attendentes. extra de statu.
mo in cle. §. Si quuis. nisi moniti resipiscant. ¶ Item
religiosi religionum mendicantium aboliturum dein/
de aliquem ad suũ ordinem recipientes vel locum siue
domum acquirentes de nouo uel loca acquisita absq;
licentia pape alienantes. extra de reli. domi. c. religio/
nũ diuersitatem. li. vi. Mulieribꝫ q̃ beghine vulgariter
nuncupantur que nulli obedientiam promittunt nec

propriis renunciant nec profitent aliquã regulaz ap
probatã. sub pena excõmunicationis quã in contrari
um faciẽtes. ipo facto incurrant. iniunctũ est ne statũ
hmõi dudum ab ipsis assumptũ quoquo modo sec/
tent ulteriꝰ uel ipsum a nouo assumant. extra de rel.
do. c. Cum de quibusdam in cle. ¶ Item excõmunica
ti sunt religiosi qui mulieribꝰ hmõi begbinagii statũ
dudum assumptum. aut ipsum de nouo assumentibꝰ
prebent aliquo modo consilium uel fauorẽ e. t. ꝙ. c. p/
dic. ¶ Qui accipiunt pedagia uel guidagia ab eccles
asticis personis uel de rebus earũdem quas nõ causa
negociandi deferunt uel personas quas ipsi mittunt
uel pro se uel pro rebus suis per se uel per alium suo
nomine uel alieno. si persone sint singulares. excõmu/
nicati sunt. ¶ Si cõuentus uel collegium ciuitatis ꝓ cas
tri uel alteriꝰ loci. sunt interdicti locus uel castruz uel
ciuitas hmõi absolui nõ possunt a predicto nisi ex/
acta restituãt et satisfaciant de iniuria. extra de cẽ. et
pro. ꝙ exac. quanq̃ pedagiorũ. ꝯ. qui nullo. li. vi.
¶ Item excõmunicati sunt ꝺsules ciuitatũ. rectores. ꝙ
alii qui potestatem habere uident si faciũt collectas
et exactiones indebitas in clericos et ecclesias ꝙ ãmo/
niti si nolunt desistere. Nec absolui possunt donec sa
tisfecerint opetenter extra de ĩmu. ec. Nõ miniꝰ ꝙ. c. ad
uersꝰ. ¶ Item qui iurisdictionẽ prelatorum et potes/
tatem quã habent in suis hominibus ita euacuant. ꝙ
nihil potestatis remansisse uidetur. et ãmoniti desiste/
re noluerint. e. ti. quo supra. c. nõ minus etiam alle.
¶ Item successores eorum qui fuerunt excõmunicati
propter iniuriaz factã ecclesie. nisi infra mensez errorẽ

D

suũ seu excessum predecessoꝝ emẽdauerint·eo·ti·quo supra·c·aduersꝰ alle· Secus est de successoribus aliorũ excõmunicatorũ· ¶Item qui subditis suis interdicunt ne clericis uł personis ecclesiasticis quicqꝫ uendãt aut emant ab eis·uel ne bladũ molant·uel panẽ coquant aut alia obsequia faciant·extra de ũnu. ec·c. eos qui· li·vi· ¶Item quicunqꝫ impediunt illos qui ad eccle/ siasticos iudices recurrunt pro bis que ad eos perti/ nent·uel de hoc habent litteras a sede apostolica ne iniusticiã ualeant obtinere uel qui dederit cõsiliũ aux iliũ uel fauorẽ ad hoc·extra e·t·quo supra·c·quoniam nec intellexim9·li·vi·nec absoluant̃ nisi satisfaciãt iu/ dici et parti· ¶Item excõmunicatꝰ est religiosus tacite uel expresse professus qui in scolis uel alibi habi/ tum sue religionis abiecit uel accedit ad aliquod stu/ dium absqꝫ prelati sui licentia obtenta cum cõsilio sui conuentus·uel saltem maioris partis eiusdem· extra ne cle·uel mo·c·ut periculosa·li·vi· ¶Item religiosi q exe unt claustrũ ad audiendũ phisicam aut leges nisi ad clausuras suas infra duos menses redierint excõmuni cati sunt· Et cum talibus solus papa dispensat ut ad honores promoueantur·e·t·quo supra·c·non magno ¶Idem ẽ de archidiaconis diaconis· plebanis uel a liis personatis hominibus ecclesiasticis ꝛ presbiteris eo·t·quo supra·ca·super spe·ꝛ c·sta·li·vi· ¶Item sa/ cerdos habens officium uicecomitis uel proposita se/ cularis·si ammonitus nõ resipuerit est excõmunicatus e·t·quo supra·c·clericis·ꝯ· Si quis· ¶Item excõmu/ nicati sunt omnes qui in gradu cõsanguinitatis uł af finitatis cõstitutione canonica interdictis· uel qui cuꝫ

monialibus scienter matrimoniuz contrabũt ·extra de cõsangui·ꝛ affi·eos qui incle· ¶ Religiosi ꝛ moniales et clerici in sacris ordinibus cõstituti· si contrahunt· sunt excõmunicati·e·t·c·ꝛ li·quo supra· ¶ Item cele/ brantes matrimonia sciẽter inter interdictos·similiter eo·t·ꝛ li·quo supra ¶ Item deferentes arma·ferrum ligna·galeas·naues·ꝛ hmõi saracenis uel regimẽ naui um uel galearum saracenorum exercentes uel aliquod illis subsidiũ impendentes in dispendiũ terre sancte uel xpianorũ sunt excõmunicati nec absoluantur nisi totum lucrum et tantũdem de suo dent in subsidiũ ter re sancte·extra de iudeis·Ita·ꝛ·c·ad liberandum· ¶ Item qui incidit in heresim iam dãnatam·extra·de hereticis·ad abolendã·ꝛ·c·excõmunicamꝰ· ¶ Itez cre dens receptor·defensor uel fautor hereticorum·e·t·sic ait·ꝛ·c·excõmunicamus. ℈·credentes· Quicũqz hereti/ cos·credentes fautores·uel receptores eorum ecclesias tice tradiderunt sepulture·excõmunicati sunt nec pos sunt absolui nisi satisfecerint·ꝛ proiciant hmõi cor/ pora damnatorũ·e·t·quo supra·c·quicunqz·li·vi· ¶ Item domini locorum·uel officiales qui nõ obedi erit epõ uel inquisitori hereticorum in inuestigatione captione ꝛ custodia diligenti· Et qui predictis inqui sitoribus seu episcopis dederit impedimentum ne cõ tra hereticos procedant· Vel qui iudicare aut cognos cere de heresi presumit imperitus cum sit mere negociũ ecclesiasticum uel qui ab ipsis episcopis seu inquisito ribus incarceratos absoluunt absqz eorum licencia·uꝫ qui eorum sententiã impedierint Et qui scienter ĩ pre dictis dederint auxilium consilium uel fauorem· isti

omnes sunt excommunicati·extra de hereticis ut inq/
sitionis·li·vi· ¶Item qui officium inquisitionis con
tra hereticã prauitatẽ exercent·si contra iusticiã ꝛ cõ
scientiã suã obmiserint contra quẽpiaꝫ procedere ubi
fuerit procedendum aut ipsam heresiꝫ uel impedimẽ
tum officii sui falso alicui imponendo ꝛ ipsum super
hoc uexare presumpserit· ¶Item si epꝰ uel superior
suspensus est per trienniũ·alii uero sententiã excõmu/
nicationis incurrunt absoluendi dũtaxat a papa·e·t·
multaꝫ·ꝯ ueꝛ in Cle· ¶Item excõicati sunt cõmissa
rii deputati ab episcopis uel inquisitoribꝰ seu capitu
lis sede uacãte ad officiũ inquisitiõis Si pretextu of
ficii predicti illicite ab aliquibus pecuniã extorserit
aut sciẽter acceptãt bona ecclesiaꝫ ob clericorũ delic/
tum occasiõe predicti officii fisco uel ecclesie applica/
re a qua non possunt absolui nisi fatisfaciãt iniuriaꝫ
passis·e·t·quo supra·c·Dolẽtes splendore in Cle
¶Item qui alienatiões factas a prelatis hereticis ꝛ
scismaticis uoluerit retinere·extra de hereticis·c·i·
¶Item qui occiderit xp̃ianos per assisinos· uel ipsos
assisinos receptauerit uel occultauerit seu defenderit
extra de homici·pro humani·li·vi· ¶Item qui spo/
liãt naufragiũ patientes excommunicati sunt nisi res
tituant competenter moniti·extra de rapi·c·excõmu/
ni· ¶Item collegium uniuersitas uel singularis per/
sona cuiuscunꝯ sit dignitatis aut statꝰ si alienigenas
ꝛ alios oriundos de terris ipsorum exercere publice
usuras uolentes decetero admiserint ad hoc domos
in terris suis conducere·aut conductas habere·aut a/
lias ibabitare pmittẽtes·extra de usu·usuraꝫ·li·vii·

¶ Item illis ad fenus exercendum domos locãtes ut alio sub quocunq; titulo concedentes. Si persone fuerint ecclesiastice episcopi uel superiores. suspẽsionis minores persone singulares excommunicatiõis. Si ãt collegium uel uniuersitas. interdicti sententiaz ipo facto incurrunt. Si uero layci fuerint. per suos ordinarios cẽsuris ecclesiasticis quibus ouenit conpescant. extra de usuris usura li. sexto. ¶ Itez excõicati sunt potestates. capitanei. rectores. cõsules. iudices. aut alii quis officiales cõmunitatum. qui statuta faciũt ut usure soluant. uel qui statuta faciunt. ne usure non soluantur. uel restitutiones eaz. fiant prohibẽt decetero facere scribere uel dictare. uel ut usure solute cum repetunt plene ꝛ libere non restituant. sciẽter iudicare presumpserint. extra de usu. c. ex graui ad nos ĩ cle. ¶ Itẽ sunt excommunicati predicti. nisi huiusmodi statuta bactenus edita de libris communitatum ipsarũ. si sup hoc potestatem habuerint infra tres mẽses deleuerit. aut si ipsa statuta siue consuetudines aut conditiões quo modo obseruare presumpserint. extra de usu. c. ex graui ad nos. in cle. ¶ Item falsarii lrarum domini pape cum fautoribus ꝛ defensoribus suis. extra de falsariis. c. dominã ¶ Item scienter litteris prefatis utẽtes e. t. quo supra. c. ad falsarium. ¶ Item recipientes in romana curia literas ab alio q̃ a papa uel uicecãtellario de crimine falso. e. t. quo supra. c. dura ¶ Excommunicati sunt religiosi qui clericis aut laycis sacramẽtum unctionis extreme uel eucaristie ministrant. uel matrimonia solẽnisant sine licentia speciali presbiteri

prochialis· extra de priui· ⁊ excess· pre· c· Religiosi in cle· ¶Item qui absoluunt excõmunicatos a canone preterq̃ a casibus in iure expressis· uel per priuilegia sedis apostolice concessis eisdem Vel qui absoluunt a sententiis excõmunicationis per statuta prouincia/lia aut sinodalia promulgatis· seu qui a pena ⁊ cul/pa absoluere presumpserint quenq̃· ⁊ hoc ubi supra· ⁊ hi absoluendi sunt a papa tantum· ¶Item qui cõcedũt represalias cõtra personas ecclesiasticas uel bona eorum· uel generaliter concessa extendunt ad bas personas nisi infra mensem concessiones premissas reuocauerint· Si parsone singulares sint excõmunicati/onis· uniuersitas uero interdicti sententiam incurrunt quacunq̃ etiam consuetudine non obstante· extra de iuriis ⁊ damnis· c· ⁊ si pignorationes libro· vi· ¶Iti quicunq̃ sancte romane ecclesie cardinales hostiliter fuerit insecutus· uel percusserit aut ceperit. aut socius fuerit hoc facientis· aut fieri hoc procurauerit uel mãdauerit aut factum ratum habuerit· uel dederit auxilium uel fauorem ad hoc· uel qui huiusmodi facientem receptauerit siue defenderit scienter Isti omnes excõmunicati sunt· et a papa tantum absoluendi· extra de pe· c· felic· ℈· presenti· li· vi· ¶Princeps autem uel dominus qui contra predictos sacrilegos constitutionẽ editam seruari non fecerit infra mensem et etiam eius officiales postq̃ ad eorum noticiam peruenerit· excõmunicationem incurrunt· eodẽ titulo et capitulo quo supra· ¶Religiosi mendicantes ipso facto sunt excõmunicati· si sine speciali scientia sedis apostolice domos uel loca quecunq̃ receperint· seu hactenꝰ recepta

mutauerint·uel ea uenditionis·permutationis ꝯdona
tionis aut cuiuſuis alienationis titulo quocunq; mo/
do in alios tranſferre preſũpſerint·extra de pe·c·cupi
entes in cle· ¶Item religioſi qui in ſuis ſermonib9 uł
alibi proferre preſumpſerint aliqua ut ꝯaudientes a de
cimarum eccleſiis debitarum ſolutione retrahant·ex/
cõmunicati ſunt ꝯipſo facto·e·t·ꝛ capitulo ꝯquo ſupra
¶Item illi religioſi qui propter ſcientem obmiſſiõez
faciendi conſcientiam ſibi confitentibus de ſoluendis
decimis ſuſpenſionem incurrunt·donec confitentibus
conſcientiam fecerint ſi poſſunt·Sed ſi ſic ſuſpenſi ꝑ/
dicauerint·excõmunicati ſunt·ꝛ hoc ubi ſupra· ¶Itẽ
uiolatores conſtitucionis illius que probibet religi
oſis et clericis ſecularib9 ne aliquos ad ꝯuouendu; uel
iurandum uel fide interpoſita ſeu aliter promittendũ
indicant ut ſepulturam apud eorum eccleſias eligant·
uel iam electam ulterius non mutent·excommunicati/
onem incurrunt·nec abſolui poſſunt niſi a papa·e·t·ꝛ
ca· quo ſupra·§·Sane· ¶Item qui quenuis pontificẽ
iniurioſe·uel temere percuſſerit aut ceperit ſeu bannie/
rit·uel hoc fieri mandauerit. aut facta ab aliquo rata
babuerit·uel ſocius huiuſmodi perpetrantis fuerit uł
conſilium auxilium uel fauorem in bis dederit ſeu ſci
enter defenſauerit eandem excommunicationem incur
rit·de quibus in predictis caſibus habetur. et per ca/
nones editos·ſcilicet·xvii·queſtione quarta· Si quis
ſuadente·de ſententia excõmu·nuper et capitulo qui
cunq; in cle·et extra de pe·Si quis ſuadente· et a ſolo
papa abſoluendus eſt huiuſmodi· ¶Itez poteſtates
Balini Scabini ꝛduocati Rectores Cõſules ꝛ Offi/

ciales ciuitatis·quocunq; nomine censeantur·si in pre
missis sunt culpabiles·eodem modo sunt excommu /
nicati·extra de pe·c·Si quis suadente ¶Excommuni
cati sunt etiam qui manus iniicunt uiolentas in cleri/
cum·uel in quamcunq; personam religiosaz professaz
uel nouiciam uel conuersam cuiuscunq; religionis· ex/
tra de sentẽtia ex·Non dubium·ꝛ·c·Religiosi li. vi·
¶Item qui talem etiam sine lesione detinet in custo
dia publica uel priuata·uel detrudit in uincula·e·titu
lo quo supra·c·Nuper ¶Item qui in huiusmodi per
sonas manus iniiciunt temerarias ꝛ iniurioſas ſz nõ
uiolentas scilicet cum clericus se uoluntarie submittit
aliquibus percussionibus fustium pro pace habenda
cum illo quem leserat eodem titulo quo supra·contin
git ¶Item qui ratum habet q aliquis suo nomine in
tales manus iniecerit uiolentas·q̃uis factuz fuerit ip
so nesciente·nec etiam tunc uolente·e·t·quo supra·c cũ
quis·libro sexto· ¶Item qui potest eos defendere et
tenetur ex officio·ꝛ non defendit·eo·ti·quo supra·ca·
pitulo quarto ¶Item qui per alios non per seipsos
uiolentas manus iniiciunt in tales·e·titu· quo supra
c·mulieres· ¶Item qui spuit in faciem clerici uel super
eum fundit aquam uel oleum in despectum ꝛ derisio/
nẽ ei9·uel qui secũ trabit equũ cui ĩsedet per habenas
uel cum minis ꝛ terroribꝰ facit eũ stare in uno loco· uꝰ
ire secũ quasi captũ·excõicatꝰ est·hec Hosti·ĩ summa·
ç·qualiter pro se·de sen·ex· ¶Item qui uestes hmõi
clericis iunctas scindit uiolenter uel aliam rem sibi co
herentem·hec Raymun·et Hostiensis·q autem isti de
beant a solo papa absolui·patet extra de sententi. ex

capitulo ea noscitur·⁊ capitulo·prouenit·c·non dubi
um·c·⁊ hi·c·mulieres in fi·c·q̄uis·⁊·c·tua nos·xvii·q
iiii·Si quis suadente· ¶Sunt ãt·xvii·casꝰ in quibus
non oportet ut pro absolutione iniectionis manuum
uiolentarum in clericum recurrat ad papam Et alii
xiiii·casꝰ sunt in quibus etiam uerberans clericum nõ
incidit in canonem·De istis inuenies ifra in·ii·c·sequẽ
ti· ¶Item excõmunicati sunt qui decetero fecerint ob
seruari statuta ⁊ consuetudines inductas contra liber
tatem ecclesie·extra de sen·ex·Nouerint· ¶Item qui
statuta talia infra duos menses de libris suis non de
leuerint·e·t·⁊·c·quo supra ¶Item excõmunicati sunt
similiter ⁊ statutarii ⁊ scriptores statutorũ prefatorũ
et potestates et rectores locorum ubi decetero hec sta
tuta fuerint edita uel seruata·⁊ similiter illi qui secun
dum ea presumpserint iudicare·uel in formam publi
cam scribere iudicata·eodem titulo ⁊ capitulo quo su
pra ¶Item qui statuunt ꝙ clerici debeant conueniri
coram iudice ciuili uel debeant custodire castra ⁊ hu/
iusmodi·e·t·quo supra·c·grauem· ¶Quicunq̄ pro eo
ꝙ sñia excõmunicationis suspensionis uel ĩterdicti fu
erit contra aliquem promulgata licentiam dederit ali
cui occidendi uel capiendi uel aliter grauandi in per/
sonis seu bonis suis uel suorum·eos qui talem senten/
tiam protulerũt·siue quorum occasiõe sunt prolate uꝫ
easdem sententias obseruantes·seu taliter excõmuni/
catos cõmunicare uolentes·excõmunicatꝰ est·nisi licẽ/
tiam ipaz̄ ꝛuocauerit ⁊ bona ablata ex dcã cã ifra·viii
dies sint ꝛstituta aut satisfactio fcã·e·t·quo su·c·qcũ
ꝙ pro eo·li·vi· Silit ões q̄ utunt hac licẽtia ꝑ ali/

quo premissorum aut etiam aliorum similium ad que
committenda licentiam dari est probibitum uel etiam
qui perpetrat huiusmodi malefacta prefata suo mo
tu proprio excommunicatus est. Et si permanserit in
ista sententia ultra duos menses non potest nisi p so/
lum papam absolui extra eodē titulo li. 7. c. quib9 su/
pra proxi. ¶ Item incendiarii ecclesiaꝝ uel religioso
rum locorum uel cimiterii preuilegiati in circuitu eccle
sie excōicati sunt 7 post denūciationē a solo papa ab
soluendi sunt. e. t. quo supra. c. tua nos. xvii. q. iiii. Si
quis suadente ¶ Similiter 7 effractores ecclesiaꝝ qui
etiam post denunciationem factam a solo papa sunt
absoluendi. e. t. quo supra. c. conquesti. ¶ Similiter 7
illi qui faciunt aliqua enormia in ecclesia. s. frangendo
crucē uel altare uel similia. e. t. 7. c. quo supra pxi.
Itē participantes ī crimine excōmunicato. nec absol/
ui possunt nisi ab excōicatore uel eius superiore. e. t.
quo supra. c. significauit Duper 7. c. ocubina. Sz si dif
ficile sit ex aliqua iusta causa accedere ad excōicatorē
occditur a iure ꝙ absoluat a suo episcopo uel propri
o sacerdote prestito iuramento qō excōicatori se ex/
hibebit. e. t. quo supra. c. nuper ī fi. ¶ Clericꝰ commu/
nicans excōmunicatis a papa nominatim recipiendo
eos ad diuina icidit ī excōicationē absoluendꝰ a pa
pa. e. t. quo supra significauit. ¶ Itē si excōicati tēpo
re imminentis mortis uł alterius necessitatis articulo ab
aliquo absoluuntur et post hoc cessante impedimen/
to. se illi a quo absolui debeant. ꝙcito poterunt repre
sentare et absolui petere neglexerint in eandam sen
tentiam excommunicationis qua prius ligati fuerant

relabuntur·e·t·quo supra. c·eos qui·li·vi·¶dem iudi
cium est de illis qui a sede apostolica uel eius legatis
absoluuntur ab excommunicatione·et eis iniungit ut
suis ordinariis uel aliis penitentiam ab eis suscep tu/
ri se representent·et passis iniuriam satisfaciant si hoc
cum primo cõmode potuerint implere non curauerint
e·t·q·c·iii·q. ¶dem statuimus· ¶Item excommunica/
ti sunt fratres minores si fratres uel sorores de tercio
ordine tempore interdicti in suis ecclesiis admiserint
ad diuina·q absoluendi tantum a papa uel satisfacti
one premissa ab episcopis locorũ extra de sen· ex· Cũ
ex eo in Cle· ¶Excommunicati sunt religiosi cuiuscum
q ordinis uel conditionis existant si non seruauerint
interdictum absq dolo et fraude·non perforãdo su
arum ecclesiarum ianuas aut fenestras in eis faciendo
seu alios modos exquesitos inueniendo in scandalũ
plurimorum cum cathedralem ecclesiam uel matricem
ecclesiam loci uiderint aut sciuerint obseruare ipsum
interdictum·non obstantibus quibuscunq appellati/
onibus etiam antea ad eandem sedem uel alium in/
teriectis q aliis obiectionibus quibuscunq·ex·de sen
ex·ex frequentibus i cle· ¶Excõmunicati sunt q a so/
lo papa absoluendi illi domini uel nobiles qui i locis
interdicto suppositis cogunt aliquos celebrare diuina
aliquo modo predicto et ad officia predicta audien
da excõicatos iterdictos euocãt siue cogũt·aut q pub
lice excõicatos seu iterdictos q moitos exire dũ dina
celebrãt cogũt stare·e·t·quo supra·c·grauiq i cle· Eo/
dẽ mõ sunt excõicati q a solo papa absoluẽdi illi q
sunt publice excommunicati q interdicti·si moniti no

minatim ut exeant a celebrantibus ī his ecclesiis rema
nere presumpserint·e·t·et·c·quo supra ¶Item excom
municati sunt nec ab altero q̄ a papa absoluendi·q/
cunq; ex certa scientia deprauarent uel scriberent uł p̄
dicarent contra decre·de declaratione regule Fratrum
minorum·nullo priuilegio suffragante eisdē·extra de
uer·sig·Exiit qui seminat in fi·li·vi·¶Qui romipetas
ꝛ peregrinos et ad apostolorum limina·ꝛ ad alioruꝫ
sanctorum oratoria perigrinantes· capere uel rebus
quas ferunt spoliare temptauerint· excōmunicationi
subdantur·extra de ra·ex eo·ꝛ·iiii·q·iii·Si quis romi
petas·¶tē noua theolonia ꝛ pedagia perigrinis ꝛ
mercatoribus īponentes·ꝛ hoc ubi supra·¶De duo
bus tamē proxime supradictis casibus dubitat·quia
non uident excōicati ipso facto

¶Excōicatiōes que sequunt sunt extracte de quibus
dā constitutiōib9 extrauagātibus a Bonifacio· viii·
p9 opilatiōem libri sexti· Ca· ·x·

EXcōmunicati sunt ōnes qui uenientes ad se/
dem apostolicam·uel redeuntes ab eadē capi
unt·spoliant·uel detinere presumūt·aut aliq̄
īpedimētuꝫ exhibēt·quo minus ad eādam sedem libe
re cum personis ꝛ reb9 aliis ueniāt ꝛ redeāt ab eadē ꝛ
qui aperiunt līas taliū aut auferūt extra de sen·ex·ꝛ ī
terdicti. excōmunicam9 ꝛ anathematisam9 Bonifaci
us·viii·¶Hł sentētiā excōicatiōis īcurrūt illi cuiuscūq;
fuerīt eminētie·dignitatł ordīs·oditiōis aut status·q
talibus uel alicui eorum sacramenta uel sacramento/
rum aliq̄ presumpserint ministrare·nisi in mortis ar

titulo constitutis·ſ; nec tunc niſi deſtando mandatis eccleſie·ſatiſſactione uel ſufficienti cautione premiſſa· ⁊ hoc ubi ſupra ¶Item excõmunicati ſunt omnes illi qui in terris ſuis noua pedagia ĩponunt ⁊ hoc ubi ſupra ¶Itẽ excõmunicati ſunt omnes pirate ⁊ latrunculi marini qui gazarei ⁊ cuppellici uocantᵉ· ⁊ ſimiliter õnes fautores receptores ⁊ defenſores eoꝝ·extra de ſen·ex· Excõmunicamꝰ Bonifaciꝰ viii. ¶Itez ſi quis deinceps fuerit exhumãs mortuum·uel membratĩ concidẽs ⁊ coquens ut candẽ oſſa tegumẽto carnis excuſſo ad remotas partes mittat uel deferat tumulanda Excõmunicatus eſt ille ⁊ a ſolo papa abſoluendus· extra de ſepul·c· deteſtãte ¶Item notat glo·ĩ c·cũ nõ ab homine·de·ſen ex·ꝙ q̃cito aliquẽ ſcio excõmunicatũ·ſtatim debeo ipſum uitare q̃uis nõ ſit adhuc denũciatꝰ·niſi ſolus hoc ſciret·quo tamẽ caſu etiam priuatim ipſum euitabo·q̃diu ab eccleſia tolerat·vi·q· ii·ſi tantum·⁊·c·placuit·qui enĩ ſcit certiorari non debuit·

¶Sequũtur excõmunicatiões minores que ſeparãt a ſacramentis. Capitulum xi·

Participãs cum excõmunicato non tamen ĩ crimine ¶Notorius fornicator ¶Symoniacꝰ etiam occultus ĩ ordine Recipiẽs eccleſiam de manu layci ⁊ ſine conſenſu epi ¶Baliſtarii ⁊ ſagittarii Paupeꝝ oppreſſores Manifeſti raptores Publici uſurarii Meretrices publice Decedẽs in torneamẽt ¶Decedens in notorio crimine· ¶In canone· ãt illo Si quis ſuadẽte·xvii·q·iiii·due regule continẽtur· ¶Prima eſt ꝙ quicunq; ĩ clericũ temere manꝰ in/

iniecerit uiolentas·incidit excõmunicationem· ¶ Se/
cunda quicunq; propter uiolentã manuũ iniectione;
inciderit in excõmunicationem mittendus est ad pa/
pam pro absolutione· ¶ Prima regula fallit in qua/
tuordecim casibus. ¶ Primus in apostata percusso·
quia ignorat clericus eẽ a percussore·extra·e· Si uero
¶ Secundus in clericis qui nõ ferunt habitũ neq; tõ/
suram·nec aliquid de clericatu ostendunt ꝙ sunt apos/
tate· Si tercio moniti se nõ retraxerint extra·e·contin
git· ¶ Terci9 in clerico qui contempto habitu fert ar/
ma·ꝙ tercio ãmonitus se nõ retraxerit·extra e·in audi
entium· Et etiam si nõ sit monitus· ꝙ si tirãnidi minis/
tret·extra e·cũ non ab homine· ¶ Quartus in clerico
exercente negocia secularia si ammonitus non desistat
ut extra de iu·ꝙ bo·cle·c·fi· ¶ Quintus in clerico cõcu
binario conugato·si non fert habitum ꝙ tonsuraz· ex
tra de cle·con·li·vi· ¶ Sextus in clericis buffonibus
et etiã macellarius·si hoc per ãnum exercuerint et etiaz
si minori tempore nec ãmoniti destiterint·extra·e·t·ꝙ
c·quo ꝓx·supra· ¶ Septimus in illis qui non ex ira
sed iocose percutiunt·e·t·quo supra·c. i· ¶ Octauus i
magistro·cum hoc fecerit leuiter ꝙ causa discipline· ex
tra·e·cũ uolũtate·ꝯ·fi· ¶ Nonus in eo qui incontinen
ti uim ui repellit·temperate tamen ꝙ cum moderami/
ne tutele inculpate·extra e· Si uero ¶ Decim9 cũ qs i/
uenit clericũ turpiter agentẽ cũ uxore·matre·sorore·uel
filia ꝓpria·ut in dicto·c· Si uero· ¶ Undecim9 si fiat
a ꝓlato uel de mãdato ipsi9 causa correctionis ut in
prealle·c·cum uoluntate·ꝙ c· ex tenore· Et si non fiat
ex causa correptionis·tam uerberans ꝙ precipiens

incurrunt excõmunicationem·extra e·vniuersitatis· Si tamen causa subest potest clericũ capere et incarcerare et etiã per laycũ·extra e·si clericos· Sed percussio nõ debet fieri per laycũ·quia tunc itez ambo incurrerent excõmunicationẽ·s·prelatus et laycus percutiẽs·ut ĩ d·c·vniuersitatis·ꝛ si clericus esset adeo incorrigibilis ꝙ aliter nisi capiat corrigi nõ posset·extra e ut fame· ¶ Duodecimus·in turbante officia diuina·quẽ presbi ter uel alius ad quẽ pertinet potest eicere de ecclesia· extra·e·uemẽs·ꝛ·c·cũ uoluntate·ꝙ· Si uero· Si uero si mul cũ ratione officii quod in ecclesia obtinet percu/ tit clericũ·ꝛ etiaz cũ senior causa deuotionis facit hoc aut dominus aut parens seu propinquus qui famili/ am corrigit·hec omnia in hoc xu· dicto intellige· cum sint in minoribus ordinibus·ut in·c·cuz uoluntate al legato·ꝙ·fi· Decimustercius· Si clericus sit depositꝰ uel degradatus·extra de iudi·cuz nõ ab homine·ꝛ de pe· degradatũ in fi·li·vi· ¶ Decimusquartus Quãdo cle/ ricus transfert se ad actum prorsꝰ clericatui otrariuz utputa erat in minoribus·ꝛ factus est bigamus uꝫ mi les uel hmõi·lxxxiii·di·quisquis· ¶ Sed quid· si gs nõ ob sui sed ob patris matris uxoris· filii·filie·fa/ milie·uel etiam extraneorũ tuitionẽ clericum ledat ℞· secunduz Inno·talis nõ incidit in canonẽ·ar·ff·quod me·cã·l·isti quidem·ꝙ·fi· Nam socii iniuria propulsan da est·xxiii·q·iii·fortitudo·ꝛ c·non inferenda· Quidã tamen dicunt ꝙ hoc uerum est de defensione illarum personarum solũmodo per quas intelligit nobis in/ iuria fieri·ut Institu·de·iniuriis·ꝙ· Patitur·

¶ Secunda regula fallit in decem et septem casibus·

¶ Primus est in articulo mortis. xvii. q. iiii. Si quis suadente. Est tamen iniungendus ei q̄ si euaserit se re presentet sedi apostolice. uel ei qui possit eum absol/ uere mandatus eius super hoc recepturus. extra de sen. ex. a nobis. Et idem est in casibus sequentibus remo/ to scz impedimēto preterq̄ in puero. ut extra de sen. ex. decetero in fi. ⁊ c. ea nosci' in fine. Et si cessante im pedimento non se representant ut prescribit. reincidūt in eandem sententiam. extra de sen. ex. eos qui. li. vi.

¶ Secundus est quando quis habet inimicicias capitales. uel alias iustas excusationes propter quas nō potest se sedi apostolice presentare. extra de sentē. ex. decetero. De ista tamen excusatione stabit' arbitrio boni uiri. ff. de uer. obli. l. cōtinuus. ¶. Cum ita. ⁊ extra de uo. quod super his. ¶ Tercio in bostiario qui p/ textu officii clericum non grauiter lesit. extra de sentē. ex. Si uero. ¶ Quartus in officiali qui arcendo turbā non ex proposito. sed nō sine aliquali culpa clericum percusserit. ut in dic. c. Si uero. ¶ Quintus si sit muli/ er nec distingui debet utrum sit fortis uel debilis.

¶ Sextus si sit senex ⁊ ualitudinarius destitutus. ita. ſ. q̄ ad sedem apostolicam accedere non possit. ¶ Iste casus cum duobus proximis supradictis habentur de sen. ex. mulieres. ⁊ c. ea nosci' ⁊ c. q̄uis. ¶ Octauus de infirmo qui perpetuū habz infirmitatis impedimē tum uel etiam temporale si timeret' q̄ sequeret' mors. extra de senten. ex. q̄ de his. ¶ Nonus in paupere quē opz mendicare. ut in dic. c. q̄ de his. ¶ Decimus si re/ gularis uerberat regularem. extra de sen. excom. mona chi. c. cum illorum. ⁊ etiam si percussisset secularem. ut

extra de sen·ex·religioso li·vi ¶ Undecimꝰ in his q
non sunt sui iuris·scilicꝫ famulis et seruis·extra de sen
ex·mulieres. ¶ Duodecimus ī his qui nobiles ⁊ mag
ne potentie sunt·⁊ sic delicati ꝙ laborem eundi nō sus
tinerent·tamen super hoc esset prius romanus ponti
fex consulendus·ut notatur in dic·c·mulieres ¶ Deci/
mustercius ¶ In impubere extra de sen·ex·c·fi·⁊ hoc eti
am si post pubertatem postulat se absolui·⁊ hoc ubi
prox·supra ¶ Decimusquartus De clericis qui com/
muniter uiuunt ⁊ sub uno tecto dormiūt ⁊ in eadē do
mo uescunt·extra de ui·⁊ ho·cle·quoniam Quod cō/
muniter exponitur quando simul uiuunt ī aliquo col
legio ¶ Decimusquintus·¶ In monialibus·extra·de sen
ex·demonialibus ¶ Decimussextus·¶ In hospitalariis
sancti Johannis hierosolimitani·extra de sen·ex·ex
canonica ¶ Decimusseptimus ¶ In his qui clericis nō
enormē ſz modicā ⁊ leuē iuriā irrogauerūt·extra de sē·
ex·puenit Que quidē decretalis nō obstat dispēsatio/
nē ut quidā dixerūt·ſzpotiꝰ ius cōmune qđ hodie sa
tis inuenit·extra de sen·ex·ex religioso li·vi· ¶ Hunc q̄
dā pro declaratiōe dictoꝝ casuū dicemꝰ· ¶ Nō nota
circa primum casum ſz de periculo mortis· ꝙ intelli/
gitur illud periculū non solum propter infirmitatem
·ſz etiam si sit in quocunq; periculo uicino morti·puta
si timeat hostem·uel p̄donem·uel crudelitatē potesta
tis·uel si nauigaturus sit uel per loca insidiosa transi
turus. ff·de do·causa mor·libro tercio et quarto
¶ Item ponit Hostiensis ⁊ addit ꝙ idem est ac si ob
sessus sit uel obsideat ubi iaciunt machine uel balis/
te ¶ Circa tercium et quartum casus nota scilicet de

E

ostiario et officiali q; si talis non casu fortuito sz ex deliberatione percusserit clericum grauiter· absolutio est a papa impetranda·extra de senten·ex·Si uero·

¶Sequitur interrogatio confessoris·

¶Capitulum· ·xii·

POstq; confitens dixit ex se ea que uoluit de peccatis·Si non dixit sufficienter· quod quasi ut frequenter accidit Interroga de his que plene nō dixit·prout uidebitur expedire Si autē modicum uel minus dixit potes interrogare secundu; ordinem hic positum inferi9·s·primo de preceptis·post ea de uiciis capitalibus·non tamen ōnes de omnib9 sed de his solum que in talibus reperiri solent· Et nō solum de istis peccatis interrogandum est sed etia; de circonstantiis eorum q̄ supra posui in hoc uersu·Quis quid·ubi·ꝛc̄·Non tamen etiam est necesse de quolib; peccato mortali omnes circonstantias querere·sed solum illas que trahunt peccatum in aliam speciem· q̄ scilicet habent specialem deformitatem oppositam alicui preceptorum De numero tamē peccatorum nō obmittas interrogare·s·quotiens hoc uel illud peccatu; mortale cōmisit·

¶Interrogatio pria erit de decē preceptis·Et primo circa primum preceptu;·s·Nō habeas deos alienos

Capitulū· ·xiii·

DIco iterroga·si falsam de fide opinionē iueīt aut ab aliquo iuentā secut9 ē? Si male sensit de·vii·sacramētis· ecclesie· uł circa scripture ueritatē

¶ Item si credit q̄ non sit infern⁹ uel q̄ non sit alia uita post istam·uel animā non esse iudicandā cum corpore ¶ Si non credit q̄ deus creauit ōnia tam uisibilia q̄ inuisibilia· ¶ Si non credit q̄ in xp̄o fuerūt due nature·diuina·s·⁊ humana· ¶ Si non credit q̄ p̄ nobis passus est per crucis mortem ⁊ q̄ resurrexit· ¶ Si nō credit resurrectionē mortuorum ⁊ ultimū iudiciū·
¶ Si nō credit q̄ ecclesie pastores sint ueri pastores ¶ Si cōmunicauit cū hereticis·q⁹ tunc eēt excōmunicatus ¶ Si scienter ecclesiasticā sepulturā hereticis tradidit·q⁹ tunc etiam excōmuni catus esset·nec absolui posset nisi pri⁹ manib⁹ propriis publice dictum corpus uel corpora hereticor⁹ extumulet·⁊ damnatis p̄ iiciat·Locus etiā ille perpetuo carebit xp̄iana sepultura· ¶ Si inuocauit demones uel inuocari fecit per maleficia ad faciendum mala·aut fieri faciēdo·q̄ō est peccatum magnum·⁊ dignū corporali morte· ¶ Si adorauit aliquā creaturā·faciendo reuerentiā uel oratiōnē ad eā·ut ad lunā nouam uel solem·uel stellā aut ad sonum cāpane·q̄ō peccatū mortale est ¶ Si ex cō stellationibus uel planetis sub quibus natus est· aliquid iudicauit determinate de uita ⁊ conuersatiōe ipsius· ¶ Item si credidit ex phisionomia aut ex facto uel constellatione aut cōplexione·hominem cogi ad bonum uel malum·quod etiam heresis ē·

¶ Sequitur de prenosticatione·Primo quo ad aues

Estimauit aliq̄ō malum futurum propter garritū auium puta quia cantauit gallus de sero· uel quia cantauit gallina·uel coruus uel noctua· uel que/

cunq; alia auis·aut etiam cuculus ⁊ huiusmodi·que ō nia facua sunt et uana·

¶ Quo ad ignem

¶ Si habuit malam opinionē de igne subulante credēs esse signū q; moriret' aliquis·uel simile· qđ factuum est ⁊ uanum· ¶ Si negauit dare ignem extra domum in kalendis mensium·timens et credens propter hoc malum euenturum in domo ¶ Si truncum ignis factum in natiuitate domini seruauit ⁊ posuit ī uinea contra grandines·uel cum illo signauit āgulos ⁊ bostia domus ⁊ hmōi·

¶ Quo ad aquā·

¶ Si fecit uel fieri fecit uel fieri procurauit· aut docuit aliquā incātationē cū sacramētis uł' sacramētalibꝫ ecc'e· ut oleo sancto· ł' aq̄ baptismali·⁊ hmōi ob sanitatē uel aliā causam·qđ grauissimū ē peccatū· ¶ Si īcantauit cum aqua triū ecclesiaꝝ ł' triū fontiū· Si pro re aliqua respexit āpullaꝫ plenā aqua·uel uas uini·qđ dicit' sancti Johānis· Si ex ef' fusiōe olei uel' uini credit aliquē euētum euenire· ¶ Si prenosticauit ex rumore aquaꝝ currentium·qđ factū ⁊ uanū est ¶ Si incātauit cum speculo uel pelui plena aqua· ¶ Si aliquid fecit cū sanguine menstruato· qđ est mortale· ¶ Si lauit filios cū aqua bñdicta·qđ siliter mortale ē· ¶ Si īcātauit grādinē qđ eciā mortale ē·

¶ Quo ad terrā

¶ Si fecit uel fieri fecit aliquam diuinationem ad īueniēdū aliq̄ furta·uel ad sciendū aliqđ occultuꝫ uel futurum quod sibi ł' alteri ꝛigere debeat. qđ mortale ē ¶ Si usus est sortibꝫ diuinatoriis ut psalmo

uel libro cum filis ⁊ hmõi· pro se uel pro alio·seu etiam quoquo modo·quod mortale ẽ·qõ tamen si ex leuitate fecit·ueniale est ¶ Si dixit pater noster·ad fenestrã auribꝫ obturatis·ut post modum per prĩa uerba que audierit ab extra·interpretet id qõ scire desiderat·quod mortale est· ¶ Si didicit artẽ incantatoriam·uel usus ẽ ea ad sciendum aliqua·Vel si usus est arte nigromantica· quod mortale est· ⁊ si huiusmodi artis libros habet inducendus ẽ ꝙ illos cõburat·qõ si facere renuerit non esset absoluendus· ¶ Si fecit si bi manus inspicere·aut alterius inspexit prenosticando de fortuna ¶ Si credit ꝙ aliquis haberet malos oculos super pueros·uel ad aliqõ malum obuiamentum· ¶ Si in ortu liberorum respexit libros facidi/cos· ¶ Si credidit aliquid sibi euenire debere uel significari ex sibulatione aurium·uel propter tremorem oculi·uel propter sternutationem exeundo domum· ¶ Si cantauit cum cipho ligneo·uel cantare fecit pueros et puellas ut audiret qd pronunciaret· ¶ Si Frondes oliue benedicte·uel granum frumenti acceptũ de presepio posuit super ignem ad prenosticandũ de uita uel de morte alicuius· ¶ Si obseruauit somnia· Faciens aliquas orationes ad sanctam Annam uel ad sanctam Helenam uel ad tres reges·uel alium quẽcũ/ꝙ sanctum aut sanctos· uoluns propter hoc ex bis que somniat de futuris uel occultis diuinare·qõ mortale est Alias sine tali oratione uel obseruatione ad fidem somnius adhibeꝛ·et si non mortale est peccatum periculosum est huiusmodi insistere· qz sic diabolus multos decipit· Si estimat mulieres

conuersas in cattos uel simeas uel alia aminalia· ⁊ de
nocte ambulare ac fugere samguinẽ puerorum· Et ex
ire ⁊ intrare domum ostiis clausis·⁊ uolare per longa
terraꝝ spacia·⁊ hmõi que impossibilia sunt talibus·
⁊ ideo falsa· ¶Si annotauit uel annotari fecit aliquã
bestiam perditam· ¶Si obseruauit unam diem plus
q̃ aliã·non incipiendo aliqõ opus uel non lauando
caput uel si obseruauit dies egyptiacos uel diẽ ĩ quo
ĩcurrit festum decollatiõis beati Jo·bap·uel diem ue/
neris in non incidẽdo pannos·quod ueniale uidetur
precipue quando ex simplicitate hoc credit· quia non
audiuit cõtrariuꝫ·Sed si animo obstinato hoc defen
dere uellet·mortale esset· ¶Si in kalendis mensium
noluit aliquid dare aut concedere extra domũ putãs
q̃ ex hoc fieret diminutio rerum· ¶Si ĩ kalendis Ja
nuarii cõmedit in lecto ficus cũ melle uel fecit sibi por
tare picem uiuum· ¶Si eo die dedit pueris pecuniaꝫ
uel si ipse ab aliquo recepit·quod dicitur uulgariter
lamancia uel offerta uel lastrina· ¶Si eo die misit uꝫ
portauit in domo temporalia aliqua·quia esset prĩa
dies anni·⁊ hoc ut sic toto anno intrent multa bona·
et sic uoluit intrare sine aliqua re temporali· ¶Si eo
die fuerit suspectus de primo quem uiderit. ¶Si in
kalendis martii signauit ostia domus uel aliam rem
posuit in fenestra uel ante domum· ¶Si signauit ⁊ po
suit ouum natum in die natalis domini·uel in die ue/
neris sancto·uel in die ascensionis·credens q̃ comme/
dens illud non possit occidi ille·uel simile· ¶Si in
die sancti Johannis baptiste collegit herbas· quasi
illo die essent maioris uirtutis collecte q̃ alterο·ut cũ

illis faceret fumigationem contra infirmitatem. ¶ Si in profesto dicti festi transiuit super ignem factuz de herbis cum incenso qui dicitur ignis sancti Jobānis ¶ Si in nocte talis festi fecit uinum quod dicitur uinum sancti Jobannis ad prenosticandum de furtis. uel aliis secretis. Si mulier dedit uiro suo uel etiam alteri. aut uir mulieri aliquid ad commedendum ut eam amaret. uel eum quod est mortale. ¶ Si fecit uel fieri fecit aliquam incantationem ob sanitatem consequendam. Et quando hoc fit scienter quia scitur hoc eē ꝓhibitum. tunc est communiter mortale. Cuz uero fit ex simplicitate. putando esse bonas orationes. uidet ue/niale. Sed si nollent in futurum abstinere ab huiusmodi neganda est eis absolutio. quia ex obstiantione ꝛ malicia fit mortale. Et interrogandum est de uerbis q̄bus utuntur. ꝛ de cerimonus ꝛ obseruantiis quas adhunt. ¶ Si exercuit artem geomantie. quod est mor/tale. ¶ Si contra uermes uel febres scripsit in fructu amigdali uel in hostia uel alibi. ¶ Si incantauit uel incantari fecit contra dolorem dentium. capitis. ꝓlio rum. aut superciliorum. uel oculorum cum faba. ꝛ pa/ter noster ꝛ huiusmodi. ¶ Si portauit pueros infirmos ad sambucum uel ad rubum. uel simlem locum causa sanitatis recuperande. ¶ Si fecit aut fieri fecit aut ausus est breuibus que sunt communiter superstiti/ose ex uerbis uel caracteribus. uel carta in qua fuerit. uł ex modo imponendi aut portādi. uł tēpore uł loco scribēdi. Et iuēta superstitiōe coz̄. imponendū est ut conburantur. et si nollet. non esset absoluendus. qz sic fieret mortale. ¶ Si super se portauit cartam

scriptam que dicit nr sancti Cipriani uel cartaz nõ na tam uel uirgineam uel aliquod aliud simile ob spem sanitatis uel alterius cuiuscunq; superstitiosi qõ non esset naturaliter ex arte medicine uel alterius approba tum. Et generaliter si quamcunq; aliam incantationez uel maleficium aut quodcunq; superstitiosum exercu it. aut eis fidem adhibuit que omnia sunt uana et facua ac probibita in quibus omnibus non seruatur primum preceptũ.

¶ De secundo precepto. s. Non assumes nomẽ dei tui in uanũ Et prio de blasphemia.

Capitulũ .xiiii.

S7 uidelicet blasphemauit in deum uel aliquez sanctorum. dicẽdo sibi maledictionẽ uel alia ob probriosa uerba. qõ semper est mortale.

¶ Si blasphemauit in deum dicendo eum non eẽ iust tum. 7 non omnia iuste disponere. sed acceptare per/ sonas uel non curare de actibus hominuz. aut eos nõ uidere. uel esse partialez. uel sine demerito punire 7 fla gellare eum. uel aliquem. uel posset melius istud uꝫ il lud fecisse. uel similiter arguere deuz de aliquo. quod totum est mortale. maxime cum aduertit 7 itelligit qõ loquitur. ¶ Si murmurauit contra deum utputa de frigore. calore. pluuia. uento. aut niue. ¶ Si murmu/ rauit contra deum de infirmitate. pauperrate. aut fili/ orũ morte. aut q2 non generat filios. ¶ Si murmura/ uit contra deum de prosperitate malorum. aut de ad uersitate bonorum

¶ De periurio.

S7 iurauit in curia alicui9 iudicis mendaciose qõ

mortale est quomodocunq; etiam proueniat ꝛ similiter peccat qui aliquem inducit ad hoc aduertenter·ut aduocatus·procurator ꝛ simile ¶·Si iurauit extra iudicium in commum sermone·quacunq; ex causa ul' utilitate. uel leuitate·uel iocositate·uel qualicunq; modo non soluz per sancta dei euangilia·uel per corpꝰ xp̄i sed etiam per fidem·per deum·aut dicendo·sic me deꝰ adiuuet·uel etiam per uirginem ⁊Mariam·per crucem per animam meam·aut hmōi qđ semper ē mortale·qñ aduertit se iurare ꝛ falsum dicere·ꝛ hoc tociens quoties. ¶ Si iurauit aliquod certum affirmādo de quo tamen dubitat an sit uerum·mortaliter peccauit·ꝛ precipue si hoc fecit in iudicio· ¶ Si iurauit facere aliqđ malum·puta aliquam uindictam aut talionem reddere·non dimittere concubinam·seruare iniusta statuta·tenere secretam coniurationem inustam·quod semper mortale est· ¶ Si manifestauit aut prodidit aliquod secretum in consilio aliquo tractatum·quod iurauit non manifestare·q̄uis etiam nulli noceat· tamē mortale est·ꝛ ipse aut etiam ille qui aliquem ad simile manifestandum compellit mortaliter peccat· ¶ Si iurauit obseruare statuta alicuius ciuitatis·que tamē iusta ꝛ rationabilia sunt·ꝛ aliqua ex eis scienter trās/greditur. quod etiaz mortale est Si tamē aliquod statutum iam esset abrogatum per contrariam consuetudinem·quia uidelicet quotidie seruaretur contrarium Si ex hoc huiusmodi statutum transgrederetur· non uideretur periurus esse quia huiusmodi statutum nō uideretur āplius habere uim statuti·di·iii· ç· Leges ¶ Si iurauit per aliqđ mēbrum dei·ul' sanctorum mō

ribaldosum·quod mortale est·etiam si res uera esset·
quam affirmare intenderet Et hoc propter blaspbe
miam·que ex hoc consideratur·ut·xxii·q·i·Si quis p
capillos·Si uero res iurata·aut falsa aut illicita est·
dupliciter mortaliter peccauit·scilicet per blasphemi/
am·7 per periurium ¶Si iurauit facere aliquod
licitum·in honore dei et sanctorum eius·et illud face/
re neglexerit·quod mortale est· ¶Si etiam iurauit se
aliquid facturum·sed tamen non intendebat illud im
plere·similiter mortale est·Si uero etiam intendebat ser
uare·sed uenīēte termino quo implere promiserat seu
iurauerat·non seruat promissum cum tamen posset·li
cet cum incommoditate sua·adhuc mortaliter peccat·
nisi tamen prius episcopus uel papa relaxaret 7 cō/
mutasset sibi huiusmodi promissum·Si tamen ꝑmissi
o facta est homini·potest ille sibi huiusmodi relaxa/
re Sed si non potest adimplere·excusat a peccato·si
tamen q̄ cito poterit·adimpleuerit· ¶Si quis ꝑmit
tit cum iuramento se aliq̄d factuꝝ·quod non est alicꝰ
importantie boni uel mali·ut uidelicet si mater ꝑmit
tit cū iuramento percutere filiū uel simile·uel homo ꝑ
mittit mediante iuramento non bibere. uel commede
re illud uel hoc·uel hmōi·q̄ō uidet ueniale. nisi fierꝫ ī
contemptum·quia iuratio et periuratio est in hoc
¶Si iurare consueuit·etiam pro quibuscunq̄ minimis
dicendo tamen ueritatem· q̄ō ueniale est·nisi fieret in
concēptū·Et īducendi sunt tales ut abstiniāt ꝑpter
periculum periurii· ¶Si induxit aliquem ad iuran
dū omnino credebat falsum iuraturum quod mortale
est· nisi talis induceus foret iudex hoc faciens ex offi

officio·secundum ordinem iuris· ¶ Si uir iuramentū
sue uxores irritauit·quod non debet·nisi sit tale q ux
or nō posset adīplere sine scandalo uiri·

¶ De adiuratione·

Adiuratio est inductio alicuius ad faciendum a
liquid ob inuocationem alicuius rei sacre·et fit
per modum coactionis·intendendo aliquem obliga/
ri per modum iuramenti ad aliquid faciendum· Sue
si fit ad superiores et alios in quibus adiurans non
habet potestatem·peccatuz mortale est· Si uero fit ad
inferiores et sibi subditos·quibus adiurans precipe
re habet·eo casu licita est·et alias non· Et tunc adiu /
ratus tenetur facere uel dicere illud propter quod ad/
iuratus est·alias mortaliter peccaret·quemadmodum
transgressor precepti· ¶ Si adiurauit prelatos·uel su
periores uel socios uel inferiores per modum depre /
cationis·non coactionis· intendens inducere ad ali /
quid faciendum·non est malum·uel ueniale·
¶ Si leuiter ꝛ sine causa adiurauit ꝛ adiuratus non fe
cerit·non peccat. hec Thomas· ¶ Si adiurauit demo/
nes per modum precis ad aliquid sciendum ab eis uł
ad aliquid auxilii obtinendum ab eis·mortale est·nisi
quis faceret hoc ex familiari consilio spiritus sancti
uel ex quadam simplicitate querens ab obsessis a dy
abolo·licet tamen illum adiurare per modum coacti/
onis ne noceat· ¶ Si adiurauit creaturas irratiōna/
les ut dyabolus eis utatur ī nostri nocumentuz·tūc li
citū ē· Si ꝯat ut dyabolꝰ ī eis opret' tūc mortale ē·ut p
ūcātatiōes serpētū· Si ī cātilenis seu fabuł mūdāis et
narratiōibꝰ turpibꝰ ł amatoriis miscuit deū aut scōs

quod mortale est si fecerit in contemptum alias uero ueniale.

¶ De uotis.

¶ Si trangressus est seu obmisit adimplere votuꝫ licitum deliberate factuꝫ. ꝫ si aduertit sciēter. semper est mortale. ꝫ toties quoties frāgit. Secus si ex obliuione. uel quia non poterat ex aliquo accidenti superueniente. ¶ Si uouit aliqđ malum se facturum. ut puta uindictam de aliquo. uel alicuiꝰ profectus impedimentū. ut puta non ingredi religionem uel simile. mortaliter peccauit. ꝫ potest illud uotū frangere absq; aliqua dispēsatiōe. ¶ Si nimis tardauit implere uotū licituꝫ. sic ꝙ ex huiusmodi mora a memoria excidit omnino. uel ꝙ ipse uouens iam uenit ad statum nō uouendi āplius īplere qđ priꝰ potuisset. qđ uidetur mortale Idem quādo dimisit propositū īplendi cū tamē potuisset. alias mora īplendi uotū qñ sibi nō prefixit tēpꝰ. nō udet mortale. nisi forte esset ualde nimia. ꝫ nisi cū ex hoc īmineret ei periculū non ualēdi implere. ut de uoto ingrediendi religionē cum tñ non haberet cāz cogentē. dilationem. ¶ Si fecit uotum de re licita ut de elemosina. de ieiuniis. ꝫ hmōi. sed ob malum finem. puta ut posset facere uindictam. adulteriū uel simile. mortale est nec tenet adimplere ¶ Si fecit uotum abstinentie ꝫ hmōi. ꝫ dubitabat utrum posset implere uel non. et sine commutatione uel dispensatione superioris cum possit de facili habere recursum ad eum uel confessorem pro consilio desuper sumendo. frangit uotum. quod udetur mortale. ¶ Nota tamen ꝙ uiri possunt irritare uota abstinentie. pere

grinationis et elemosine uxorum si non habeant nisi dotem·absq; aliqua alia dispẽsatione·Et si fiat talis irritatio uoti etiã absq; cã rõnabili a uiro·non tenet uxor implere talia uota ¶ De irritatione uotoꝝ ipuberum ꝫ filiorumfamilias· ꝫ religiosorum·uide in summa in secũda parte ti·ultimi· ¶ Si uotũ facit stultum ꝫ irrationabile·ut ieiunare ĩ dominica·non lauare uel pectinare caput in sabbato. ꝫ hmõi·si hoc fregerit·nõ peccat·ymo probibendum est illis hmõi uota imple/re·quia sicut Thomas ꝫ alii dicũt·sunt potius deridẽda q̃ obseruanda·etiã si pro honore sanctorũ fierẽt· ¶ Si filiꝰ moriẽti patri promisit aliqd̃ uotũ implere tenet·ut extra de uo·licet· ¶ Si fuit sibi aliqd̃ uotũ iniunctum a patre·puta satisfactio pecunie· uel simile· tenet implere·extra de usu·tua·ꝫ de sol·c·i· ¶ Si fuit heres alicuius uouẽtis subuenire terre sancte· tenetur uotum illius implere·Et sc̃dm Jnno·cõpelli potest ¶ Si filius peruentus ad annos pubertatis uouit aliquod uotum quod pertinet ad suam personã·ꝫ hoc si fuerit licitum·tenetur secundum Thomam·secũda secunde·q·lxxxviii· ¶ Seruus autem non potest uouere·uotum peregrinationis·aut religionis·absq; domini consensu·quia in potestate sua ẽ ut dicit Thomas eodem loco quo supra· ¶ Si religiosus uouit aliqd̃ uotum absq; prelati sui licentia· illud non debet exequi absq; eiusdem licentia· Secus est tamen de uoto orationis uel simili·quod potest exequi absq; sua licẽtia· ¶ Si sacerdos uouit uotum peregrinationis sine licentia sui prelati·non debet adimplere absq; licẽtia eiusdẽ· Si babẽs uotũ castitat[illegible] rligiõis otraxit

buia q̄uis matrimonium teneat·tāmen contrabendo mortaliter peccat·⁊ cōsummare non potest matrimo nium sine mortali peccato·quia adhuc ante cōsum/ mationem matrimonii·i·ante copulā carnalē·qua me/ diante matrimonium cōsummat·potest adhuc⁊ de bet implere uotum suū prius factuz·¶Post cōsummati onem uero·tenet reddere debitū·etiā interpretatiue pe tenti·sed exigere nō potest absq; mortali peccato·Dñ oslendum tali esset q̄ peteret dispēsationem a papa super uoto suo·Scōm tamen Guil'·posset etiā episco pus dispensare ī hoc casu· ¶Si mulier sine consensu uiri sui uel econtra uouit.⁊ si ipe uir uel mulier osentit implere tenet'· ¶Si alter cōiugū sine consensu alteri9 uouit uotū de non reddendo debitum implere non te net'·Nota tamē q̄ alter coniugum potest sine cōsensu alterius uouere de non petēdo debitum ꝑm quosdaz ¶Si unanimiter concordes ambo uouerint castitatē tunc nō potest alter reuocare uotum sine peccato mor tali. Et si uir reuocat·uxor debet cōstanter persueva re⁊ econtra· ¶Si uir uouit absq; uxoris licētia uotū peregrinationis·nō tenet' adimplere.quia nō potest ¶Si uir uouit uotum hierosolimitanū·tenet' imple/ re illud·etiam inuita uxore. que tamen ut consentiat ammonenda est·et si non uult remanere. potest uirum sequi·¶Si uir uouit uotū abstinētie·cōtradicēte uxore pōt illō iplere etiā ea īuita Sec9 si p dictā abstinētiaz ipediret' redditio debiti ¶Si uir añ carnalē copulā ad beremū trāsiuit·redire tenet' ad uxorē nisi itrassz a liquā religiōez ap̄ꝓbetā· ¶Et nō q̄ de trāsgressione

uotoruz potest de iure cõmuni ꝛ cõsuetudine simplex confessor absoluere quia non est de reseruatis casib9 Sed de dispẽsatione ꝛ cõmutatione uotorum nõ po/ test se intromittere sine speciali commissione diocesani uel alterius qui possit dare. Episcopi ãt in omnibus possunt dare cõmissionem ꝛ cõmutare uel dispensare nisi in uoto castitatis et religionis ꝛ tribus uotis pe/ rigrinationis. ſ. hierosolimitañ. ad sanctũ Jacobum. ꝛ ad limina apostoloz. ꝛ Petri et Pauli. ĩ omnib9 papa solus uel summus penitentiarius dispẽsat uꝫ omutat ¶ De tercio precepto scilicet Memento ut diem sab/ bati sanctifices.

Capitulũ. .xv.

Et primo ĩterrogandum. si recognouit tria be neficia. ſ. creationis hominis et tocius mundi propter hominem. redemptionis humane. ꝛ glorificationis. ut per talem memoriam caueat a uetitis ꝛ sanctificet diẽ in exercitiis spiritualib9 ¶ Si di/ ebus festiuis se cõposuit ꝛ ornauit preciosis uestibus ꝛ aliis ornamẽtis ad pompam ꝛ uanã gloriã. siue ad placendum aliorum aspectib9 ut desideret. ¶ Si die bus festiuis accessit uel ad ecclesiam uel ad alia specta cula cõpta ꝛ ornata. ad capiendas animas. ut inuicẽ se oculis occupiscãt. sicut frequenter mulieres faciunt. qõ mortale ẽ. Si uero in ecclesiis uel aliis locis sacris hmõi fiant. duplex causat sacrilegium. ſ. loci ꝛ tempo ris sancti. ultra principale peccatum ¶ Si bis diebus corizauit. uane cantauit. manus uel alia membra cum alio libidinose tãgẽdo. ꝛ uana ihonesta ꝛ ad malũ ici tãtia uerba loquendo. ut. ſ. ꝓuocet concupiscentia in

corde·unde quandoq; etiam opus sequitur quod co/
tum est mortale· ¶ Si his diebus luxurie uacauit·q2
si extra matrimoniũ fuit duplex peccatum omisit·In
talibus enim diebus etiam matrimonialiter coniuncti
ab illo opere se abstinere decet ¶ Si stans in mortali
peccato die dominico non contritus fuit de illo·aliõ
incurrit mortale· ¶ Si sonator musicorum instrumen
to2 his diebus causa fuerit uanitatis·sonãdo·s· corã
uanis personis·ut sic fierent uaniores·quia mortaliter
peccauit·ꝫ grauius·quia cã fuit peccati mortalis alio
rũ ¶ Si mulier ornata in fenestra se posuit ut a transe
untib9 inspiceret mortaliter peccauit·ꝫ grauio2 his di
ebus q̃ aliis· ¶ Si oculos suos uanis aspectib9 im/
pleuit·ꝫ si hac de cã hincinde circuiuit·q2 mortale est
¶ Si ebrietatib9 ꝫ commessationib9 uacauit·uel in ta
bernis et ludis blasphemus se occupauit·uel aliorum
ut talia ꝫ similia facerẽt cã fuit·quod mortale est
¶ Si tardauit usq; ad sero añ festum uel usq; ad mane
festi ad se radere faciẽdũ·ut magis politus compare/
at aspectibus mulierum· ¶ Si his diebus ociose uixi/
it·uagando uidelicet per plateas ꝫ uicos·siue ludẽdo
aut murmurrationib9 uacãdo·ꝫ ociosis uerbis et hu/
iusmodi ¶ Si his dieb9 laborauit aut exercuit aliq̃
opus manuale extra causas necessitatis quia morta/
liter peccauit· maxime si aliquo notabili spacioso hu
iusmodi laboribus instetit·si uero momentanee·uel p
aliqua temporis puncta id fieret·non incantum pecca
ret· Si autem fiat ex necessitate·quia scilicet aliter nõ
posset habere uictum et necessaria pro sustentatione
uite sue et aliorum suorum· uel si timentur hostes· uel

ueniunt inundationes aquarum·aut alia similia peri/
cula·tunc licet remouere supellectilia·ꝛ cetera bona·ne
perdantur sine peccato ¶ Et nota ꝙ debent festa ser
uari ꝛ festiuari a uespera usq; ad uesperam·di·iii·pro
nunciandum·Hic etiam requiritur magna discretio in
consulendo si in dictis diebus fecit aliquod mercatū
quia generaliter loquendo nullo modo licet his die/
bus mercatum facere·q̄uis specialiter alique persone
excusentur propter aliquā necessitatem magnam ¶ Si
uendidit uel emit his diebus aliqua preter ea tantum
que sunt commestibilia·que etiaz uenderentur uel eme
rentur ante diem festum illum·propter corruptionem
quam incurrerent·seruari non possent· ut sunt carnes
cocte·dapes ꝛ olera·lac ꝛ fructus aliqui·ꝛ cetera hu/
iusmodi·quia mortaliter peccauit ¶ In estate tamen qñ
doq; propter plura festa contigua carnes crude ꝛ si/
milia ad esuz necessaria uēdi ꝛ emi possunt absq; pec
cato ¶ Si huiusmodi aliquod mandauit filius suis
discipulis·seruis·uel laborantibus facere sine neces/
sitate·peccauit mortaliter ipse mandans·similiter ꝛ ex
equens Si tamen mādans uel magister uel patronus
non habet necessitatem·sed ipse seruus discipulus uel
laborans habet necessitatē· quia aliter uiuere nō pos
set·ꝛ sic non obedit mandāti sibi ne huiusmodi op9
Faciat his diebus sed laborat pro aliquo tempore in
exercitio artis illius ꝛ aliud exercicium facere nescit
uidetur excusari· Nam si in obsequium pauperum p/
sonarum et ecclesiarum paupercularum aliquid labo
rare licet diebus festiuis·secundum ꝙ doctores di/
cunt quare non magis talis ratione siue sustentatiōis

in necessitate aliquid laborare posset Tutius tamen
esset aliam artem eligere. qua se melius questuare pos
set. ¶Si in his diebus pro se uel pro alio placitauit
nisi forte in causa miserabilium personarum. ¶Si in
dictis diebus iuramentum prestitit uel exegit. nisi p
pace uel fide uel obedientia uel fama. quia alias non
liceret. ¶Si in talibus diebus aliquem ad mortem l
ad penam iudicauit quod non licet. ¶Si macellari
us in die festo carnes crudas uendidit. quia nec uen/
dere nec emere licet. nisi quando in estate plura festa c
tinua occurrunt tunc enim licet. si alias obseruari non
possent. ut supra ¶Licet etiam macellarios uel alios
carnes in die festo coquere et preparare ut illas tūc
uendat. si prius non poterāt preparare. aut prepara
tas seruare. ¶Si tabernarius his diebus tabernam
ante horam terciam aperuerit. uel si ibi tenuit his die
bus instrumenta ludendi. uel inde non repulit ebrios
lusores. blasphemos. ꝙ hmōi. ¶Si mercator his di
ebus suas merciunculas uendidit prope ecclesiam u/
bi festum occurrit. uel forte quod peius est in eccles
prophanando locum sacrum. ¶Si his diebus actu/
lit uel afferri fecit aut mandauit cum bestiis uel aliis
psalmas bladorum uel aliarum rerum. quia tam pre/
cipiens q̄ exequens est in culpa mortali. nisi in mag/
na necessitate hoc fieret. ¶Si his diebus conpulsus
ab officiali uel domino laborauit. quia taz precipiēs
q̄ exequēs. mortaliter peccat nisi ex necessitate guerre
et huiusmodi hoc fieret. quia tunc ambo excusantur.
Si uero sine iusta necessitate ī precipiēte. ꝙ nō sine iust
to metu in obediēte. tūc obediēs excusat. ſz nō p̄cip

ens. ¶ Si uectigal portauit his diebus merces aut p/
sonas. aut alimenta ad loca longa uel remota. quia q
escere debet in festo. nisi ex magna necessitate cogatur.
¶ Si ui atorus curſor talibus diebus itinerauit. qz nō
debet nisi propter magnam necessitatem. ¶ Si aro/
matarius his diebus tenuit apotecam apertam. uł nē
didit aliquid de apotheca. nisi urgente necessitate in/
firmorum. quibus aliter subueniri non potest. sed pp
ter hoc non debet apertas apotnecas tenere. ¶ Si bar
bitonsor denocte festi uel die artem suam exercuit. et
sic causam prestitit lasciuie alicuius. qui ut politior ap
pareat. radi uult in mane festi quandoqꝫ. quod morta
le uidetur. ¶ Si ferratores animalium talibus dieb⁹
laborauerunt. quia non licet nisi urgente magna neces
sitate eorum quibus seruiunt. ¶ Si sartor uel sutor
uestimentorum. quia promisit quod implere non pōt
sine festi uiolatione. ut promissa seruaret laborauit. in
nocte uel die festi uel alios fecit laborare. quia pecca/
uit promittendo tali intentione. et plus peccauit ser/
uando taliter promissa. ¶ Item si in mane festi tota/
liter se occupauit in induendo nouas uestes dimittē
do missam uel predicationem propter hoc. Si mo/
lendinarius moluerit quia non debet. ¶ Si lanifex
lauit lanam prope festum ex cupiditate. prouidēs ut
in die festo illam extendat ad solem. quia non licet.
¶ Si extendit pannos in die festo in tiratorius. qz
non licet. ¶ Si tinctores lane ⁊ pannorum diebus
festiuis maxime in tinctura grauati. laborauerunt. qz
non licet nisi timerent periculum magni damni in tali
tinctura ¶ Item si tunc studuit inquantum potuit

audire missam ⁊ dei uerbum ut debet. ¶ Item si tūc quantum potuit premiditur festum celebraret ⁊ sanc/tificaret bonis operibus ut debet. ¶ Si mercator ut alius artifex in die uel in nocte festi cum suis consoci is aut laboratoribus aut agricolis fecit rationem. qz non licet. ¶ Si illis diebus numerauit animalia ab animalibus ⁊ scripsit in qninterno mercantie ¶ Si no tarius bis diebus fecit instrumenta aliquorū cōtrac/tuum. quia non licet nisi ex magna necessitate uel sua/dente pietate ⁊ pace ⁊ hmōi. ¶ Si scriptor in festo scripsit pro precio quia non licet nisi scolaribus tem/perate suos sermones aut lectiones annotare ⁊ simili a perua. dummodo tamen sine pretio fiat. ¶ Non licz etiam bis diebus nimis insistere proprie scripture.

¶ Si scolaris in festo neclecta missa ⁊ aliis diuinis ac tibus disputationes suas ordinauit. aut exercuit i ma ne solemnis diei. quia non licet. ¶ Si consiliarius se aggregat consilio in mane dei festi. omissa missa. quia non licet. nisi fieret ex magna necessitate. aut pietate.

¶ Si in die festo conduxit operarios faciendo pac/tum cum eis. quia non licet. uel si distulit. soluere salla rium uel mercedem operariis. quia non debet seruare solutionem usq ad diem festum. sed ante uel post cuz indiguerit prestare Cum leuitici. xix. scriptum est. Nō morabitur opus mercennarii tui apud te usq ;mane.

¶ Si in die festo suos debitores requisiuit uel debi ta exegit. quia non licet. ¶ Si scienter sibi parauit occasionem laborandi in die festo. quia non licet.

¶ Si in die festo fecit serta. coronas. aut similes. uanitates. quia non licet. ¶ Si uacauit piscationi

uenationi aucupationi·aut aliis similibus· ¶ Si ī ec
clesia loquendo uel alium strepitum faciendo interru
pit siue impediuit diuinum officium siue dei uerbum
¶ Si mulier in ecclesia uelatum caput non habuit·qz
tenetur· ¶ Si non orauit mente attenta·quia ad boc
conari debet·ut in festis adminus mens a terrenis se/
parata orationis tempore libere deum oret· ¶ Si
diuino officio dum potuit non interfuit·ꝛ si diuinum
officium deuote ꝛ attente non audiuit cum reuerētia
ꝛ bonore· ¶ Si stando ad offitium magis delecta
tus est uoce cantantium uel organorum sono q̄ uerbis
ꝛ meditationibus sacris· ¶ Si diebus festiuis uerbuz
dei uel diuina officia cum tedio audiuit ꝛ non liben/
ter interfuit·quia modicum sibi profuit· Tenetur eniz
quilibet xp̄ianus integram missam audire attento et
deuoto corde·ꝛ cum euangilium legitur pedester sta
re ꝛ aduertere ꝛ cum ihesu nomen nominat· genuflec
tere seu inclinare· ¶ Si uidua tanq̄ desperata exmor
te sui uiri p ānuz ℓ mēsez sine missa in domo recluſa p
mansit quia mortaliter peccauit· ¶ Si in die festo reti
nuit in domo filias nubiles aut filios uel etiam famu
los seu famulas propter quātūcq̄ causam ne missam
audirent·quia a mortali culpa excusari non possunt
¶ Si missam obmisit ex contemptu uel cupidine lu/
crandi uel itinerandi uel causa eundi ad solacia uel o
uiuia uel ex negligentia uel ex ignorantia crassa· qz
mortaliter peccauit totiēs quotiēs dimisit ex simili cā
¶ Si presbiter scienter dimisit missam propriam pro
peculiari·extra de ce·missarum·c·ii ¶ Si uero simplex
ē psona ꝛ ex simplicitate boc fecit·excusari uidet· Si

in die festo audiuit missam in aliena parochia sine li
centia sui pastoris. ¶ Dimittentes autem missaz ꝓp
ter infirmitatem uel ex tali occupatione quam uitare
non possunt neqꝫ dimittere. ut seruire infirmo. excuba
re in castris. ꝛ similia. que ex iusta causa proceudnt ex
cusantur. ¶ Puelle etiam que a parentibus dimittun
tur. uidentur excusari. non autē euntes ad coreas uł ui
due que manent clause in domo. de quibus supra. ꝯ
vii. ab hoc iam dicto.

¶ De quarto precepto. s. habeas in honore parentes

Capitulum. .xvi.

¶ Et primo si parentibus non obediuit ī licitis
ꝛ honestis quantumcunqꝫ etiā paruis. quod
mortale est. ¶ Secus tamen si ex negligētia ꝛ in
rebus non multi ponderis. ¶ Si nō reuerenter se ha/
buit in alloquēdo ꝛ assurgendo sed contēdit ꝛ locu/
tus est dure cum eis. uel prouocauit eos ad iram. uel
non supportauit eos. ¶ Si non impleuit legata facta
ab eis ꝛ precipue ad pias causas. sed multum distulit
propter īcommoditatem. cum tamen posset. qō mor/
tale est. ¶ Si tempore senectutis uel infirmitatis eoꝝ
aut aliis magnis necessitatibus non prouidit eis cum
potuisset. quod mortale ē. ¶ Si ī tractandis eorū ne
gociis nō fuit fidelis. ¶ Si parētibus dixit uerba cō
tumelioſa uel obprobrioſa. qō ē mortale. ¶ Si blas/
phemauit eos uiuos aut defunctos. qō ē mortale.
¶ Si uerberauit eos etiam leuiter aut derisit. quod est
similiter mortale ꝛ graue. ¶ Si propter auariciaz aut
libertatē uł ifirmitatē eorū. aut senectutē uł aliā quā/
cunqꝫ cāz desiderauit eorū mortē. ¶ Si ꝓ mortē eoꝝ

non fuit memor animarum eorum. ¶ Si patri spiri
tuali scz pastori uel superiori suo. aut eum baptisanti
uel ad baptisandum tenenti. uel eius confessionem au
dienti. uel aliquod simile facienti. non exhibuit debi
tum honorem. uel si non obediuit in rebus spirituali/
bus. uel si aliquē ex eis blasphemauit aut ꝺeriſit. aut
de ipso murmurauit. ¶ Si patribus temporalibus
ut sunt domini ꝛ superiores seculares ꝛ eorū officiali
bus non obediuit in temporalibꝫ reipublice.

¶ De gubernatione parentū quo ad filios ꝛ familiā

S ꝛ parentes non prouiderint magnis necessitati
bus uictus ꝛ uestitus filiorum ꝛ uxoris. seu ser/
uorū cū possent scz ex auaricia ꝛ cupiditatē obmittūt
qō mortale ē. ¶ Si propter auaritiā uel crudelitatez
filios suos etiā illegittimos misit ad hospitale. uel ser
uos qui bene sibi seruiunt. qō etiam mortale ē. ¶ Si
non adhibuit diligentiā ad hoc ut fierent boni. ꝛ mā
data dei ꝛ ecclesie obseruarent. uidelicz de cōfessione.
cōmunione. ꝛ auditione misse. de honestate uite ꝛ hu
iusmodi. in quibus parentes maxime laborare ꝛ insis
tere debent. cum filii adhuc sunt in iuuenali etate ꝛ te/
nera in qua flexibiles. docibiles. ꝛ corrigibiles sunt. ꝛ
hoc tā doctrina uerboꝝ ꝙ exēplo opez ꝛ disciplīe
correctione. ¶ Et si ī hoc notabilē omiserint negligen/
tiā. non curando uel negligendo talia. mortaliter pec
cant. alias uero uenialiter. ¶ Si uxori uerba cōtumelio
sa dixit. s. uocando scortum uel hmōi. uł uerberando
aspere sine cā rōnabili. qō mortale ē. ¶ Potest tamē uir
mulieri bñ satis dure ꝛ aspere loqui. si uiderit expedi

re. ¶ Si uxor contendit cum uiro illicite nolens obe/
dire. ⁊ ex hoc prouocans eum ad blasphemandu⁊ de
um uel sanctos. uel ad aliud magnum inconueniens
mortale est. quia occasionem dedit ad huiusmodi.
¶ Si uir permittit uxorem plurimas uanitates facere
que prouocant ad lasciuiam. ut ornatus fatuos aut
turpitudinis cantus facere. uel simlia qđ mortale ui
det. Si uero non fit multꝰ excessus uidet ueniale.
¶ Mater que mittit filias ad coreas ⁊ alias uanitates
⁊ non mittit uel ducit eas ad missam audiendam. uel
cõfessionez faciendam. aut communionem recipiendã
⁊ hmõi non uidetur excusari posse a mortali. ¶ Si
nimis dure uel nimis remisse se habuit in gubernatiõe
familie. in quo omnes quasi delinquũt. etiam perfecti
communiter uenialiter. d. xxvi. qualis.

¶ De quinto precepto. s. Non occides. Ca. xvii.
Si occidit extra ordinem iuris aliquem uolun
tarie uel preter intentionem a casu. dando o/
peram rei illicite. ut in ludo noxio. s. ad proiectionez
saxorum. uel simile seu etiam rei licite. sed non adhibẽ
do debitam diligentiam. ut proiiciẽdo tegulas de tec
to incirconspecte. qđ mortale est ⁊ casus reseruatus e
piscopis. Item si ex necessitate euitabili uel etiam ine/
uitabili ad quã deuenit ex culpa ut qz adulter deprehẽ
sus a uiro adultere. ut eu aderet mortez. occidit ipsu⁊
uirum adultere. ¶ Item semper interrogandum est de
causa homicidii. ¶ Si iudex occidit uel ad occiden
dum iudicat aliquem innocentem secundum iura. uel
nocentem. sed preter ordinem iuris. ul' ꝑm processum

ordinatum· sed non habens legittimum dominum·
uel habens potestatem· sed non ex iusticia· ymo ex
uindicta uel auaricia·uł crudelitate·quod mortale est
ꝛ casus episcopalis·excepto ultimo puncto mortis·
¶ Si mulier grauida procurauit sibi abortum per me
dicinas uel labores· uł alium modum·etiam si non se
quatur effectus· quod mortale ẽ in ea·ꝛ in quocunq;
ad hoc consulente ꝛ cooperante non tamen est casus e
piscopalis· ¶ Si uero sequatur effectus ꝛ puerperiũ
erat formatum·homicidium in ea est·ꝛ etiam in coo /
perante ꝛ consulente in hoc·ꝛ est episcopalis casus·ꝛ
alicubi per constitutiões sinodales est excõmunicatio
¶ Si mulier occidit filium sponte ad occultandũ cri
men suum·grauissimuz ẽ ꝛ grauius si puer adhuc non
sit baptisatus· ¶ Si pater filium·uel frater fratrem·ł
uir uxorem propter adulterium·si uxor uirum prop /
ter odium uel amorem alterius·uel si filius patrem uł
matrem ex ira uel auaricia occiderit·quod grauissimũ
est ꝛ dignum magna pena·ꝛ casus episcopo tantum
reseruatus. Et nota ꝙ episcopi communiter solẽt mit
tere pro casu homicidii illos qui ire possunt ad peni
tenciarios curie· ad terrorem aliorum·tamen si uolũt
possunt absoluere per seipsos aut suos penitenciari /
os· ¶ Si mater uel nutrix suffocat filium quem tenet
iuxta se in lecto·inaduertenter opprimens eum·quod
mortale est propter negligenciam·ꝛ casꝰ episcopo re
uatus· ¶ Si grauida mulier preter ītencionem seu ꝓ /
positũ aborsuz facit·si omisissz i hoc notabilẽ negligẽ
tiã ut qz nimis saltauit·ł qz nimis laborauit ł ꝓpter ī
ordiatas lasciuias·ñ eẽt sine mortali ꝯdẽ i uiro ł alio

percutiente eam·unde hoc sequatur· Secus si non est ī culpa· ¶ Si quis mutilat membrum alicuius uel amputat·aut alias inutile reddit extra ordinem iuris ut uulnerat·aut alias percutit aliquem ex iniuria mortaliter peccat· ¶dem si iniuste incarcerat uel tenet per uiolentiam quenq; ne libere possit abire·nisi hoc faceꝛ ad punctum·impediendo malum eiꝰ propositum qđ in eo considerat· Si uero aliter fecerit·ꝛ in clericum etiam solum primam censuram habentem·excommunicatus est· ¶ Si quis alicuius mortui corpus exhumauerit ꝛ in fruſtra conciderit ad coquendū ꝛ ossa a carnibus euellendum·ut ea ad partes alias deferat sepelienda·etiam si mortuus ille ibidem elegisset sepulturaꝫ excōmunicatꝰ est· ꝛ absolutio illiꝰ tm̄ pape reseruata ut ī extrauā·Bonifa·viii· ¶ Si quis uerbo sc̄z mādādo· persuadendo·ratificando·incitādo·cooperat' ad aliquod predictorum in mortē uel aliquam lesionem corporalem mortaliter peccat·etiam si non sequat' effectus· Si uero sequit' effectus grauius peccat· Et si percussus uel incarceratꝰ ꝛ hmōi· esset clericus uel religiosus·in quolibet predictorum casuum percutiens uel includēs esset excommunicatus·nisi esset prelatus qui hoc faceret ad corrigendum· Et ubi in predictis scilicet mandato uel consilio cooperatione uel facto esset enormis iniuria clerico facta non posset perpetrans absolui extra sedem apostolicam uel legatum eius aut summum penitentiarium Secus si non esset enormis· de huiusmodi habes diffuse in quarta pte· summe·tiprīo·c·primo· Si quis īterfici fecit l' mādauit aliquē xp̄ianū eūtē otra assessinos· etiā si nō seq̄t' effctūs·est

excommunicatꝰ ⁊ depositus ab ōni gradu ordine et
dignitate seculari ⁊ ecclesiastica·⁊ similiter receptor uꝫ
defensor hmōi assessiuorum·extra de homicidiis · ne
pro humani·li·vi·Dicuntur assessiui heretici·quod e/
tiam uide in quarta parte summe ti·i· ¶ Si quis desi/
derat mortem alterius deliberata ratione in malū eiꝰ
siue ex odio uel īuidia uel auaricia·uel ut habeat bo /
na eiꝰ uel ex luxuria ut aliam accipiat·uel ex superbia
ut succedat in prelationeꝫ·uel ex accidia ne habeat la
borem gubernandi eum·uel ut magis sit liber ne habe
at corripientem. ⁊ In quolibet borū committit mortā/
le peccatum· Secus autem si hoc desiderat ne ille am /
plius deum offenderet uel ne peior efficeretur · aut ne
bonis uiris aut ecclesie dei noceret sicut tiranni ¶ Sed
⁊ si quis ex impatientia ⁊ ira seipsum iniuriose percu
tit·peccat mortaliter· Et si est clericus est excommuni/
catus· Secus si ex zelo deuotionis·uel ad p̄primēdas
temptationes·non tamen ex hoc licet abscindere mē /
brum aliquod quia hoc faciendo peccaret mortaliter
⁊ esset irregularis· Et si clericus est·excommunicatus ē
¶ Si occidisset uel uulnerasset ī loco sacro·esset sacrile
gium ⁊ ecclesia uiolata· ¶ Si per uiolentiam etiam si
esset officialis malefactores uel debitores eduxit de
loco sacro·uel fecit capere absq; speciali mandato su
periorum·peccauit mortaliter· ¶ Si fecit torneamen/
tum uel fieri fecit uel aliud spectaculum ubi sit pericu
lum uite· peccauit mortaliter· ¶ Si testificatus est
iniuste uel falsē contra aliquem quod est mortale.
¶ Si liberationem alicuius condemnati impediuit·⁊
de morte euadentem cepit et reduxit· Si

neglexit a morte aliquem liberare cum posset. ¶ Si iactum lapidis uel baliste ꝛ huiusmodi consuluit uel fecit ex quo mors consecuta est. ¶ Si suasit alicui ciui tatem aut castra capere aut aliter guerram facere. ꝛ in de mors secuta est. ¶ Si uenenum mulieri pregnanti uel alteri dedit. uel si uiro uel mulieri ob amorem ali / quid ad manducandum dedit ex quo mors secuta est ¶ Si tempore famis proximos occidit eis uictualia denegando. ꝛ occultando cum haberet superflua. uel alio tempore positos in necessitate extrema. ¶ Si de tinuit precium pauperum personarum. uidendo eas positas in extremo. ¶ Si seduxit aliquez ad peccatū mortale faciendo per se uel per alium pro se uel pro alio. ¶ Si malo exemplo animas occidit. uerbis ꝛ gestibꝰ ꝛ uanitatibꝰ ꝛ hmōi.

¶ De sexto precepto. s. Non mechaberis.

Capitulum. .xviii.

Scies prīo ꝙ luxuria que cōmittit extra ma/ trimonium semper facit mortale peccatum in omnibus speciebus suis que hic omnes ponū tur. ꝛ ergo distincte oportet confiteri ꝛ interrogari. si ex se ofitēs nō dicit. Ollo mō tñ de ōnibꝰ his ē iterro gādū ne qs discat pctm̄ qđ prꝰ nescuit. Ꝫ put oue nit psonis que ofitent. Et cū habetur aliqua species specialiter tñ ultima. non ē semper ultra descendendū ad omnes circōstantias particulares non necessarias Et ideo caute ꝛ honesto modo interrogandum ē de hmōi peccato. ¶ Primo igitur si cognouit soluta soluta quod fornicatio dicitur. ꝛ interrogandū ē si

fuit meretrix uel serua sua·uel uidua·⁊ si eam ad hoc ī
duxit. ¶Si tenuit concubinam·⁊ quanto tempore·
quia ultra fornicationem·est ibi scandalum proximo
rum·quia publicam facit fornicationem· ¶Si uirginez
defloravit extra matrimonium·quod dicitur stupruz
⁊ si seduxit eam promittendo eam uelle ducere in uxo
rem·cogendus est in foro conscientie·uel ducere eam ꝑ
dotare si potest ⁊ iniuriatus est etiam parentibus illiꝰ
in hoc si nesciuerunt· ¶Si cognouit uxor alterius so/
lutum uel ipse uxuratus cognouit solutam quod ad/
ulterium dicitur·⁊ est dupiex adulterium·si uterqꝫ sit ī
matrimonio legitimo constitutus· ¶Si intulit violē
tiam alicui·quod dicitur raptus·⁊ si etiam contra uo
luntatem parentum suorum hoc facit·grauius peccat
si fuerit talis rapta·nupta·uel uirgo·uel monialis ad
huc grauius· ¶Si cognouit consanguineam suam uꝰ
uxoris sue usqꝫ ad quartum gradum consanguinitat
uel affinitatis inclusiue·quod dicitur incestus· ⁊dem
de muliere que simili modo permittit se cognosci a ꝯ
sanguineo uiri sui· ⁊dem· Si pater cognouit filiaz ad
optiuam·aut filiam adoptiue filie·aut uxorem·uel fi
liam filii adoptiui· ¶Aut etiam si filius adoptiuus
cognouit filiam naturalem aut uxorem adoptantis·
que omnia faciunt incestum· ¶Si cognouit filiastrā
suam scienter·quia tunc ultra incestum quem commisit
non potest amplius a matre debitum petere· ¶Si oꝯ
nouit monialem uel habentem ꝓfessionem castitatis
scelꝰ operatus est·⁊ dicit sacrilegiū ¶⁊dē si mulier cuz
clerico in sacris constituto uꝰ religioso·prelato·ordi/
nato·⁊ hmōi· ¶Si cognouit commatrem uel quam

tenuit ad baptismum·s·filiam suam spiritualem· ꝙ di
citur incestus uel sacrilegium·Idem de muliere cum cō
patre uel filio spirituali ꝙ huiusmodi· ¶Si in bapti
mo cognouit filiam suscipientis·uel uxorem eiusdem
etiam incestum cōmisit·Similiter fit de confirmatione
¶Si per semetipsum uigilans uoluntarie se pollue
uel manibus proprijs uel aliis modis·quod dicitur
mollities· ¶Si masculus operatus est turpitudinem
cum masculo·uel femina cum femina·uel uir cum mu
liere extra uas debitum·quod dicitur sodomiticum·ꝙ
est grauissimum omnium·Si cum brutis operatus est
nephas ꝙ cum quibus·quod dicitur extra speciem bes
tialitas· ¶Si diebus festiuis aliquod horum ope
ratus est·quia tunc est magis graue ꝙ secūdū aliquos
hmōi circōstantias nccē est confiteri·quia mutāt spe
ciem peccati quia si in ecclesia uel loco sacro aliquod
horum cōmisit·ultra hoc quod fecit·operatus est etiā
am sacrilegium·ꝙ ob hoc grauius peccatum·
¶De peccatis que cōmittunt in cōiugio ꝙ actibus i
honestis uel tactibus ꝙ osculis. ꝙ hmōi dicetur infra
capitulo de luxuria·

¶De septīo p̄cepto·s·Nō furtum facies. Ca·xix·
ET prīo de usurpatiōe rei aliene·q̄ i hoc ꝓhibet
p̄cepto·Nō ꝙ i ōnib9 ifrascript9 spēbus pccm̄
mortale est· ꝙ tenetur ad restitutionem et a quo est rep
cepta res·ꝙ si ille non inuenitur uel ignoratur paupe
ribus erogetur· ¶Et nota ꝙ non solum qui accipit
sed heredes etiam eius tenētur·si cū ad eos de bōis ill9
puēruz sit· Si abstulit rem alienam occulte īuito dño

non solum ab extraneo. sed etiam filius a parentibus uxor a viro. seruus a domino. discipulus a magistro socius a socio consanguineus a consanguineo. qz sem per furtum est. Et si fuerit notabile aliquod damnum mortale est et tenetur ad restitutionem. Secus si quid minimum ut fructus ꝛ huiusmodi. ¶ Si furatus est o ues. agnos. oua aut pullos. aut columbas. aut fructꝰ agrorum. ¶ Si arando uel alias conculcando furatꝰ est alienam terram. quia tenetur ad restitutionem toti/ us damni. ¶ Si furanti dedit consilium aut modum furandi. aut aliquod auxilium. quia tenetur in solidū si probabiliter creditur ex suo consilio hmōi damnū fuisse secutum. ¶ Si uidit fieri furtum ꝛ dolose cela uit. quia tenetur ad restitutionē. si ex officio habebat impedire. ¶ Si interrogatus de furto ei noto tacuit quia tenetur manifestare. ¶ Si scienter emit rem fura/ tam. quia tenetur restituere. ¶ Si comedit aut bibit ꝑ induit de rebus furatis. quia tenetur de omnibus q̄ sic consumpsit. nisi egerit causam spoliatorum. monen do ꝛ inducendo furem uel raptorem ad debitam resti tutiōez. ¶ Si uxor per annū uixit de rebus quas uir eiꝰ furatꝰ ē. quia potiꝰ deberet uiuere de elemosinis. ¶ Si furatꝰ ē aliqd usurario uel alteri ut ide faciat ele mosinā. ꝑ aīa illiꝰ. qz nō sunt faciēda mala ut eueni/ ant bona.

¶ De fraudulentia.

Si rem sibi mutuatam frīnuit fraudulenter. uel aliter rem alterius ad manus suas uenientem nō restituit. nisi ille de suo haberet tātundē certitudina/ liter. q̄n nō uellz restituere. Si iuēta q̄ nō habēt ꝑ de

relicto non restituit·sed ad sibi retinendū accepit· ℭ inquisitione facta·si non reperitur·debet pauperibus dare·alias peccaret mortaliter·nisi ipsi indigenti hoc daretur· ℭ De thesauris inuentis multum statur consuetudini ℭ Si pignorata usus est ad usum consumētem ad sui utilitatem contra uoluntatem domini illi⁹ rei quia tenetur de consumptis ℭ Idem si sua culpa aliquas quouis modo pignus deterioratum est· ℭ Si re commodata usus est ad alium usum ꝙ fuit commodata·uel si re deposita sine licentia deponentis usus ē nisi presumat dominum rei esse contentum·quia tenetur de deterioratione illius rei· ℭ Si religiosus de rebus monasterii sine licentia superioris habita uel presumpta aliquid acceperit ℭ Idem si aliquid recepit⁹ retinet occulte pro se·quod mortale est ⁊ proprietarium· ℭ Si prelatus expendit in turpes usus bona ecclesie deputata ipsius preparationi uel pauperibus·ℓ bona monasterii· ℭ Si recepit a religiosis aliquid sine causa rationabili·ſ· pro turpitudine uel ludi acquisitione·uel causa amicicie ⁊ parentele sine aliqua indigencia·quia tenetur ad restitutionem· ℭ De fraudulētia etiam nota que fit in substancia rei·uendendo unā rem pro alia· Videlicet si uinum limphatum pro puro uendidit·uł carnes pecudinas pro castratis·aut ceram ⁊ alia aromata non pura sed mixta aliis reb⁹ et huiusmodi uel in qualitate· ut rem prauam pro bona·ut pannum·ferrum·coriū·aromata·animalia·fructus ⁊ huiusmodi defectuosa·⁊ si ea uendidit pro bōis ℭ Vel in quantitate· dando mensuras diminutas et pondera·ut· xi· uncias pro libra ⁊ huiusmōi· In his

si notabiliter damnificat proximum. peccat mortali/
ter. ⁊ tenetur ad restitutionem si parum nec prius intē
dens uenialiter. ⁊ pauperibus eroget. ¶ Si uendidit
rem aliquam multo maiori precio q̄ ualeat secūdum
communem estimationem illius temporis. aduerten/
ter. peccat mortaliter ⁊ tenetur ad restitutionez si ꝑx
imus notabiliter leditur secus si parum. Idē si emat
minori precio q̄ ualeat. ⁊ hoc si ueniat ex ignorantia
uel imperitia uenditoris. ¶ Si fraudauit iustas ga/
bellas ⁊ pedagia. quia tenetur communitati restituere
etiam si multum uel parum fraudauit Si etiam mul/
tum defraudauit mortaliter peccauit. ¶ Si emendo
aut uendendo causa fraudis mentitus est. quia quoti
ens hoc facit scienter. totiens peccat mortaliter. ⁊ tene
tur ad restitutionē. ¶ Si conuenit cum mercatoribus
ut ipse solus uenderet pre omnibus. quia illicitū pac/
tum est. ¶ Si in ciuitate imperauit. ut ipsi soli uende
re liceat. quia secundum leges debet omni bono suo
spoliari ⁊ propterea exilio dānari. Et hec etiam pe/
na incumbit cōcedentibus hmōi. licentiam. ¶ Domi/
ni qui grauant subditos in collectis uel exactionib⁹
iniustis tenētur ad restitutionē Qui distribuunt pres
tantias scienter aliquē grauantes contra debitum te/
nent de damnis.

¶ De rapina.

Si rapuit rem alterius uiolenter qz mortale est. et
ultra hoc tenetur ad restitutionem. ¶ Si rez rap
tam inique celauit. quia tenet ad restitutionem in so/
lidū. si ex hoc impedita fuit restitutio. Si fuerit pirata
⁊ ꝓdās p mare quoscūq; indifferenter. qz ultra pctm̄

ꝛ restitutionem ẽ excõmunicatꝰ excõmunicatione pa/
pali. Secus tamen est de illis qui hoc faciunt ꝯra cer
tos aliquos cum quibus habent bellum. ¶ Si depre
dauit romipetas. euntes ꝛ redeuntes ad urbẽ uel por
tantes necessaria ad usum curie. ultra peccatum excõ/
municatus est excõmunicatione papali. ¶ Si in bello
iniusto depredatus est aliquem. ultra mortale pecca/
tum ꝛ restitutionem non debꝫ absolui. nisi firmiter ꝓ
ponat ꝛ se disponat amplius non interesse hmõi. uel
alio bello iniusto. ¶ Si in bello iusto abstulit aliq̃d
ab amicis. sicut quandoqꝫ faciũt stipendiarii. uel etiã
si abstulit aliquid ab ecclesiis inimicorum. quia tenet
ad restitutionem. ¶ Nota ꝙ omnes dantes consiliuꝫ
ad aggrediendum uel sumendum aliquod bellum in/
iustum sine quorum consilio non fuisset factum. ꝑ nõ
poterat fieri. tenentur insolidum de omnibus dãnis
inde secutis. ¶ Si participauit in crimine ra
pine uel furti uel alterius iniuste dampnificationis. in
aliquo infrascriptorum modorum. qui in his contine
tur uersibus. Jussio. consilium. consensus. palpo. re/
cursus. Participans. mutus. non obstans. non mani/
festans. Tenet insolidum de õmni damno inde secu/
to. quousqꝫ illi qui passꝰ ẽ sit satisfactum. Intellige
tñ Jussiõe ꝑ cõsilio ꝑ cõsensu cooperationis. ꝑ palpo
.i. adulatiõe. uel recursu. i. receptatiõe latronum. uel
reꝝ ablatarum. taliter ꝙ sine hoc non fuisset facta ra
pina uel damnum. alias non tenet. nisi quantum per
uenisꝫ ad eũ de re rapta. uel de quãto dãnũ feciſꝫ cũ
suis. ꝑ qꝫto plꝰ fuisꝫ factũ propter aliqõ predictoꝝ
ab eo factoꝝ. ¶ Quãtũ ad secundum uerbum nota ꝙ

non obstans·non manifestans·⁊ mutus tenet' quãdo
est officialis ⁊ potest impedire damnum· ⁊ non facit
alias enim non tenetur· ¶ Quantum uero ad partici/
pationem ⁊ Istud potest fieri multipliciter·uno modo
procurando cum aliis ad rapiendum ⁊ tunc tenetur
ad illud quod recepit uel damnificauit·si tamen non
fuit in causa principali·uel quasi. Secundo modo re
cipiendo per uiam doni de rapina·⁊ de illo tenetur.
Tercio modo consumptionem rapine in uictu ⁊ ues/
titu ⁊ huiusmodi·sicut famulus raptoris ⁊ usurarius
qui omnia habet de rapina ⁊ usura·⁊ tenetur de illo
quod consumit Quid autem debeat talis facere·uide
in summa Quarto modo per dotationem·ut uidelicz
marit9 q sciebat socerũ suũ nõ habere nisi bõ rapta uł
de usura·non potest recipere dotem ab illo·Si recipit
tenet' ad restitutionem Filia ãt cum remanet uidua te
netur restituere dotem·quia de alieno est·Si vero nes/
ciebat maritus socerum esse talẽ tũc diuersa ẽ opinio
doctoꝝ·utꝝ posset tenere marit9·si filia uidua tenet'
Quinto propter emptionem rei rapte uł furate ⁊ si sci
enter hoc fecerit·ob sui utilitatem·ultra mortale pecca
tum tenetur restituere·si inuenire poterit dominum rei
si uero non inuenire poterit· pauperib9 erogabit. uel
pretium eius·etiam si iam consumpsit· Si ignoranter
siue ignorantia iuris siue facti·a peccato põt excusari
quando tamen scit·tenetur restituere·si nondũ distrax
it·etiam pretio petito a domino rei Sed repetat a uẽ
ditore si põt· Idez de õnib9 q successiue emerẽt hmõi
rẽ·nisi prius distraxerit illã·qz si bona fide existẽs dis/
traxerit uendẽdo·nõ tenetur ipe sz emẽs· De bis uide

pleni9 in ſumma in ſecunda parte·ti· ¶ Interrogãõ
ẽ ergo de predictis nouẽ modis dictoꝝ uerſuum ſin
gulariti· Et primo·ſi iuſſit fieri rapinam·aut ſi ei9 nomi
ne facta ẽ·mortaliter peccauit ꝙ tenetur in ſolidum· ſi
aliter q̄ ex ei9 mãdato facta nõ fuiſſet·alias teneret
pro quanto·ut ſupra· ¶ Si raptori conſilium dedit
ad rapiendum·quia tenetur inſolidum ſi ex ſuo conſi
lio factum ſit· ¶ Si conſenſit rapine cooperando tene
tur ſimiliter inſolidum eodem modo· ¶ Si adulatus
eſt raptori quaſi ſtrennuo ꝙ benefacienti·tenetur inſo
lidum ſi ex hoc damnum ſecutum eſt

¶ Si raptorem uel rem raptam receptauit uel
inique celauit· quia tenet inſolidum ſi ex hoc damnũ
ſecutum eſt·uel impedita fuit reſtitutio· ¶ Si uidit ra
pinam fieri ꝙ non obſtetit cum poſſet·uel ſi celauit et
non manifeſtauit·quia ſi officialis erat tenetur ad reſ
titutionem·alias non· ¶ Si procurauit cum aliis ad
rapiendum· quia tenetur inſolidum·ſi ex eius ſequela
uel fauore raptores hoc fecerunt·ſi autem ſine ipſo fe
ciſſent·tenetur de quanto peruenit ad eũ uel de eo qõ
ipſe damnificauit· ¶ Si recepit per uiam doni de ra/
pina·quia ad illud tenetur quod recepit· ¶ Si in uic/
tu ꝙ ueſtitu conſumpſit de rebus rapine·quia tenetur
ad illud quod conſumpſit·niſi talia reciperet in agen
do cauſam ſpoliorum·monendo ꝙ inducendo rapto
rem·ꝙc· ¶ Si dotem recepit a raptore uel uſurario·q2
tenet ut ſupra declaratum eſt· ¶ Si ſcienter emit de re
bus raptis uel furatis·quia reſtituere tenetur· Si autẽ
ignoranter·non tenetur niſi ad ſuam noticiam peruel/
nerit·q̄ res rapta fuit·ut ſupra· ¶ Si quis impediuit

alios iniuste a consecutione alicuius beneficii uel offi
cii eccles astici uel secularis ubi iam erat acquisitus ius
tenetur ad restitutionem talis damni. ¶ Si autem nō
dum erat sibi ius acquisitum sed erat in uia ut acqui/
reret. tenetur ad arbitrium boni uiri quantum potest
illud damnum in illo dubio estimari. ¶ Similiter qui
iniuste deiicit ab obtento. uel procurat alios eiici Se
cus autem cum iuste procedit. ¶ Qui infert damnum
quod in specie restitui non potest. ut mutilatio mem /
bri. uel simile. ut manum amputando cū qua ille se nu
triendo scribebat. uel uirginitatem puelle auferendo.
precipue per uiolentiam uel seductionem. uel etiam
mortem alicui inferendo. qui suo labore se ⁊ familiam
suam nutriebat. aut scienter dando uel uēdendo equū
claudicantem uel alias nociuum. aut etiam aliud ani/
mal ad uecturam uel alium usum ⁊ non emptori indi
cando illud nocumentum unde sibi postea aliud seq/
tur damnum ⁊ huiusmodi. tenetur satisfacere de hu /
iusmodi ad arbitrium boni uiri. ¶ Si supposuit sibi
partum alienum uel concepit per adulterium nescien
te uiro. tenetur uiro de omnib⁹ expēsis factis filio pu
tatiuo. ⁊ consanguineis i. filiis uel aliis heredibus ꝑ
bis que peruenerunt ad eū. non tamen tenetur illa mu
lier manifestare factum cum periculo uite sue. Sed qd
agendum sit uide in summa. ii. parte. ti. v. ¶ Si fuerit
officialis alicuius communitatis uel ciuitatis aut do/
mini puta camerarius thesaurarius. aut notarius. uł
similis uel aliud officium habens. pro quo est suffici
enter sallariat⁹. nec ꝺētus illo sallario a persona i q
b⁹ suū exequit officiū exigit uł extorquet aliqd ultra

ſuum ſallarium prefatum·non puto q̄ excuſet eu3 cō
ſuetudo·ſicut nec rapina. propterea cū ſtatuunt ſal/
laria ne talis ultra hec aliquid petat·unde ⁊ peccat ta
lis ⁊ debet pauperibus erogare· quod ideo dico·q2
difficile ē ſemper illud reddere illis a quibus recepit
maxime cum modicum fuerit uel perſona inueniri nō
poteſt unde illud receptum eſt·uel neſcit·¶ Si cū pe/
cuniis quas habet communitas ī depoſito negociat
⁊ ſi quidem cum eis lucret per contractus uſurarios
tenetur reſtituere ei a quo accepit·¶ Si per contractū
licitum uidetur teneri·ſaltem pro parte communitati
uel pauperibus erogare partem· ¶ Si uſurpauit ſibi
bona cōmunitatis aut iura procurationis·aduocati/
nis. ⁊ hmōi·quia ultra hoc q̄ mortale eſt etiam tenet
reſtituere·¶ Si rapuit aut pro ſe īpetrauit aliqua bo
na ciuium ſpoliatorum uel expulſorum·quia tenetur
ad reſtitutionem·¶ Si quis ingreſſum in religionem
bonam ⁊ approbatam eduxit·uel per uiolentiam uel p
ſuaſionem·ultra mortale peccatum commiſſu3·⁊ excō
municationē·cum infert uiolentiam perſone·tenet illū
uel alium reinducere ad religionem in ſatiſfactionem
uel tenetur ipſe īgredi ſi non habet impedimentu3·de
pe·⁊ re·de eo·¶ Qui autem eum qui intendit ingredi re
ligionem aliquā·a ſuo bono propoſito reuocat etiaꝫ
ſi nondum ingreſſus fuerat·eodē modo uidetur pecca
re ⁊ puniri debere

¶ De furto rer̄ ſacraꝝ qō ſacrilegeū dicit̄.

S⁊ īpoſuit uel dedit ſup hoc oſiliū ut īponerent
clericis uł̄ pſonis eccleſiaſticis collecte ſ̄ exactio
nes·nō habita licētia a romano pontifice· Si ſecuꝫ ē

effectus ultra mortale ⁊ obligationem ad restitutiõez
nisi desistat post ammonitiõem ẽ excõmunicatꝰ. Si
fecit uel fieri fecit aut desuper consuluit statuta cõtra
ecclesiaꝝ libertatem. ultra mortale tenet de damnis. ⁊
est excõmunicatus ipse ⁊ scriptores ⁊ iudicantes. Ea
tñ uide plenius supra ī prima parte. Si accepit patro
natuz de nouo alicuius uacãtis ecclesie ꝑ monasterii uꝑ
locorum piorum uel bona ipsorum locorum uacan/
tium. De hoc uide supra in prima parte. Si usurpa/
uit bona hospitalium uel aliorum piorum locoꝝ aut
bona religiosorum. aut pauperꝝ aut rem ecclesie aut
bona capituli. aut collegii. ¶ Si abstulit rem sacratã
ut calicem paramenta ⁊ huiusmodi. de loco sacro. id
est de ecclesia aut rem sacram de loco nõ sacro. aut rez
non sacram de loco sacro. ¶ Si emit aliquid de pecu
nia ecclesie. quia talis possessio ecclesie est. ¶ Si effre
git locum sacrum uel locum religiosorũ. ut portas ec/
clesie uel portas conuentus aut monasterii. quia ultra
peccatum ⁊ obligationẽ ad satisfaciendum de iniuria
⁊ de damno. est excommunicatꝰ. si tamen hoc fecit in/
iuriose ⁊ uiolenter. ante denuntiationem potest absol
ui a diocesano. de post uero a solo papa seu summo
penitentiario. ⁊ dem iudicium est si incendiũ fecit stu/
diose ⁊ iniuriose in predictis locis. ⁊ incendiarii autez
illorum locorum de iure cõmuni non sunt excõmuni/
cati. ⁊ in aliquibus tamen locis per sinodales constitu
tiones sunt excõmunicati. ¶ Si legata facta ecclesiis
⁊ aliis piis locis aut pauperibus aut solum ītegre nõ
soluit sz etiã solutiõez differt. qz peccat mortaliter ni
si legitimo ipedimento ipediat. ⁊ in aliquibꝰ uero lo

cis est excõmunicatus p synodalia statuta. ¶ Si nõ de
dit laicus decimas suas quas tenet. ⁊ solutionẽ facit
ut consuetum est. ⁊ specialiter ecclesiasticis personis.
ultra peccatum tenet ad restitutiõez.

¶ De usura.

¶ Si mutuauit pecuniã numeratam uel aliq̃ eo/
rũque usu osumuntur. ut frumentũ. uinũ. oleũ. et
hmõi cum intentiõe aliquid recipiendi ultra suum ca
pitale. mortale ẽ ⁊ illd̃ qd̃ ultra recepit. tenet restituc/
re. ¶ Si mutuauit supra pignus aliqd̃ rei mobilis. uꝫ
rei immobilis. ut super uestes uel equum. ⁊ hmõi ꝑ su
per domum uel agrum. uel simile. ⁊ interiz accipit usuz
pignoris illius. donec reaccipiat pecuniam suam. qui
a usura est. Excipitur tamen casus. scilicet cum gener
accipit possessionem in pignus a socero suo quousq;
ille donauerit sibi dotem ⁊ si ipse gener sustinet one/
ra matrimonii. s. nutriat uxorem. ¶ Si deposuit pecu
niam penes mercatorem uel artificem intẽtione recipi
endi aliquid utilitatis. licet non faciat pactum super
hoc. sz ponit in discretione eius. uolens in omni casu
capitale suum saluum cẽ. qz usura est. ¶ Sed si uult p
ticipare tam de damno q̃ etiã de lucro. sic licet etiam
cum pacto. Et in hoc quandoq; solent offendere mu
lieres de dotibus suis. Et dicunt deposita uulgariter
sed usura est. ¶ Si quis propter pecuniam mutuatã a
licui petit ꝑ sperat pricipaliter ab eo aliqd̃ obsequiũ
uel utilitatẽ. que ꝑcio possit estimari. ut opera boum
ꝑ psone ad colendũ terram uel aliud uꝫ mutatiõez sui
iumenti uꝫ cuiuscũq; rei uꝫ aliquod xenium ut molat
in molendinis suis. uel ut procuret sibi beneficium uel

officium ecclesiasticum uel seculare ut ut det sibi propter hoc plus de fructib9 terre eius quam colit·usura ẽ Et si propter hoc non ab eo cui mutuauit·sed ab alio·ut domini uel communitatis recepit utilitatem ex ĩ de·illud debet pauperibus dare· ¶ Si uenience termino noluit prolongationem eius concedere nisi daret sibi aliquid quia usura est· ¶ Si in fraudez usure prestitit decem brachia uel ulnas panni unius ut reciperet decem ulnas panni alterius quia usura est· ¶ Si recepit ab usurario aliqua dona·quia tenetur restituere non illi sed illis a quibus ipse usurarius receperat· si sua substantia tota fuerat de usura· ¶ Si credidit pecuniam pro simili pecunia·uel rez pro simili re·estimãdo plus ualere hmõi tempore restitutionis usura est· si fecit cum illa intentione ut reciperet illam meliorationem. ¶ Si mutuauit pecuniam· recepturus in certo termino·alterius generis monetam aut aliã rẽque plus ualeat·quia tenetur si hac intentione fecit· ¶ Si mutuauit nauiganti·uel eunti ad nundinas cum pacto recipiendi aliquid ultra sortem·ex eo quia suscipit in se periculum pecuniarium ⁊ incertum· extra de usu·nauigante·cuius enim in se suscipit periculum·nihilominus tamẽ contractus ille non est licitus. ¶ Si dedit granum uetus ut postea recipiat nouum quia usura est·si tamen considerauit in hoc meliorationem propter quam hoc fecerit·extra e·quo supra· consulu it·et capitulo ⁊ In ciuitate· Si notarius rogatus scribit contractum usurarium·quia ultra peccatum mortale tenetur in solidum·et similiter si fuit testis in tali cõtractu. ¶ Si fuit causa uel mediator et exhortator

inter mutuantem ad usuram ⁊ recipientem quia mor/
taliter peccat·⁊ ad restitutionem tenetur· ¶ Si appo/
sunt penam contractui prava intentione quia usura ẽ
⁊ restituere tenetur· ¶ Si tutor uel curator pupillorũ
uel procurator aut factor cuiuscũq· pecuniam pupil/
lorum uel patroni dedit ad usuram·etiam in utilitatẽ
illorum ultra peccatum mortale omissum·tenetur resti
tuere· ⁊ In casu tamen quo illi non possint uel nolit res
tituere·illi inq̃ qui habuerunt utilitatem·nam ipsi prĩ
cipaliter tenentur·sz non facientibus ipsis tenetur tu/
tor uel procurator ⁊c· ¶ Si quis accipit sub mutuo
ad usuram·non ad prouidendum sue necessitati· sz ut
faciat usuram·uel ludat. ul' alias male utatur·mortali
ter peccat· ⁊ dẽ si iducat aliũ ad hoc faciẽdũ q̃ alias
non feciſſz· ¶ De cambio·

Si fecit cambia ⁊ minuta de uno floreno aureo
sup monetã accepit·l' extra ꝑ cãbio dedit aliqd
ꝑm cõmunẽ cursum·non est illicitum· ¶ Si fecit cam/
bia per lr̃as realia de loco ad locum. non ficta. ⁊ ide
cepit moderatum lucrum·quia non est illicitum·
Si fecit cambia que uulgariter dicunt cambia sicca·ul'
per uenetias· aut ad libras de grossi·usura est·quia i/
bi realiter est mutuum sub spe lucri· ⁊ Nec habundant i
florentia· ¶ Si mutuauit cum intentione nihil recipiẽ
di·si postea debitor dedit ei aliquid·tenetur ad resti/
tutionem·si probabiliter credit ꝙ propter mutuũ ac
ceptum hoc ei dedit ul' creditũ ulterius retinendum·
¶ Secus esset si ex benuolentia ei hoc dedit
ex eo ¶ Si in emptione fructuum terre ul' aliar̃ rer̃
ꝙ añ ꝑ aliquos mẽses q̃ recipiat hmõi fructꝰ l' alias

res precium soluit· emit minus iusto precio propter dilationem receptionis dictorum fructuum uel aliaꝝ rerum· Secus si hoc faceret cū uerisimiliter crederet fructus illos aut res alias etiaꝫ posse miꝰ ualere tempore receptionis eorundē quia ut prius usuram faceret· Si autem non uendidit plus iusto·ꝛ non uult illi qui uendit facere fructum bonum·sicut ei qui dat sibi pecuniam mutuatam·sic non est usura· Si uendidit aliquam rem pro precio quod ad presens currebat cum pacto·ꝙ si tempore solutionis ualeret plus·etiā uellet illud plus· Sed econtra si ualeret minus non uellet illud minus·quia usura est· Si uero contentus sit recipere precium illud siue ualeat plus siue minus Et sic contingat plus ualere non ē usura· ¶ Si quis emit domum uel agrum multo minori precio q̄ ualeat·cuꝫ pacto ꝙ uenditor recmat eam·uel eum cum placuerit pro eodem precio ꝛ ipse primus emptor interim fructus illarum rerum percipiat·quia usura palliata est Nota ꝙ usurarius tenetur ad omnia damna que passi fuerint debitores propter solutionem usure· ¶ Si eius consilio aliq̄ ciuitas aut cōmunitas dedit suā pecuniā ad usurā qꝛ usurariꝰ ē· Et eodē modo si cōmunitas aut ciuitas aliqua recipit pigꝰ aliqđ ꝛ eiꝰ fructus nō ꝟputauit ī sortē·extra de usu·ꝟquestꝰ·vii·q·i sicut uir·xxx·q·iii·si heres·ff·quod metꝰ cā·l metū·ꝙ· Cum aduertendum Idez est de illis qui ꝓhibere possunt ꝛ non ꝓhibent·extra de sen·ex·quantus· ꝛ non tenētur restituere·nisi quantum ad eos peruenit· ¶ Si concessit uendidit aut locauit aliquam domum

usurariis aut aliis ad exercendum fenus. quia non li/
cet. Et si sunt patriarche. archiepiscopi. aut episcopi.
ipso facto suspensionem incurrunt. Si sunt alii prela
ti aut clerici ipso facto excõmunicationem incurrunt
Si est uniuersitas. interdictum incurrit. Et si tales ta
lem sententiã sustinuerint per mensem. terre eorũ sunt
interdicte q̃diu usurarii ibi morantur. ¶ Si ferꝫ sta/
tutum in aliqua ciuitate q̃ usure soluantur. uel solute
non possent repeti. aut repetite nõ possint restitui. ex/
communicati sunt qui faciunt hec statuta ⁊ qui iudi/
cant secundum ipsa. ¶ Vnde illi qui faciunt capitula
cum iudeis. ut domini ⁊ communitates. continentia q̃
possent fenerari. ⁊ q̃ usure ab eis forte non possint re
peti in iudicio. ⁊ hmõi. uident incidere in hanc excõ/
municationẽ. omnes uidelicet domini qui faciũt hmõi
capitula. ⁊ ciues qui hoc consulunt. extra de usu ex/
communicam⁹ in cle. ¶ De emptione denariorum
montis Florentie. uel prestitis. uenetiarũ. uel locis ia/
nue quia aliqui ponunt usurarium eẽ contractum licꝫ
alii cõtrarium teneant. Et ideo nemini consulas ut fa
ciat. Factum autem si potes inducere ut post mortem
suam ⁊ unus alterius sinat communicari. uel partem
det pauperib⁹. bonum erit. Si non uult adherẽs opi
nioni contrarie nõ facile ꝺcẽnes. In hmõi eñ ꝑm doc
nõ est precipitanda sententia.

¶ De falsificatione.

Si quis falsificat testamentum defunctorum. ꝑ
aliud instrumentum. aut lr̃as aut aliquo caliũ
scienter utitur. uidetur mortale ⁊ tenetur ad õ
ne damnum. quod inde sequit. ¶ Si qs falsificauit

literas papales. uel talib9 falsis scienter utitur. est excommunicat9. cuius absolutio pape reseruatur. Sed qui ex falsa cā suggesta. obtinuit aliquā literam in curia. que causa si fuisset expressa. non obtinuisset peti/ta. uel qđ ex istis literis recipit. Licet non sit excōmu/nicatus. tamen tenetur ad restitutionez illius quod sic recepit. ¶ Si quis in bullis papalibus apponit uł remouet unam literam uel punctum. ſm Hostien. est excommunicatus excōmunicatione papali que fit in curia. nam in iure communi hoc nō habet. Et hoc si bulle habent uigorem. Nam si expirasset earum uigor uł ualor. utputa quia continebat graciam ad tempus cessam. q iam expirauit illud tempus. quia si tunc tolleret non propterea incurreret quis excommunicationem ſm Richar. ¶ Si quis falsificat literas uł sigilla prelatorum aut communitatis uel dominoruz ultra mortale tenetur ad satisfactionem omniū damnorum inde secutorum. Idem de falsificante quencūq librum uel scripturam in damnum aliorum. ¶ Si qs fecit alchamiam aut falsificauit monetam. quia ultra mortale tenet ad restitutionem. Idem si falsis scienter utitur q si in hoc deceptus fuit. ¶ Si quis falsificauit mensuras uel pondera ciuitatis. uel scienter illis falsis utitur. ultra mortale tenetur ad satisfactiouez damnorum inde sequentium.

¶ De octauo precepto. s. Non loquaris contra proximum tuum falsum testimonium Et primo. de mendacio pernicioso.

Q Idixit mendacium pernicioſuz id est quod est contra honorē dei. ut in his q̄ sunt fidei ł

in damnum notabile proximi spirituale uel tempora
le q2 mortale ẽ. uerbi gr̃a ¶ Si dixit fornicationem non
eẽ peccatũ ⁊ usurã ⁊ hmõi. uel si negat se uel aliũ eẽ de
bitorẽ proximi. cum tamẽ nouit se esse debitorẽ aut a
lium. ⁊ hmõi. ¶ Si dixit mendacium in iudicio in/
terrogat9 a iudice. quia mortale ẽ. ¶ Si dixit menda
cium in confessione de necessario confitendis. q2 mor
tale est. ¶ Si dixit mendacium in predicatione studi
ose quia mortale est. nisi ex surreptione subitanee lo/
cutionis impremeditat9. ¶ Si mendacium dixit ad
laudandum aliquẽ uel adulandũ alicui

¶ De mendacio iocoso.

¶ Si dixit mendacium iocosum. i. causa solacii uel
ad utilitatem aliquam. inde consequendam spũ
alem uel temporalem sine nocumento alterius quod
est ueniale.

¶ De mendacio officii.

¶ Si psona q̃ dicit mẽdacũ etiã officiosuz ẽ psona
auctoritat⁹ l'magne r̃putatiõis seu pfectiõis pos
sz p accñs tale mendaciũ eẽ mortale. si. s. ꝺsequat⁹ ide
magnũ scandalũ i mẽtib9 hõinuz. ¶ Si dixit falsuz tes
timoniũ ꝺtra aliquẽ i iudicio l' accusauit iuste. ultra
mortale pc̃m tenet⁹ de õni dãno leso. tenet⁹ etiaz ad
restitutionẽ fame. s. ut dicat se falsuz dixisse. postq̃ ue
ro ille est punit9. nõ tenetur propter periculum quod
ei immineret.

De detraxione.

¶ De detraxione p quam aufertur fama alterius
multipliciter etiam interrogandum ẽ. uidelicz
¶ Si quis imponat alteri aliquod falsum quod

sit peccatum mortale· quia peccat mortaliter· ⁊ tenet ad restitutionem faciendam· nisi ex hoc immineret ei magnum periculū. ¶ Si ad peccatū alterius qō narrat addit aliqō notabile ultra peccatum· tunc tenetur ad restitutionem· si illud importat infamiam ¶ Si peccatum alteriꝰ mortale cum esset occultuꝫ manifestauit aliis ad infamandum· peccauit mortaliter· ⁊ tenet ad restitutionem inq̄tum potest· nisi illud crimen postea per aliam uiam esset publicatum· ¶ Si peccatum alteriꝰ occultum manifestauit non intentione diffamandi uel alias nocendi· sed ex quadam loquacitate· non uidet mortale· ꝑ accidēs tamen si ex hoc sequeret diffamatio illius· ut quia audientes publicant possꝫ fieri mortale· ¶ Si accusauit in iudicio· uel denunciauit prelato crimen alterius· non zelo iusticie· sꝫ ex maluolentia· peccauit mortaliter· sed ad restitutionem fame non tenetur· seruato ordine iuris· ¶ Si fecit libellū famosum id est cedulas siue scripturas in detractionē alterius· ponens in loco publico ut legantur· aut etiaꝫ cantiones ⁊ huiusmodi· quia mortaliter peccat· ⁊ tenetur ad restitutionem· ¶ Si peccatuꝫ alterius manifestum narrat ex odio uel intentione nocēdi· peccat mortaliter· sed ad restitutionem fame non tenetur· Si autem ex loquacitate uenialiter peccat· ¶ Si de factis aliorum que sunt uenialia communiter recitauit ex loquacitate uel aliqua indignatione· non est mortale nisi intenderet sic diffamare· ¶ Si significauit peccatum alterius mortale et occultum prelatis uel parentibus· ꝓfessoribꝰ aut alijs personis maturis q̄ pōt il

lum peccantem impedire ne amplius simile faciat·nel
q̄ non fiat si adhuc non fuerit factū· puta si timeret
homicidium ab illo fieri·qō significauit·nc̄·qz non ē
peccatum sed caritas·ꝛ non tenet' ad restitutionem fa
me·maxime cum uerum significauit·secꝰ si falsum signi
ficaret· ¶ Si falsum dixit de aliquo debet accedere il
lum uel illos coram quo uel quibus hoc dixit·ꝛ dice
re coram eis falsum se dixisse·nec excusat' q̄ hoc sit ei
uerecundia magna· Si autē uerum dixit·sed non iuste
uel bene non debet dicere se falsum dixisse·qz hoc tūc
essꝫ mendaciū·sed debet dicere iniuste se ꝛ male dixisse
¶ Si quis narrat crimen alicuius prout audiuit dicēs
se sic audiuisse dici ab illo·licet sit occultum·ꝛ hoc ex
leuitate·uel etiam loquacitate·nō uidetur mortale·nel
q̄ teneri ad restitutionem fame·sed est dubiuꝫ de il
lo· ¶ Si bona facta alicuius dixit mala intentiōe fac
ta ſ·propter ypocrisim uel superbiam·uel buiusmo
di intendens eum infamare·peccat mortaliter· ℣dem
si negauit bona facta· ℣dē si taceat bona alicuiꝰ q̄ scit
cum est necessarium quandoq̄ ad liberationen prox
imi· ¶ Si audiuit infamationes ꝛ diffamationes ali
orum·ꝛ in hoc delectat'·peccat mortaliter· ¶ Si autem
nō delectat' in ifamia·ymo displicet sibi ifamare ali
os sed tamē delectat' de loquacitate·non uidet' mor
taliter peccare· ℣n prelatis tamen qui possunt probi
bere talia cum aduertūt ꝛ nō facūt ē mortale·
¶ De nono precepto·scilicet Non desiderabis uxorē
proximi tui·

Ca. ·xxi·

PRimo nota de cogitationibus circa luxuriam

circa luxuriam·quia cogitationes committendi aliqđ
peccatum luxurie·quando sunt cum consensu ratiõis
semper faciunt peccatum mortale·⁊ specialiter contra
istud preceptum· Et sunt diuersarum specierum· sicut
etiam opera carnalia licet non ita graue mortale faci
at simplex consensus·sicut opus exterius· Cum ergo
dicit penitens habuisse se cogitationes quibus cõsen
sit ratione·interroget confessor·cum quibus personis
seu erga quas personas habuit hmõi cogitationes·
ꝙ si erga coniugatam dixerit·quia adulterium est· Si
uero erga solutam ⁊ ipse solutus fuerit·quia fornica/
tio est. si erga consanguineam·quia incest9 est· ⁊ sic de
aliis ut supra dictum est in capitulo de vi·precepto·
Insuper iterrogand9 ē penitẽs·quotiẽs habuit hmõi
cogitationes·quia totiẽs peccauit mortaliter· Item
si per interualla temporũ hoc fecit·puta desiderat nũc
cum consensu rationis committere fornicationem cum
aliqua·postea se occupat ī aliquo alio negocio·ut ui
delicet cogitat de gubernatione domus sue uel hmõi
⁊ ex inde iterꝝ deliberabat·Fornicari·quia iterꝝ pecꝫ
mortaliter·⁊ sic deinceps· Sed si otinue uersatur in ta
li cogitatione·s·p horam pl9 aut min9. unum peccatũ
est·sed tanto grauius quanto diuti9· Si mutat co/
gitationem de una ad aliam personam·uel ad diuer/
sam speciem dum eadem persona·uel deliberans de p
se semper de nouo peccat mortaliter· Unde si
centum mulieres uiderit unam post aliam·⁊ ad quam
libet specialiter determinarꝫ animum suum· centũ mor
talia cõmitteret· Secus si una cogitatione omnes ap/
peteret·quia ut sic unum esset peccatum habens tamẽ

deformitatem tot peccatorum. ¶ Item si diebus festi uis huiusmodi habuit cogitationes discurrendo per ecclesias ꝙ prouocando mulieres. ꝙ si philocaptus ex aliqua secutus est eam ꝙ quanto tempore. ¶ Item qđ dicitur de uiro erga mulierem. idem semper dicendum est de muliere erga uirum. ¶ Item de delectatiõe morosa habes infra in capitulo de luxuria. ¶ Si mulier contentatur habere amatores. ꝙ cũ perpendit uel considerat aliquem eã procari seu amare carnaliter. ponit se ad fenestram uel uadit ad aliquem locum ut uideatur ab eo. uel ponit se in ecclesia uel alio publico loco ubi discurrũt iuuenes. ad prouocandum eos ĩ sui amorem. quia mortale ẽ. etiam si non appetat peccare cum eis cum occasionẽ ruine prestat.

¶ De decimo precepto scilicet. Non concupiscas rem proximi tui.

Capitulũ. .xxii.

Hec cogitatiõe seu desiderio habẽdi res alienas nota ꝙ ultra peccatũ operis ĩuste usurpationis diuersarũ specieꝝ de qbꝰ dictũ ẽ supra ĩ e. de septimo precepto. interrogãdũ ẽ etiã de desiderio habito circa res alienas habẽdas seu acquirendas modo ĩiusto. qꝛ tale desideriũ siue cogitatio si cũ ossensu rõnis ẽ. ꝙ alicuiꝰ rei notabilis. semper ẽ mortale. et eiusdem speciei cuius est opꝰ illiꝰ ĩuste acquisitionis Verbigrã. Si desiderat aliquid habere ex usura. species usure est. si p rapinã ẽ rapina. si. per uiã occultã ẽ furtũ. ꝙ sic de aliis. Et tõ interrogãdꝰ est quõ desidera uit habere rem alienam. ut habeatur species peccati. q̃ necessaria est confitenti. ¶ In his tamen peccatis cordis

tantum. non tenetur quis ad restitutionem. nisi opus
Fuerit secutum. Nota etiam q cum quis in quantum/
cunq minimo onere damnificat proximum. p quēcun
q etiam modum. si habeat propositum etiam in mul
to damnificandi si posset. peccat mortaliter. Unde e/
mētes ꝛ uēdētes quādocūq parati sunt decipere prox
imum ī multo si possent commode mortaliter peccāt
liq actu ī modico decipiūt.

¶ Sequitur secunda pars huius tractatꝰ que tractat
de uicijs capitalibꝰ ꝛ spēbꝰ ꝛ filiabꝰ eoꝝ.
¶ Et prīo de superbia. Ca. .xxiii.

Uperbia secundum Gregorium est ma/
ter omnium capitalium uiciorū. ꝛ ē uici/
um multum subtile ꝛ difficile ad cognos
cendum ꝛ consistit in appetitu inordina
to proprie excellentie. Et habet quatu/
or species siue modos. de quibus potes īterrogare .p
ut uidetur expedire. si. tamen penitens intelligat. Pri/
ma species. Si uidelicet bona que habuit naturalia ℓ
spiritualia aut tēporalia sibi attribuit ꝛ non a deo ea
dē recepisse recognouit. ¶ Secūda species. Si bona ip
sa a deo recepisse recognoscens prīcipaliter. estimat a
mē se ea meritis propriis recepisse. ut propter suā in
dustriā uel īgeniū aut prudentiā uel propter sua ieiu/
nia uℓ orationes ꝛ huiusmodi. ¶ Tercia. ut si ea bona
que non habuit reputauit se habere. scilicet cū estimat
se habere multum humilitatis. caritatis. patientie. sa/
pientie. ꝛ prudentie ꝛc. ¶ Quarta si rputauit se meliorē